

Samuli Volanen

OIKEUDENMUKAISUUS EU:N VAKAUSINSTRUMENTTINA LÄHI-IDÄSSÄ

Sisällönanalyysi Euroopan unionin alueellisen kansainvälisen yhteisön Syyrian konfliktia koskevista toimista ja niiden vaikutuksista Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2019

TIIVISTELMÄ

SAMULI VOLANEN: Oikeudenmukaisuus EU:n vakausinstrumenttina Lähi-idässä. Sisällönanalyysi Euroopan unionin alueellisen kansainvälisen yhteisön Syyrian konfliktia koskevista toimista ja niiden vaikutuksista Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön
Pro gradu -tutkielma, 94 s.
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Kansainvälisen politiikan opintosuunta
Syyskuu 2019

Tämä pro gradu -tutkielma pyrkii selvittämään, mitkä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot määrittävät Euroopan unionin (EU) toimia Syyrian konfliktissa vuosina 2015–18. Tutkielmassa tarkastellaan myös, missä määrin toimilla pyritään järjestyksen ylläpitämiseen ja oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen Syyriassa ja Lähi-idässä. Tiedot primääri-instituutiot edustavat järjestyksen ylläpitämistä toisten pohjautuessa oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen. Näiden tarkastelujen pohjalta analysoidaan, miten EU:n Syyrian konfliktia koskevat toimet mahdollisesti vaikuttavat Lähi-idän alueen rakenteeseen.

Teoreettisena viitekehyksenä käytetään englantilaista koulukuntaa ja sen kansainvälistä järjestystä ja kansainvälistä yhteisöä koskevia teoretisointoja. Niiden pohjalta EU:n ja Lähi-idän käsitetään muodostavan omat alueelliset kansainväliset yhteisönsä, jotka toimivat laajemman globaalin kansainvälisen yhteisön alla. Tutkielmassa tukeudutaan erityisesti Barry Buzanin näkemyksiin kansainvälisen yhteisön rakenteesta. Buzanin mukaan kansainväliset yhteisöt koostuvat niille ominaisista primääri-instituutioista. Primääri-instituutiot ovat kansainvälisen yhteisön vakiintuneita tapoja, lakeja ja suhteita. Konstitutiivisina käytäntöinä ne eroavat sekundääri-instituutioista, jotka ovat konkreettisia organisaatioita. Kansainvälisen yhteisön voi tunnistaa sitä määrittävistä primääri-instituutioista.

Tutkielman menetelmänä käytetään laadullista, teorialähtöistä sisällönanalyysia. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto pelkistetään mahdollisimman tiiviiksi kokonaisuudeksi teoriasta muodostetun analyysirungon avulla. Tutkielmassa analyysirungon alaluokat koostuvat tietyistä, Buzanin jaottelun pohjalta valituista, kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista ja yläluokat järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden käsitteistä. Aineisto koostuu EU:n Syyrian konfliktia käsittelevistä dokumenteista ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan Federica Mogherinin puheista ja julkilausumista. Aineisto sijoittuu tarkastelujakson mukaisesti vuosille 2015–18.

EU:n toimien havaitaan vahvistavan useita – sekä oikeudenmukaisuuteen että järjestykseen pohjautuvia – primääri-instituutioita. Järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen jännite on vahvasti läsnä EU:n toimissa koko tarkastelujakson ajan. EU:n tulkitaan ajattelevan, että oikeudenmukaisuuden vahvistaminen on ainoa keino luoda Lähi-itään kestävää vakautta. Siitä huolimatta järjestyksen ylläpitäminen saa sen toimissa ajoittain etusijan. Oikeudenmukaisuuteen pohjautuvista primääri-instituutioista unioni pyrkii vahvistamaan erityisesti ihmisten välistä tasa-arvoa, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja itsemääräämisoikeutta. Järjestyksen ylläpitämiseen perustuvista instituutioista korostuvat vahvimmin diplomatia, multilateralismi, alueellisuus, rajat kansainvälinen laki ja suurvaltahallinta. Koska EU:n toimien tosiasiallisia vaikutuksia Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteeseen on hyvin vaikea havaita, niitä havainnollistetaan kolmen tulevaisuuteen sijoittuvan skenaarion kautta. Kansainvälisen yhteisön rakenteet kehittyvät varsin hitaasti, joten toimien todelliset vaikutukset näkyvät vasta pidemmän ajan kuluttua. Joka tapauksessa EU:n nähdään pyrkivän vaikuttamaan Syyrian konfliktin kautta Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön itseymmärrykseen ja siten sen rakenteeseen.

Avainsanat: Euroopan unioni, EU, Lähi-itä, Syyrian konflikti, englantilainen koulukunta, kansainvälinen yhteisö, alueellinen kansainvälinen yhteisö, kansainvälinen järjestys, järjestys, oikeudenmukaisuus, vakaus, primääri-instituutio, sisällönanalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Syyrian konflikti	4
2.1. Syyrian merkitys Lähi-idän kontekstissa	9
2.2. Aikaisempi tutkimus	11
3. Teoreettinen viitekehys: englantilainen koulukunta	16
3.2. Kansainvälinen järjestys ja kansainvälinen yhteisö	17
3.3. Alueelliset kansainväliset yhteisöt	21
3.3.1. Euroopan unionin alueellinen kansainvälinen yhteisö	23
3.3.2. Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö	26
3.4. Pluralismi ja solidarismi	30
3.5. Kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot	34
4. Menetelmä: laadullinen sisällönanalyysi	40
4.1. Analyysirunko	42
4.2. Aineisto	45
5. Aineiston analyysi	48
5.1. 2015–16: Terrorismin torjunta ensisijaisena tavoitteena	49
5.2. 2017–18: Poliittinen sopimus tienä Syyrian jälleenrakennukseen	58
6. Johtopäätökset	70
7. Lopuksi	82
LÄHTEET	85

1. Johdanto

Englantilaisen koulukunnan teorian mukaan maailman valtioiden välille voidaan havaita muodostuneen eräänlainen sosiaalinen rakenne, jota kutsutaan kansainväliseksi yhteisöksi (Buzan 2014, 10–11). Kansainvälinen yhteisö koostuu valtioiden keskenään jakamista normeista, säännöistä ja instituutioista (Bull 2002, 13). Yhteisön jakamat tavat ja käytänteet ovat niin sanottuja primääri-instituutioita, jotka vaikuttavat merkittävästi valtioiden toimintaan kansainvälisellä kentällä. Primääri-instituutiot eivät ole keskenään täysin harmonisia, ja ne voivat jopa olla hieman ristiriidassa toistensa kanssa. (Buzan 2004, 167; 250). Osa primääri-instituutioista pohjautuu järjestyksen ylläpitämiseen toisten korostaessa oikeudenmukaisuutta kansainvälisessä yhteisössä (Buzan 2014, 114). Niissä tapahtuvien muutosten kautta kansainvälinen yhteisö voi myös kehittyä (Buzan 2004, 186). Globaali kansainvälinen yhteisö käsittää koko maailman, mutta sen sisällä voidaan käsittää toimivan myös sitä homogeenisempia alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä. Alueellisilla kansainvälisillä yhteisöillä on oma sisäinen toimintalogiikkansa, joskin myös globaalin tason käytänteet sitovat niitä (Buzan 2014, 57). Tällaisia alueellisia muodostumia voidaan havaita sijaitsevan ympäri maailmaa, esimerkiksi Euroopassa (Stivachtis 2015, 69–72).

Lännen voi käsittää muodostavan globaalin kansainvälisen yhteisön etujoukon tai ytimen, jossa sen keskeiset käytänteet on omaksuttu syvimmin ja joka toiminnallaan levittää globaalin tason normeja myös ytimen ulkopuolelle (Buzan 2004, 225; 237). Lännen sisällä toimii useampi alueellinen kansainvälinen yhteisö, joista yksi on Euroopan unioni (EU). EU on verrattain tiivis alueellinen yhteisö, jolla on selkeä arvopohja (Diez & Whitman 2002, 48). Ytimen ulkopuolisia muodostumiakin on useampia. Yksi näistä on rakenteeltaan verrattain löyhä Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö (Buzan & Gonzalez-Pelaez 2009). Alueellisten kansainvälisten yhteisöjen välillä voi olla vuorovaikutusta ja ne voivat vaikuttaa toistensa toimintaan esimerkiksi pakottamalla, yhteistyön kautta tai sosiaalistamalla. Vuorovaikutuksella voi olla konstitutiivisia vaikutuksia alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteeseen, jos se omaksuu toisen yhteisön korostamia normeja ja käytänteitä osaksi omaa toimintaansa. (Buzan 2004, 225.) Olenkin kiinnostunut EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön ja Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön välisestä vuorovaikutuksesta. Tarkastelen tutkielmassani englantilaisen koulukunnan teorian kautta EU:n Syyrian konfliktia koskevia toimia ja niiden mahdollista vaikutusta Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan. Käsitän toimilla voivan olla ennen kaikkea konstitutiivisia vaikutuksia. Toisin sanoen EU:n toimet voivat vaikuttaa

Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön itseymmärrykseen, mikäli unionin vahvistamat primääri-instituutiot sisäistetään ajan myötä. Tarkasteluni kohdistuu juuri unionin Syyrian konfliktia koskeviin toimiin, sillä nähdäkseni Syyrian tilanne on kaikessa monimutkaisuudessaan valtava haaste paitsi Syyrialla itselleen, myös Lähi-idälle, EU:lle ja koko globaalille kansainväliselle yhteisölle. Lisäksi konfliktin lopputulemalla voi olla merkittäviä vaikutuksia Lähi-idän alueen valtarakenteisiin ja vakauteen.

Tarkastelen EU:n Syyrian konfliktia koskevien toimien vaikutusta Lähi-idän alueelliseen yhteisöön laadullisen sisällönanalyysin avulla. Tarkasteleman ajankaus on vuodet 2015–18. Aineistonani käytän EU:n Syyrian konfliktia koskevia asiakirjoja sekä unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan lausuntoja. Käsitän EU:n toimiksi sekä konkreettiset toimenpiteet, kuten sanktiot ja humanitaarisen avun, että julkilausumat ja strategiaperit. Ensin analysoin, mitä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioita EU:n Syyrian konfliktia koskevissa toimita esiintyy. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, mikä on järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen suhde kyseisissä primääri-instituutioissa. Tämän pohjalta voidaan analysoida, pyrkiikö EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö mahdollisesti edistämään Syyrian konfliktia koskevien toimien kautta järjestystä tai oikeudenmukaisuutta Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1. Mitkä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot määrittävät EU:n Syyrian konfliktia koskevia toimia? Mikä on EU:n toimia määrittävien primääri-instituutioiden keskinäinen hierarkia?*
- 2. Mikä on järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen suhde EU:n toimita esiintyvissä primääri-instituutioissa?*
- 3. Mitä vaikutuksia EU:n Syyriaa koskevilla toimilla mahdollisesti on Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan?*

Viimeiseen tutkimuskysymykseen ei ole aineistoni pohjalta mahdollista vastata tyhjentävästi, sillä vaikutusten kirjo on ensinnäkin hyvin laaja ja toisekseen kaikkia vaikutuksia ei voida varmuudella havaita. Tarkoituksena onkin tarkastella kahden ensimmäisen kysymyksen pohjalta, miten EU:n toimet mahdollisesti vaikuttavat pitkällä aikavälillä Lähi-idän alueelliseen yhteisöön. Esitän johtopäätöksissä kolme yleisluontoista skenaariota EU:n toimien vaikutuksista. Skenaariot ovat hypoteettisia ja niiden tarkoitus on havainnollistaa, miten Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenne voi

tulevaisuudessa muuttua. Taustoitin seuraavaksi hieman Syyrian konfliktia ja sen merkitystä Lähi-idän kontekstissa. Käsittelen tässä yhteydessä myös aikaisempaa tutkimusta, jonka jälkeen siirryn teoreettisen viitekehyksen esittelyyn. Teoriaosuuden jälkeen esittelen menetelmäni ja aineistoni. Sen jälkeen seuraa aineiston analyysi ja lopuksi johtopäätökset.

2. Syyrian konflikti

Jotta on mahdollista analysoida EU:n Syyrian konfliktiin kohdistuvia toimia, konfliktia on tarkasteltava ensin yleisesti. Käyn lyhyesti läpi konfliktin taustasyitä, alueellisia ja kansainvälisiä vaikutuksia sekä EU:n asemoitumista suhteessa konfliktin eri osapuoliin. On mahdotonta käsitellä kaikkia Syyrian sisällissodan ulottuvuuksia tässä laajuudessa, mutta mainitut näkökulmat antavat nähdäkseni tarvittavan taustoituksen tutkielmassa tehtävälle analyysille. Syyrian sisällissota on kokonaisuudessaan erittäin monisyinen konflikti, jossa on osallisena useita eri valtioita ja ei-valtiollisia toimijoita. Konfliktiin liittyy vahvasti kysymyksiä muun muassa Syyrian alueellisesta koskemattomuudesta sekä sisäisistä ja kansainvälisistä valtasuhteista (Güner & Koç 2017, 22).

Sisällissodan juuret voidaan johtaa arabikevääseen. Arabikevään alkutahdit lyötiin vuoden 2010 lopulla, tunisialaisen torikauppiaan tehtyä polttoitsemurhan mielenilmauksena kohtaamastaan korruptiosta. Tapahtuma synnytti kansannousun ensin Tunisiassa, josta se suhteellisen nopeasti levisi myös muualle Pohjois-Afrikkaan ja Lähi-itään (Abboud 2015, 337). Arabikevään vallankumoukset vaikuttivat merkittävästi Lähi-idän alueen yhteiskuntapoliittiseen tilanteeseen. Yksittäinen tapahtuma ei kuitenkaan riittänyt vallankumouksien sytykkeeksi, vaan taustalla vaikuttivat muun muassa pitkään jatkunut työttömyys sekä taloudellisesta ja poliittisesta epätasa-arvosta johtunut tyytymättömyys – etenkin korkeakoulutettujen nuorten keskuudessa. (Boughzala 2016, 153–4; 160.) Syyrian rauhanomaisina alkaneissa mielenosoituksissa kansalaiset vaativat esimerkiksi taloudellisia reformeja, demokratiaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Bashar al-Assadin johtama Syyrian hallinto vastasi mielenosoituksiin kuitenkin välittömästi väkivalloin. On tulkittu, että hallinnon väkivaltaisen vastareaktion tarkoituksena oli saada mielenosoitukset kitkettyä maasta mahdollisimman nopeasti. Assadin hallinto kuitenkin epäonnistui pyrkimyksessään, sillä sen toimet synnyttivät oppositiossa aseellista vastarintaa. Väkivaltaisuudet kärjistyivät lopulta vuoden 2012 aikana käytännössä sisällissodaksi asti. (Olanrewaju & Joshua 2015, 47–8.) Aikaisempien tarkastelujen pohjalta voidaan havaita, ettei sisällissota ole ollut tapahtumana missään nimessä välttämätön ja onkin varsin mahdollista, että se olisi saatu vältettyä ilman hallinnon aloittamia väkivaltaisuuksia (Rabinovich 2017, 45).

Vaikka hallinnon kohtaama vastarinta kasvoi aluksi verrattain nopeasti, vastarintaliike pysyi koko ajan suhteellisen pirstaloituneena. Koordinoinnin ja selkeän johdon puute johti lopulta liikkeen

jakautumiseen. Osaltaan vastarinnan jakautuminen selittää, miksi hallinto on kestänyt liikkeen vahvan painostuksen, mutta toisaalta osittain juuri sen vuoksi hallinto ei ole onnistunut täysin kukistamaan vastarintaa. Assadin hallinto ei ole kyennyt mukautumaan vastarintaliikkeessä ja protestien luonteessa tapahtuviin muutoksiin. Konfliktin aikana useat osapuolet ovat pyrkineet ratkaisemaan konfliktin sotilaallisin keinoin. Erilaiset poliittismilitaristiset ryhmittymät ovat jatkuvasti kilpailleet Syyriassa alueellisesta hallinnasta – sekä toisiaan että hallintoa vastaan. Näitä yrityksiä on pidetty suurilta osin epäonnistuneina ja väkivaltaisuuksien voidaankin nähdä johtaneen Syyrian yhä suurempaan alueelliseen hajautumiseen ja merkittäviin väestönsiirtoihin. (Abboud 2016, 48–9; 162–4.) Syyria on siis sisällissodan aikana jakautunut useisiin toisistaan irrallisiin alueellisiin hallintorakenteisiin ja ryhmittymiin tehden ratkaisun löytämisestä entistä vaikeampaa. Lisäksi useat ulkovallat ovat ottaneet konfliktiin osaa tuoden omat intressinsä osaksi ratkaistavaa kokonaisuutta. Diplomaattisesti konfliktiin on yritetty löytää ratkaisua YK:n vetämien Geneven rauhanneuvotteluiden, ja sittemmin Venäjän, Iranin ja Turkin aloittamien Astanan rauhanneuvotteluiden, kautta – kuitenkin suurilta osin tuloksetta. Geneven, prosessiksikin kutsutut, neuvottelut aloitettiin vuonna 2012 ja viimeisin, seitsemäs, neuvottelukierros käytiin vuoden 2017 heinäkuussa (Al Jazeera 15.9.2017a). Neuvotteluita on sittemmin yritetty käynnistää uudelleen.

Syyrian sisällissodalla voidaan ymmärtää olevan kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä vaikutuksia. Kansallisesti konfliktin taustalla vaikuttavat lukemattomat eri tekijät, kuten kansalaisten tyytymättömyys maanseudun kuivuuteen sekä hallinnon autoritaariseen ja korruptoituneeseen hallinnointitapaan, mutta suurimpana taustatekijänä voitaneen kuitenkin pitää sunni- ja shiiväestöjen välisiä erimielisyyksiä. Kansan sunnienemmistö ei ole missään vaiheessa hyväksynyt shiialaisista haarautuvien alawiittien vähemmistöhegemoniaa.¹ Väestönosien väliset erimielisyydet ovat vaikuttaneet konfliktissa myös alueellisesti. Riitaisissa suhteissa olevat shiiaenemmistöinen Iran ja sunnienemmistöinen Saudi-Arabia ovat myös ottaneet konfliktiin osaa tukemalla vastakkaisia puolia. (Rabinovich 2017, 45–6.) Lisäksi konfliktin synnyttämät muuttoliikkeet ovat synnyttäneet alueellista painetta. Turkki, Jordania ja Libanon ovat yhdessä vastaanottaneet noin neljä miljoonaa pakolaista Syyriasta (UNCHR 2018b). Pakolaisten määrä on vaikuttanut varsinkin Jordanian ja Libanonin toimintakykyyn. Maat ovat solmineet kahdenväliset, lähinnä taloudelliset, yhteistyösopimukset EU:n

¹ Syyrian väestöstä vain 12 % kuuluu alawiitteihin (Rabinovich 2017; 45–6).

kanssa. EU:n näkökulmasta pyrkimyksenä on ollut saada maat jatkamaan pakolaisten vastaanottamista ja olemassa olevien puitteiden ylläpitämistä. (Betts, Ali & Memişoğlu 2017, 1–3, 8.)

Käsillä oleva muuttoliiketilanne voidaan mieltää myös kansainväliseksi ilmiöksi, jolla on vaikutuksia Eurooppaan (Rabinovich 2017, 47–8). Syyrian pakolaisia on saapunut Eurooppaan eniten juuri Turkista, Libanonista ja Jordaniasta (UNHCR 2015).² Terrorismin kasvu on toinen konfliktin merkittävistä kansainvälisistä vaikutuksista (Rabinovich 2017, 47–8). Sen voi nähdä linkittyvän myös muuttoliikkeisiin ja niiden hallintaan. Erityisesti populistiset oikeistopuolueet ympäri Euroopan ovat esittäneet näkemyksiä, joiden mukaan pakolaisia ei tulisi vastaanottaa Euroopan maihin, koska ei voida olla varmoja onko heidän joukossaan myös terroristeja. (Zunes 2017, 1–3.) Euroopan unionin neuvosto on esittänyt, että Syyrian konfliktin ratkaisemiseksi sen on tehtävä sekä pakolaiskriisiin että terrorismin torjuntaan kohdistuvia toimia (Euroopan unionin neuvosto 2019a). Kokonaisuudessaan EU:n maahanmuuttopoliittinen linja ei ole ollut kovinkaan yhtenäinen ja unionilla on ollut suuria vaikeuksia löytää ratkaisua pakolaistilanteeseen. EU:n jäsenmaiden politiikoissa on ollut paikoin merkittäviäkin eroja, eikä EU:n jäsenmailla ole ollut jaettua näkemystä siitä, miten muuttoliikkeisiin tulisi vastata (Havlová & Tamchynová 2016, 100). EU-tasolla ei olla kyetty tekemään maahanmuuttoa koskevia päätöksiä kyllin tehokkaasti, minkä voi nähdä vain lisänneen poliittista epävarmuutta. (Pierini 2016, 12.) Politiikkaa on kansallisesti kiristetty lähes kaikkialla Euroopassa. Terrorismi on ollut omiaan lisäämään kiristystoimia (Schmid 2016, 5). Euroopassa on tapahtunut 2010-luvulla useita terroristi-iskuja, joista suurimman osan takana on epäilty olevan terroristijärjestö Daesh. Daesh oli pitkään suurelle yleisölle tuntematon järjestö, mutta vuosina 2014–16 tekemiensä aluevaltauksien ja terroristi-iskujen myötä se nousi otsikoihin ympäri maailman. (Manciulli 2016, 9–10; 12.) Daesh on kokenut sittemmin merkittäviä tappioita, mutta tästä huolimatta sen luoma terroristinen uhka on edelleen todellinen (Ganguly & al-Istrabadi 2017, 15–16).

Kolmantena Syyrian konfliktin kansainvälisenä vaikutuksena voidaan pitää eräänlaista kylmän sodan elpymistä (Rabinovich 2017, 47–8). Jotkin maat, kuten Kiina, Venäjä ja Iran, ovat alusta asti osoittaneet tukensa Syyrian hallinnolle, kun taas esimerkiksi Yhdysvallat, Ranska ja Iso-Britannia ovat ryhtyneet tukemaan erinäisiä oppositioryhmiä (Olanrewaju & Joshua 2015, 44). Yhdysvaltojen ja Venäjän suhde on ollut Syyriassa poukkoileva. Venäjällä on ollut yli 20-vuotinen läsnäolo Lähi-idän

² Vuonna 2015 hakemuksia jätettiin lähemmäs 1,3 miljoonaa. Ensikertaa turvapaikkaa hakevien määrä kasvoi 693 000:lla. Tällöin hakijoista 29 % oli Syyriasta. (Eurostat 2016.)

alueella, mutta Syyrian konfliktiin se osallistui sotilaallisesti vasta vuonna 2015. Sen jälkeen Assadin hallinto on käytännössä ollut Venäjän suojeluksessa (Pierini 2016, 7). Venäjä on myös yhdessä Kiinan kanssa kyennyt estämään YK:n turvallisuusneuvoston pyrkimykset toimia Assadin hallintoa vastaan.³ Venäjällä on ollut Syyriassa varsin aktiivinen rooli, kun taas Yhdysvallat etenkin Obaman aikana pyrki välttämään liiallista konfliktiin jalkautumista. (Olanrewaju & Joshua 2015, 49–50.) Yhdysvallat on tukenut oppositiojoukkoja ja erityisesti Syyrian demokraattisia voimia (Güner & Koç 2017, 16–20). Yhdysvaltain intresseissä on demokraattisen ja länsimaisia turvallisuusintressejä mukailevan hallinnon asettaminen Syyriaan. Venäjän taas voidaan nähdä pyrkineen erityisesti kansainvälisen vaikutusvaltansa ja imagonsa vahvistamiseen. (Olanrewaju & Joshua 2015, 49–50.) Asettumalla vastakkaisille puolille, Yhdysvaltain ja Venäjän voidaan nähdä horjuttaneen diplomatian roolia konfliktin ratkaisemisessa. (Mt, 44.) Toisaalta selkeistä vastakkaisista intresseistään huolimatta Yhdysvallat ja Venäjä ovat tehneet paikoin Syyriassa myös yhteistyötä, vähentäen EU:n merkitystä kolmantena yhteistyöosapuolena.⁴ Muutoinkin niiden toiminta Syyriassa on ollut suurilta osin EU:ta merkittävämpää ja koordinoitumpaa, minkä on voinut nähdä johtaneen EU:n roolin marginalisoitumiseen Syyrian kontekstissa. (Pierini 2016, 1;6.)

Myös Turkia voidaan pitää keskeisenä toimijana Syyrian konfliktissa. Sen rooli on ollut kriisissä varsin monimutkainen. Turkilla on sekä historiallisesti että maantieteellisesti läheinen suhde Eurooppaan ja se on ollut EU:n strateginen kumppani jo vuosikymmenten ajan. EU:n ja Turkin väliset jäsenyysneuvottelut ovat käytännössä olleet käynnissä aina vuodesta 2005 asti (Euroopan parlamentti 2017.) Turkki on myös Naton ja Euroopan neuvoston jäsen. (Çakmak 2016, 695–6). Turkin asemoituminen vaikuttaa siis myös EU:n toimintamahdollisuuksiin konfliktissa. Turkki oli ennen konfliktia jokseenkin myötämielinen Assadin hallintoa kohtaan, mutta konfliktin alettua se tuomitsi Syyrian sunnienemmistöön kohdistetun väkivallan. (Rabinovich 2017, 46.) Heti alkuun se osoittikin tukensa mielenosoituksille ja pyrki omalla toiminnallaan edistämään vallanvaihdon realisoitumista Syyriassa (Çakmak 2016, 695). Maantieteellisen läheisyyden kautta Turkia sitoo Syyriaan myös alueen kurdien tilanne. Syyrian kurdien maan pohjoisosissa saaneen menestyksen voidaan nähdä synnyttäneen Turkin hallinnossa pelkoa itsenäisen Kurdivaltion muodostumisesta. Kurdit koostavat

³ Erityisesti Yhdysvaltain mukaan Venäjä on järjestelmällisesti käyttänyt veto-oikeuttaan kumotakseen YK:n turvallisuusneuvoston pyrkimykset Assadin hallinnon syrjäyttämiseksi, rapauttaen turvallisuusneuvoston jo valmiiksi heikkoa uskottavuutta. (The Guardian 23.9.2015.)

⁴ Esimerkiksi kemiallisten aseiden kieltosopimus tehtiin yhteistyössä. Yhdysvallat ja Venäjä olivat myös molemmat osana Geneven rauhanneuvottelujen ennen kuin Venäjä, Iran ja Turkki aloittivat Astanan rauhanneuvottelut. (Pierini 2016, 5–6.)

Turkin suurimman etnisen vähemmistöryhmän, joten pelkona ovat olleet esimerkiksi mahdolliset aluemenetykset tulevaisuudessa. Sekä Yhdysvaltojen että Turkin tavoitteena on ollut Assadin hallinnon syrjäyttäminen, mutta yhteistyötä rajoittaa se, että Yhdysvaltain tukemien Syyrian demokraattisten voimien osana toimii myös Kurdien kansan puolustusyksikkö. Yhdysvaltojen kurdimielisyyden myötä Turkki onkin siirtynyt tekemään yhteistyötä Yhdysvaltojen sijasta Venäjän kanssa. Kumppanuus ei ole sujunut missään määrin ongelmattomasti, mutta ainakin toistaiseksi kurdien vastustaminen on painanut vakaakupissa Assadin syrjäyttämistä enemmän. Kaiken kaikkiaan Turkilla voidaan nähdä olevan keskeinen rooli valtasuhteiden tasapainottajana Syyriassa, sillä se voi käytännössä asemoitua halutessaan niin Yhdysvaltojen kuin Venäjänkin puolelle. (Güner & Koç 2017, 16–20.)

Edellä kuvatun perusteella voidaan havaita, että Syyrian konfliktilla on myös Eurooppaan kohdistuvia vaikutuksia. Ennen konfliktia EU:n ja Syyrian keskinäiset suhteet olivat nykyistä huomattavasti tiiviimmät, joskaan ei kuitenkaan yhtä tiiviit kuin monen muun lähialueen valtion kanssa. EU pyrki vaikuttamaan Syyrian poliittiseen ja taloudelliseen tilanteeseen erityisesti Euroopan naapuruuspolitiikan ja Euro-Välimeren-alueen yhteistyön kautta. Syyria ei koskaan ehtinyt osaksi varsinaista naapuruuspolitiikkaa, vaikka assosiaatiosopimuksen laadinta aloitettiin. EU:n vuosien 2007–2013 Syyria-suhteita koskevassa strategiaperussuhteissa yhteistyön tiivistämisen todettiin olevan hyödyllistä, sillä Syyria on keskeinen kauttakulkumaa EU ja Lähi-idän välillä. Lisäksi Syyrian nähtiin vaikuttavan merkittävästi alueelliseen vakauteen. Konfliktin alettua kaikki yhteistyö kuitenkin jäädettiin. Vaihtoehtoisena vaikutuskeinona EU otti käyttöön muun muassa Syyrian hallintoon kohdistuvat sanktiot, mutta niiden vaikutus on jäänyt suhteellisen heikoksi. Tämä muutos on heikentänyt ennen kaikkea EU:n poliittista vaikutusvaltaa alueella. (Turkmani & Haid 2016, 4–5.)

EU:n Lähi-itää koskeva ulkopolitiikka on ollut kaiken kaikkiaan varsin rajallista siitäkin huolimatta, että sillä on alueella selkeitä taloudellisia sekä alueelliseen turvallisuuteen, terrorismiin ja maahanmuuttoon liittyviä intressejä (Kamrava 2018, 602). Euroopan naapuruuspolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista on ollut vastata EU:n lähialueiden epävakaudesta kumpuaviin turvallisuusuhkiin sitouttamalla kumppanuusmaita yhteisiin arvoihin, kuten turvallisuuteen, demokratiaan ja kaupan vapauttamiseen (Stivachtis 2018, 1–3). Naapuruuspolitiikan syvyys riippuu kuitenkin kumppanuusmaan sitoutumisen tasosta, jolloin sen todellinen vaikutus voi vaihdella maittain. Syyrian kohdalla naapuruuspolitiikka on jäänyt verrattain kevyeksi, ja sittemmin unionin voi nähdä Syyrian konfliktin myötä siirtyneen Lähi-idän naapuruuspolitiikassaan vahvemmin lyhyen aikavälin turvallisuustavoitteisiin. (Koenig 2017, 19; 32.) Nähdäkseni Syyrian konfliktia voidaan tarkastella

eräänlaisena kansainvälisenä tapahtumapaikkana, jossa kansainvälisen yhteisön toimijat, kuten EU, kohtaavat pyrkien edistämään omia intressejään. Monet muut toimijat ovatkin olleet Syyrian konfliktissa EU:ta aktiivisempia. EU on ollut tärkeä humanitaarisen avun antaja, mutta se ei ole kovinkaan merkittävällä tavalla onnistunut osallistumaan konfliktin ratkaisuun diplomatian raiteella – monista yrityksistään huolimatta.⁵ Syyrian tilannetta voidaan Pierinin (2016, 14) mukaan pitää eräänlaisena koetinkivenä, etenkin unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan suhteen. EU:n voi nähdä pyrkivän muokkaamaan ympäristöään erilaisten kumppanuussuhteiden ja naapuruuspolitiikkansa avulla, ja Syyrian konflikti on asettanut uudenlaisen haasteen sen lähialueita koskevalle politiikalle. Tämän EU:n rooliin liittyvän ristiriitaisuuden valossa on varsin mielenkiintoista tarkastella EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön Syyriaa koskevia toimia. Tarkastelun kautta on mahdollista saada syvempi näkemys EU:n suhtautumisesta ja vaikutuksesta Syyrian konfliktiin ja laajempaan Lähi-idän alueelliseen yhteisöön.

2.1. Syyrian merkitys Lähi-idän kontekstissa

Syyrian merkitystä osana Lähi-idän alueellista yhteisöä voidaan havainnollistaa Kööpenhaminan koulukuntaan kuuluvien Barry Buzanin ja Ole Waeverin (2003) turvallisuuskompleksiteorian (RSCT) kautta. Se perustuu ajatukseen, jonka mukaan uhat leviävät helpoiten lähtöpaikoistaan niiden lähialueille. Näin ollen turvallisuuteen pohjautuvaa keskinäisriippuvuutta esiintyy useimmiten alueellisissa klustereissa eli turvallisuuskomplekseissa. (Buzan & Waever 2003, 4.) Vaikka englantilaista koulukuntaa ei ole juurikaan sovellettu turvallisuustutkimuksessa, niillä on useita yhtymäkohtia.⁶ Kansainvälisen yhteisön vakauteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset ovat olleet läsnä muun muassa englantilaisen koulukunnan ihmisoikeuksia, nationalismia ja valttasapainoa koskevissa teoretisoinneissa. (Buzan 2015, 126–7.) Yhtenä keskeisimmistä yhtymäkohdista RSCT:n ja englantilaisen koulukunnan välillä voidaan pitää kiinnostusta alueellisia muodostumia kohtaan. Englantilaisen koulukunnan avulla voidaan hahmottaa kuinka alueelliset erot vaikuttavat kansainväliseen turvallisuuteen. Englantilaisen koulukunnan käsitys alueellisista kansainvälisistä yhteisöistä onkin hyvin lähellä Kööpenhaminan koulukunnan alueellisia turvallisuuskomplekseja

⁵ EU on osoittanut halukkuutta edistää Geneven rauhanneuvotteluita. EU:n pyrkimyksenä on käyttää vahvaa asemaansa humanitaarisen avun antajana hyödykseen myös diplomatiassa. (EEAS 2018a.)

⁶ Joitakin tarkasteluja on olemassa. Erityisesti Alex J. Bellamy ja Matt McDonald (2004) ovat lähestyneet turvallisuustutkimusta englantilaisen koulukunnan tarjoamasta teoreettisesta näkökulmasta.

koskevaa teoretisointia. Alueellisten yhteisöjen ja alueellisen turvallisuuden yhteistarkastelun kautta on mahdollista vahvistaa alueellisten muodostumien merkitystä osana molempia – toistaiseksi globaaliin tasoon pääosin keskittyneitä – koulukuntia. (Buzan 2015, 132; 137–8.)

Kansainvälisessä järjestelmässä on useita alueellisia turvallisuuskomplekseja. Sekä Euroopan unionin että Lähi-idän voidaan katsoa muodostavan omat turvallisuuskompleksinsa. Turvallisuuskompleksien välillä voi olla paikoin keskinäistä vuorovaikutusta, joten ne eivät siinä mielessä ole täysin toisistaan irrallisia kokonaisuuksia. Lähi-idän alueellinen turvallisuuskompleksi on luonteeltaan moninapainen eli valta sen sisällä on varsin jakautunutta (Mt, 41). Sen synty voidaan sijoittaa dekolonisaation jälkeiseen aikaan, jolloin Lähi-itään muotoutui suuri määrä uusia valtioita. Lähi-idän turvallisuuskompleksi oli käytännössä jo syntyessään konfliktinen, eikä tilanne ole sittemminkään merkittävästi muuttunut. Monet Lähi-idän turvallisuuskompleksiin kuuluvat maat ovat myös yhteiskuntapoliittisesti jakautuneita. Demokratia on suhteellisen harvinaista maiden, kuten Syyrian, ollessa hallinnoltaan autoritäärisiä. Autoritääriset hallintojen, öljyn, kansainvälisen pääoman ja vahvojen liittolaisten välillä on usein selkeä yhteys. Runsaiden resurssien ja vahvojen liittolaisten turvin autoritääriset hallinnot ovat kyenneet alistamaan kansalaisiaan ja tukahduttamaan kansalaisyhteiskunnan synnyttämää vastarintaa. Turvallisuuskompleksiteoriassa Lähi-idän valtiot esitetään valtiomuodoltaan jossain määrin heikkoina, mutta kuitenkin kyllin vahvoina hillitäkseen kansallista väkivaltaa ja hallitakseen alueellista kansainvälistä politiikkaa. (Buzan & Waeber 2003, 192–5.)

Lähi-idän alueellisen turvallisuuskompleksin sisäiset konfliktit kietoutuvat toisiinsa määrittäen turvallisuuskompleksin luonnetta olennaisella tavalla. Konfliktien monialaisuutta voidaan hahmottaa valtioiden keskinäisten suhteiden kautta. Historiallisesti Syyrian suurimmat kilpailijat ovat olleet Israel ja Irak, kun taas tärkeimpänä liittolaisenaan se on pitänyt Irania. Syyria ja Irak ovat olleet kuitenkin liittolaisia vastustaessaan Israelia, vaikka muutoin ne ovatkin olleet vihamielisiä toisiaan kohtaan. (Mt, 188; 190; 192–3.) Lisäksi usein maiden, kuten Syyrian, Irakin ja Jordanian, alueellisilla rajoilla on hyvin pinnalliset perustat. Niiden olemassaolo ei perustu ainoastaan niiden historiaan ja legitimizeettiin, vaan myös kansainvälisen yhteisön käsitykseen juridisesta suvereniteetista. Kaiken kaikkiaan konfliktisuus on Lähi-idän turvallisuuskompleksissa varsin ylimääräytynyttä ja sen vuoksi merkittävien muutosten aikaansaaminen alueella on hyvin haastavaa. Sisäiset kehitykset ovat kuitenkin mahdollisia esimerkiksi valtarakenteissa tapahtuvien muutosten kautta. Koska Lähi-idän alueelliseen turvallisuuskompleksiin kuuluu useita heikkoja valtioita, muutokset valtasuhteissa voivat vaikuttaa alueeseen huomattavallakin tavalla. (Mt, 256–7.)

Nähdäkseni Syyrian konflikti vaikuttaa suuresti koko Lähi-idän alueeseen. Ensinnäkin, monet turvallisuuskompleksien maat ovat ottaneet konfliktiin osaa tavalla tai toisella. Toisekseen, konfliktin vaikutukset näkyvät Syyrian naapurisuusalueella – erityisesti Jordaniassa, Libanonissa ja Turkissa – muun muassa muuttoliikkeinä ja levottomuuksina. On huomionarvoista, että Turkki on eräänlainen eristevaltio Euroopan unionin ja Lähi-idän turvallisuuskompleksien välillä (Buzan & Waever 2003, 258). Näin ollen Turkilla voi olla merkittäväkin rooli turvallisuushkien eristäjänä tai välittäjänä. Vuonna 2016 EU ja Turkki solmivatkin pakolaisten hallintaa koskevan kahdenvälisen sopimuksen. Sen tarkoituksena on ollut hallita Eurooppaan kohdistuneita muuttoliikkeitä. (Pierini 2016). Kolmanneksi, erinäiset ulkovaltat ja muut turvallisuuskompleksiin kuulumattomat toimijat ovat osallisia konfliktissa. Konfliktin lopputulema voi vaikuttaa siihen, mitkä maat ovat Syyrian liittolaisia tulevaisuudessa. Syyrian konfliktissa saatetaan siis määrittää myös Lähi-idän tulevia alueellisia valtarakenteita.

Muutokset alueellisissa valtarakenteissa voivat näkyä myös vallitsevissa normeissa. Ulkoiset toimijat, kuten EU, pyrkivät toimiensa kautta edistämään omia arvojaan ja intressejään alueella. Liittolaisuussuhteet voivat edelleen vaikuttaa alueellisten turvallisuuskompleksien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja konfliktien kulkeutumiseen niiden välillä. Jos Syyrian nykyinen hallinto pysyy vallassa, EU:n suhde siihen pysynee hyvin kriittisenä. Tämä vaikeuttanee entisestään paitsi unionin humanitaarista työtä Syyriassa, myös sen toimintaa pakolaistilanteen suhteen. Jo konfliktin alkuaikoina EU:n komission silloinen puheenjohtaja Manuel Barroso varoitti konfliktin leviävän levottomuuksien ja pakolaisten muodossa Eurooppaan, jollei riittäviin toimiin ryhdytä ajoissa (Barroso 2013). Huoli Lähi-idän alueen stabiiliudesta osoittaa, että Lähi-idän turvallisuustilanteella nähdään olevan vaikutusta myös Euroopan turvallisuuteen. Nähdäkseni Euroopan unionin ja Lähi-idän turvallisuuskompleksien välinen vuorovaikutus onkin kasvanut viime vuosikymmeninä – etenkin Syyrian konfliktin seurauksena.

2.2. Aikaisempi tutkimus

Kuten jo taustoituksessa ilmeni, Syyriaa ja sen arabikevään jälkeistä tilannetta on tutkittu suhteellisen laajasti erilaisista tutkimusnäkökulmista. Etenkin Syyrian sisällissotaan, sen syttymisen syihin ja sodan osapuoliin keskittyvää tutkimusta löytyy paljon (ks. esim. Zizzer 2017; Abboud 2015; Serwer 2012). Tutkielmani kannalta mielenkiintoisia ovat erityisesti sellaiset tutkimukset, joissa keskitytään Syyrian konfliktin globaaleihin ulottuvuuksiin. Tällaiset tutkimukset ovat keskeisiä siksi, että ne havainnollistavat kansainvälisen kentän dynamiikkaa ja siten myös Euroopan asemoitumista Syyrian

konfliktin kontekstissa. Ne eivät välttämättä sitoudu yksittäisiin kansainvälisen suhteiden alan teorioihin, vaan ennemminkin pyrkivät kuvailemaan Syyrian konfliktin synnyttämää kansainvälispoliittista todellisuutta mahdollisimman tarkasti. Konfliktin globaaleja vaikutuksia on tutkittu, mutta useimmiten jonkin yksittäisen toimijan tai kontekstin kautta (ks. esim. Blanchard ym. 2015). Faith Olanrewaju ja Segun Joshua (2015) tarkastelevat artikkelissaan Syyrian konfliktin diplomaattisia vaikutuksia ja erityisesti suurvaltojen asemoitumista. Artikkelin tarjoaa näkökulmia erityisesti siihen, miten Syyrian konflikti on vaikuttanut kansainvälisten toimijoiden väliseen dynamiikkaan. Heidän mukaansa Syyrian tilannetta on ollut herkkyytensä ja monimutkaisuutensa vuoksi hyvin vaikea käsitellä kansainvälisillä areenoilla, kuten YK:ssa. Maiden eriävät intressit ovat käytännössä vieneet YK:lta mahdollisuuden onnistua sen diplomaattisissa, poliittisissa tai sotilaallisissa pyrkimyksissä Syyriassa. (Olanrewaju & Joshua 2015, 601)

Serdar Ş. Güner ja Dilan E. Koç (2017) puolestaan tarkastelevat Syyrian konfliktissa osallisena olevien valtioiden mahdollisia yhteistyösuhteita ja näiden suhteiden vaikutusta Lähi-idän alueeseen. Yksittäisistä toimijoista he käsittävät Turkin keskeisimmäksi Lähi-idän voimatasapainon kannalta. Kokonaisuudessaan he kuitenkin näkevät monimutkaisen liittoumien verkoston Lähi-itää epätasapainottavaksi tekijäksi. Myös Rabinovich (2017, 45–8) tekee mielenkiintoisessa, joskin lyhyehkössä, tarkastelussaan useita havaintoja Syyrian konfliktin kansainvälisistä ulottuvuuksista. Hän näkee muuttoliiketilanteen tuottavan EU:lle vaikeuksia myös tulevaisuudessa. Lisäksi hän nostaa Yhdysvaltain ja Venäjän vastakkaiset intressit konfliktin ratkaisua hankaloittavaksi tekijäksi. Edellä mainituissa artikkeleissa keskitytään eri toimijoiden roolien sekä niiden valitsemien politiikkojen tarkasteluun. Merkittävä osa Syyrian konfliktia koskevasta tutkimuksesta vaikuttaakin nojaavan politiikka-analyysin eri muotoihin sekä yleisempään konfliktin taustoitukseen.

Syyrian konfliktiin vahvasti kytkeytyvää muuttoliiketilannetta on tutkittu sellaisenaankin. Mielenkiintoisimpia tutkielmani kannalta ovat tarkastelut, joissa keskitytään erityisesti EU:n toimintakykyyn ja sen muuttoliikkeitä koskevaan politiikkaan. Esimerkiksi Carl Thor Dahlman (2016) tarkastelee artikkelissaan, kuinka EU on reagoinut kasvaneisiin muuttoliikeaaltoihin. Dahlmanin (2016, 18) mukaan EU on nimenomaan se toimija, joka pystyy kaikkein tehokkaimmin vastaamaan nykyiseen muuttoliiketilanteeseen. Lisäksi hän esittää, että EU:n tulisi aktiivisesti yrittää saada sotiminen Syyriassa loppumaan – etenkin, kun Venäjä ja Yhdysvallat eivät ole siinä onnistuneet. Myös Radka Havlová ja Kristýna Tamchynová (2016, 100–1) ovat tarkastelleet EU:n reaktiota Syyriasta alkaneeseen muuttoliikekriisiin. He kiinnittävät tarkastelussaan erityisesti huomiota EU:n toimien

luonteeseen Euroopassa ja Syyrian lähialueilla. Havlová ja Tamchynová esittävät EU:n sisäisen jakautuneisuuden olevan osasy siihen, ettei se ole kyennyt löytämään yhteistä linjaa muuttoliikekriisissä. Toisaalta he myös esittävät, että nyt jos joskus EU:lla on mahdollisuus olla sellainen kansainvälisen yhteisön keskeinen toimija, joka se on aina halunnut olla.

Euroopan roolia Syyriassa on tarkasteltu myös muista näkökulmista. Etenkin Marc Pierinin (2016) julkaisu havainnollistaa EU:n kohtaamia haasteita ja sen asemoitumista Syyriassa erinomaisesti. Pierinin (2016, 15) mukaan EU:n Syyriaa koskeva (diplomaattinen) toimetttömyys on pääasiassa seurausta kahdesta seikasta: ensinnäkään EU ei arvioinut Assadin hallinnon kestävän yhtäjaksoista painostusta näin pitkään, eikä se myöskään uskonut Iranin ja Venäjän tukevan hallintoa näin vahvasti. Toisekseen, EU:n sisäinen jakautuneisuus ja erityisesti kolmen suuren, Iso-Britannian, Saksan ja Ranskan, välinen yhtenäisyyden puute on vaikeuttanut EU:n diplomaattista toimintaa merkittäväällä tavalla. Pierini näkee EU:n toimimattomuuden johtavan pahimmillaan unionin vieläkin suurempaan marginalisoitumiseen kansainvälisellä kentällä ja erityisesti kansainvälisiä ulottuvuuksia sisältävissä konflikteissa.

Pierinin lisäksi myös Lorenzo Trombetta (2014) on tarkastellut EU:n asemaa Syyrian konfliktissa. Hänen tarkastelunsa keskittyy kuitenkin Syyrian sisäisten toimijoiden näkemyksiin unionin roolista ja toiminnasta Syyriassa. Nämä näkemykset ovat suhteellisen samansuuntaisia Pierinin havaintojen kanssa. Trombetta mukaan Syyrian sisäiset toimijat näkevät EU:n retoriikan ja todellisen toimintakyvyn välillä olevan laaja kuilu. Tämä on johtanut ennen kaikkea EU:n uskottavuuden heikkenemiseen. Trombetta myös käsittää EU:n Syyriaa koskevan toiminnan epäjohtonmukaisuuden ja tehottomuuden johtuvan paljolti sen sisäisten instituutioiden sekä ulkoisten toimijoiden välisistä monimutkaisista valtasuhteista, toimijoiden välisestä koordinaation puutteesta, jäsenvaltioiden kansallisten intressien ensisijaisuudesta sekä tehottomien keinojen, kuten aseidenvientikieltojen, käyttämisestä.

Englantilainen koulukunta muodostaa tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, joten sen sisällä tehdyt tarkastelut tarjoavat kaikkein eniten tukea analyysilleni. Englantilaisen koulukunnan parissa on jonkin verran tarkasteltu alueellisen kansainvälisen yhteisön käsitettä sekä myös yksittäisten alueellisten kansainvälisten yhteisöjen luonnetta ja rakennetta. Lähi-idän tai Syyrian kontekstiin sijoittuvaa englantilaisen koulukunnan tutkimusta ei ole kuitenkaan tehty kovinkaan paljoa. Metin Koca (2017) on tarkastellut Lähi-idässä ilmenneitä arabikevään jälkeisiä demokratisoitumisvaateita yhdistämällä

englantilaisen koulukunnan teoriaa post-kolonialistiseen teoretisointiin. Siten hän tarkastelee niitä käsitteellisiä keinoja, joiden avulla voidaan analysoida yhteiskunnallisten ryhmien välisten kulttuuristen yhteyksien syvyyttä. Kocan (2017, 59–60) mukaan englantilaisessa koulukunnassa sekä laajemmin koko kansainvälisten suhteiden tutkimusalalla tulisi käydä kerraten läpi mitä kulttuurit todella ovat sekä miten niitä voi ja tulisi teoretisoida. Kertaamalla ja uudistamalla kulttuureja koskevaa teoretisointia meidän olisi Kocan mielestä mahdollista päästä tutkimusalalla vallitsevia kulttuurivyyöhykkeitä koskevia yleisiä käsityksiä syvemmälle. Tällöin esimerkiksi nyt oletettujen kulttuuristen yhteneväisyyksien tarkastelu ja kyseenalaistaminen olisi mahdollista.

Vaikka Koca yhdistääkin tarkasteluunsa englantilaisen koulukunnan teoriaa, hänen mielenkiintonsa kohdistuu kuitenkin ennen kaikkea kulttuuritasolle. Omassa tutkielmassani olen kiinnostunut valtiotason kulttuurien sijaan kansainvälisen yhteisön tasosta. EU:n alueelliseen kansainväliseen yhteisöön pureutuvia tarkasteluja on tehty toistaiseksi suhteellisen vähän. Emma Haddad (2008) on tarkastellut EU:n muuttoliikepolitiikan luonnetta käyttäen englantilaista koulukuntaa teoreettisena viitekehyksenään. Haddad tarkastelee EU:n muuttoliikepolitiikan luonnetta pääasiassa englantilaisen koulukunnan sisällä käytävän pluralismin ja solidarismin välisen keskustelun kautta. Hänen mukaansa EU muodostaa oman alueellisen kansainvälisen yhteisönsä, joka jatkuvasti tasapainottelee solidaristisen integraation ja pluralismia edustavan kansallisen suvereniteetin ylläpitämisen välillä. Yksi tasapainottelun ulottuvuuksista on EU:n rajakontrolli, jota punnitaan vasten humanitaarista velvoitetta tarjota suojelua niille, jotka eivät sitä omasta maastaan saa. (Mt, 171–3.) Haddadin tarkastelulla on tutkielmani kanssa yhtymäkohtia siinä mielessä, että niin sanottu muuttoliikekriisi on Syyrian konfliktin yksi merkittävimmistä kansainvälisistä vaikutuksista ja siten asia, johon Eurooppa toiminnassaan pyrkii vastaamaan.

Mielenkiintoinen kuriositeetti on myös Adriana Seaglen (2014, 79–80) artikkeli, jossa hän tarkastelee romanialaisen virkamieseliitin käsityksiä EU:sta alueellisena kansainvälisenä yhteisönä. Heidän näkemyksiensä mukaan EU on jakautunut kahteen osaan: ytimeen ja periferiaan; johtaviin ja seuraaviin valtioihin. Seagle käsittää unionin ytimen normeja asettavana sekä periferian toimintaa määrittävänä osana alueellista kansainvälistä yhteisöä. Romanian virkamieseliitin mielestä EU on yhteisönä sellainen kuin jäsenvaltiot haluavat sen kulloinkin olevan. Haddadin tapaan myös Seagle sekä virkamieseliitti näkevät EU:n alueellisessa yhteisössä sekä solidaristisia että pluralistisia piirteitä.

Kaiken kaikkiaan alueelliset kansainväliset yhteisöt ovat suhteellisen aliteoretisoituja englantilaisen koulukunnan teoriassa (Stivachtis 2015, 68–9). Tutkielmani teoreettinen merkittävyys muodostuu suurelta osin alueellisten kansainvälisten yhteisöjen tarkastelusta. Lisäksi Syyria ja Lähi-itä muodostaa tutkimukselleni kontekstin, johon englantilaisen koulukunnan sisällä ei ole liioin keskitytty. Aliteoretisoinnista huolimatta koulukunnan sisältä löytyy joitakin tarkasteluja, joissa joko Eurooppa ja/tai EU käsitetään omaksi alueelliseksi kansainväliseksi yhteisöksi (Buzan 2014, 57). Myös Lähi-idän alueellista kansainvälistä yhteisöä on teoretisoitu, joskaan ei kovin paljoa. Erityisen keskeinen on Buzanin ja Gonzalez-Pelaezin (2009) teos, jossa he muodostavat teoreettisen käsityksen Lähi-idän alueellisesta kansainvälisestä yhteisöstä ja sen keskeisistä instituutioista. Jotta Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön tarkastelu olisi hyödyllisempää, päivitän Buzanin ja Gonzalez-Pelaezin Lähi-itä koskevan hahmotelman vastaamaan paremmin tämänhetkistä tilannetta. Päivitetty näkemys Lähi-idän alueellisesta kansainvälisestä yhteisöstä voi olla hyödyksi myös myöhemmissä tarkasteluissa. Palaan edellä mainittuihin aiheisiin tarkemmin teoreettisen viitekehitykseni kohdalla, mutta mainittakoon kuitenkin vielä, että on olemassa tutkimusta esimerkiksi Euroopan alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteesta ja instituutioista sekä niiden rajallisuudesta (ks. esim. Stivachtis & Habegger 2011; Diez & Whitman 2002). Tämän katsauksen perusteella voidaan todeta, että alueellisten kansainvälisten yhteisöjen, ja erityisesti EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen, syvemmälle tarkastelulle on edelleen tarvetta.

3. Teoreettinen viitekehys: englantilainen koulukunta

Englantilainen koulukunta, ja sen sisällä erityisesti Barry Buzanin teoretisoinnit, muodostavat tutkielmani teoreettisen viitekehksen. Englantilainen koulukunta on sekä kooltaan että luonteeltaan varsin suuri ja monimuotoinen, joten yksittäisen teoreetikon ajatuksiin keskittyminen helpottaa teoreettisen näkökulman valintaa huomattavasti. Koulukuntaan mahtuu niin normatiivisia kuin empiirisiäkin tarkasteluja, joten rajaamalla käytettävää teoriakenttää voidaan mahdollisesti myös välttyä tietynlaiselta teoreettiselta epäjohdonmukaisuudelta. Buzanin rooli englantilaisen koulukunnan käsitteiden ja teoretisointien selkeyttäjänä ja yhteen kokoajana on ollut merkittävä. Erityisesti teoksessaan *An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach* (2014) Buzan kartoittaa ansiokkaasti englantilaisen koulukunnan keskeisten debattien nykytilaa yhdistäen uutta tutkimusta vanhoihin teoretisointeihin. (Wilson 2016.) Buzanin lisäksi tutkielmani kannalta keskeisiä ovat etenkin Ana Gonzalez-Pelaezin, Yannis Stivachtisin, Thomas Diezin ja Richard Whitmanin työt. Keskittymällä pääasiallisesti Buzanin ja hänen kanssaan saman henkisten teoreetikkojen töihin, aineiston analyysi on mahdollista toteuttaa kokonaisuudessaan huomattavasti systemaattisemmin kuin silloin, jos käytössäni olisi koko teoriakenttä. Koska en pyri vastaamaan kysymykseen siitä, mitä kansainvälisessä yhteisössä *pitäisi* tehdä, englantilaisen koulukunnan normatiivisemmat tarkastelut (ks. esim. Wheeler 2000; Jackson 2003) jäävät teoreettisessa viitekehyksessäni vähemmälle huomiolle.

Englantilaisen koulukunnan synty voidaan ajoittaa vuoteen 1959, joskin siitä alkoi tosiasiallisesti muodostua koulukunta vasta 1970- ja 80-luvuilla. Buzanin mukaan englantilaisen koulukunnan voi ymmärtää eräänlaisena suurena keskusteluna kansainvälisestä yhteisöstä. Yksi koulukunnan keskeisimmistä piirteistä on sen historiallinen painotus kaikessa teoretisoinnissa. Muun muassa Martin Wight ja Adam Watson ovat tehneet komparatiivisia tarkasteluja historian saatossa esiintyneistä kansainvälisistä yhteisöistä. Suurimmaksi osaksi englantilaisessa koulukunnassa on kuitenkin keskitytty, alkujaan eurooppalaissyntyisen, globaalin kansainvälisen yhteisön historiallisen muodostumisen ja laajenemisen tarkasteluun. (Buzan 2014, 5; 8–9.)

Ajatus kansainvälisestä yhteisöstä on tarjonnut teoreetikoille tietynlaisen keskitien, via median, revolutionistisen liberalismiin ja realismiin välille. Englantilainen koulukunta onkin ottanut teoretisoinnissaan täysin uudenlaisen position, rationalismin (De Almeida 2003, 277). Se on lähtökohdiltaan historiallinen, filosofinen ja jossain määrin myös sosiologinen tapa ymmärtää

kansainvälistä politiikkaa (Buzan 2014, 6). Ennen englantilaista koulukuntaa keskustelu kansainvälisistä suhteista oli pitkään pysynyt paikallaan realismin ja liberalismin teoriaperinteiden välillä. Englantilaisen koulukunnan suosioon onkin nähty vaikuttavan merkittävästi sen tarjoamat uudet näkökulmat sekä teorian holistisuus. (Buzan 2004, 10–11.) Toisaalta sitä on myös kritisoitu liian suurista myönnytyksistä sekä realismin että liberalismin suuntaan. Osa teoreetikoista on kokenut englantilaisen koulukunnan paikoin kaksinaamaiseksi sen pyrkiessä liialti olemaan keskittien vaihtoehto (Little 2000, 396).

Joidenkin teoreetikkojen silmissä englantilainen koulukunta on myös näyttäytynyt vain lähinnä realismin jatkeena. Buzan myöntääkin klassisen realismin ja englantilaisen koulukunnan väliltä löytyvän merkittäviä samankaltaisuuksia, joskin eroavaisuuksiakin on runsaasti. Toisin kuin realistit, englantilainen koulukunta ei käsitä maailmassa vallitsevaa anarkiaa materiaaliseksi rakenteeksi, josta vääjäämättä seuraisi voimatasapainon tila. Sen sijaan sekä anarkia että valtiot mielletään sosiaalisiksi rakenteiksi, jotka voivat ottaa useita erilaisia muotoja. Anarkia näyttäytyy ennen kaikkea valtiota hierarkiassa korkeammalla olevan toimijan puutteena. Anarkian ei siis nähdä johtavan suoraan epäjärjestyksen tilaan, sillä järjestelmän luonteeseen vaikuttavat aina kulloisetkin normit, säännöt ja instituutiot. (Buzan 2014, 27.)

3.2. Kansainvälinen järjestys ja kansainvälinen yhteisö

Kansainvälinen järjestys, kansainvälinen järjestelmä, kansainvälinen yhteisö ja maailmanyhteisö ovat englantilaisen koulukunnan keskeisimpiä käsitteitä. Näistä kansainvälistä yhteisöä voidaan pitää englantilaisen koulukunnan ydinkäsitteenä. Sillä on myös tutkielmassani keskeinen rooli, sillä tarkasteluni kohdistuu nimenomaisesti kansainväliseen yhteisöön ja sen alueellisiin muodostumiin. Englantilaisen koulukunnan yksittäisistä teoksista kenties merkittävin, Hedley Bullin *The Anarchical Society* (1977), asetti englantilaisen koulukunnan kehittymiselle tärkeän kasvualustan antamalla sille selkeitä teoreettisia kiinnekohtia (Buzan 2014, 8). Bullin mukaan kaikessa sosiaalisessa elämässä esiintyy järjestystä ja samat järjestykseen pohjautuvat perustavanlaatuiset tavoitteet ovat läsnä kaikissa yhteisöissä. Perustavanlaatuisia tavoitteita on kolme: jonkinlainen turva väkivaltaa vastaan, sopimusten pitävyys sekä oikeus pysyvään omistukseen. (Bull 2002, 4.)

Kansainvälinen sosiaalinen elämä taas voidaan toimijoiden perusteella jakaa valtioiden välisiin, ylikansallisiin ja ihmisten välisiin toimiin. Tämän pohjalta yhteisöt voidaan Buzanin mukaan edelleen

jaotella ensimmäisen ja toisen asteen yhteisöihin. Ensimmäisen asteen yhteisöjen jäsenet ovat yksittäisiä ihmisiä, kun taas toisen asteen yhteisöt koostuvat ihmisten muodostamista kollektiiveista, kuten valtioista. Englantilaisen koulukunnan tarkasteluissa toisen asteen yhteisöt ovat merkittävämmässä roolissa. Valtioiden välille muodostuva globaali kansainvälinen yhteisö voidaan käsittää toisen asteen yhteisöksi, kun taas maailmanyhteisöt teoretisoidaan usein ensimmäisen asteen yhteisöiksi. (Buzan 2014, 10–11.) Bullin mukaan kansainvälinen yhteisö ei eroa muista yhteisöistä siinä, etteikö myös sitä ohjaisi pyrkimys järjestykseen. Kansainväliseksi järjestykseksi hän määrittelee toiminnan, joka ylläpitää kansainvälisen yhteisön perustavanlaatuisia tavoitteita, kuten väkivallan rajoittamista tai rauhan ylläpitämistä. (Mt, 7–10.)

Kansainvälistä järjestystä voidaan käsitellä kolmella tasolla. Kolmijako perustuu Martin Wightin (1991) esitykseen tieteen kolmesta traditiosta: realismista, rationalismista ja revolutionismista. Kolmesta traditiosta voidaan edelleen johtaa kansainvälisen järjestelmän, kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön käsitteet. Realismin voi ymmärtää edustavan kilpailua ja omaa etua korostavaa kansainvälistä järjestelmää, rationalismin yhteistyöhön ja kommunikaatioon perustuvaa kansainvälistä yhteisöä ja revolutionismin kosmopoliittista, yksilöt ja muut ei-valtiolliset toimijat huomioon ottavaa, maailmanyhteisöä. (Buzan 2014, 8–10.) Vaikka ulottuvuudet ovatkin luonteiltaan hyvin erilaisia, ne ovat kaikki samanaikaisesti maailmassa läsnä.⁷ Olennaisempaa onkin niiden suhteellinen vahvuus kussakin ajassa. Toisin sanoen todellisuus ei ole absoluuttisesti jotakin mainituista ulottuvuuksista, mutta jokin ulottuvuuksista vaikuttaa aina toisia vahvemmin (Buzan 2001, 476.) Kolmesta ulottuvuudesta englantilaisen koulukunnan parissa on keskitytty pääasiallisesti jaettuja normeja, sääntöjä ja instituutioita korostavaan kansainväliseen yhteisöön. Bull asettaakin tunnetussa kansainvälisen yhteisön määritelmässään jaetut normit ja instituutiot keskeiseen asemaan:

Valtioiden välinen yhteisö (tai kansainvälinen yhteisö) on olemassa, kun joukko valtioita, tietoisina tietyistä yhteisistä intresseistä ja yhteisistä arvoista, muodostavat yhteisön siten, että ne käsittävät olevansa keskinäisissä suhteissaan yhteisten sääntöjen velvoittamia, ja ne toimivat yhteisissä instituutioissa.⁸

⁷ Englantilaisen koulukunnan ontologiassa todellisuus nähdään sosiaalisesti rakentuvaksi, eikä niinkään yhdeksi materiaaliseksi rakenteeksi (Navari 2009, 1–2). Näin ollen kansainvälinen anarkia voi olla luonteeltaan monenlainen ja kansainvälinen järjestelmä voi ottaa erilaisia muotoja. Koska todellisuus muodostuu suurelta osin sosiaalisesti, eri järjestelmän muodot kilpailevat jatkuvasti keskenään.

⁸ A society of states (or international society) exists when a group of states, conscious of certain common interests and common values, form a society in the sense that they conceive themselves to be bound by a common set of rules in their relations with one another, and share in the working of common institutions (Bull 2002, 13).

Rakenteena kansainvälinen yhteisö ei ole täysin materiaalinen ja staattinen, vaan se on ennemminkin jatkuvassa muutoksessa. Käytännössä kansainvälinen yhteisö voi laajasti ymmärrettynä kehittyä niin kansainvälisen järjestelmän kuin maailmanyhteisönkin suuntaan. Pienemmässä mittakaavassa muutos voi tarkoittaa esimerkiksi keskeisten normien ja instituutioiden vaihtumista. Kansainvälinen yhteisö ei ole myöskään aina ollut samanlainen, vaan se on ajan myötä kehittynyt nykyisen kaltaiseksi. Historiallinen perspektiivi onkin englantilaiselle koulukunnalle olennaista, sillä historian avulla voidaan tarkastella kuinka kansainvälinen yhteisö ja sen normatiivinen rakenne on muodostunut ja kehittynyt. Englantilaisen koulukunnan sisällä on keskitytty suurelta osin alkujaan eurooppalaissyntyisen kansainvälisen yhteisön historiallisen muodostumisen ja laajenemisen tarkasteluun. Tämän läntisen kansainvälisen yhteisön juuret voidaan johtaa 1500-luvulle. (Buzan 2014, 43–5.) Tällöin yhteisön jäsenet itse käsittävät yhteisön kuitenkin eurooppalaisen sijaan kristilliseksi (Anderson & Hurrell 2000, 176). Eurooppalaisen valtioiden välisen järjestelmän on nähty laajenneen lopulta omasta kulttuurisesta kodistaan, Euroopasta, koko maailman käsittäväksi. Monet englantilaisen koulukunnan teemoista pohjautuvatkin juuri tähän laajenemisen ajatukseen. (Buzan 2014, 5; 8–9.)

Tätä klassista ”laajenemistarinaa” on myös kritisoitu. Kritiikki on kohdistunut pääasiassa kuvauksen Eurooppa-keskeisyyteen sekä siihen, ettei eurooppalaisen kansainvälisen yhteisön laajenemista edeltäneeseen keskenkasvuisuuteen olen kiinnitetty kuvauksessa riittävästi huomiota. On siis mahdollista, että eurooppalainen kansainvälinen yhteisö ei ollut ennen laajenemistaan täysin vielä muodostunutkaan, vaan se on yhtäjaksoisesti sekä laajennut että hakenut muotoaan. (Mt, 70.) Buzanin (2010, 3) oman, synkretistisen näkemyksen mukaan eurooppalaiset valtiot ovat ottaneet paljon vaikutteita muilta valtioilta ja sivilisaatioilta historian saatossa. Esimerkiksi Euroopan ja islamilaisen maailman välinen tiivis kaupankäynti on mahdollistanut ajatusten ja ideoiden siirtymisen alueelta toiselle. Islamilaisella maailmalla olikin keskeinen rooli euraasialaisessa kauppajärjestelmässä (Buzan 2005, 18). Näin ollen eurooppalainen kansainvälinen yhteisö ei ole siis välttämättä muodostunut alkujaan puhtaasti eurooppalaisten ideoiden seurauksena, vaan sen syntyyn ovat vaikuttaneet myös muilta alueilta saadut ajatukset, ideat ja keksinnöt.

Euroopan hiljattaisella laajentumisella on ollut lähtemätön vaikutus globaaliin kansainväliseen yhteisöön. Erityisesti kolonialismilla ja sen myöhemmällä purkamisella on ollut selkeitä vaikutuksia globaalin yhteisön muotoutumiseen. Eurooppalainen valtioiden välinen järjestelmä on itsessäänkin kokenut useita muutoksia. 1800- ja 1900-luvuilla eurooppalaisista valtioista muodostunut yhteisö oli hyvin itsetietoisesti ”eurooppalainen”. Yhteisön tunnustamat säännöt, normit ja instituutiot olivat

eurooppalaisten luomia, mutta vielä olennaisemmin – eurooppalaisille itselleen luotuja. Instituutiot, kuten voimatasapaino, diplomatia ja sota, heijastelivat ennen kaikkea eurooppalaisten suurvaltojen tarpeita. Lisäksi kolonialismi sekä täysivaltaisten ja osittaisten kansainvälisen yhteisön jäsenien välinen erottelu heijasteli vahvasti Euroopan ensisijaisuutta. Verrattaessa 1900-luvun eurooppalaista kansainvälistä järjestystä nykyiseen, voidaankin havaita selkeä muutos eurooppalaisten valtioiden asemassa. Toki eurooppalaiset ja läntiset valtiot ovat edelleen keskeisessä roolissa kansainvälisen yhteisön sisällä, mutta vielä 1800-luvulla niiden asema oli lähes kyseenalaistamaton. On kuitenkin huomioitava, että tällöin niiden ylivaltaa suojasi sellaisen kansainvälisen yhteisön säännöt ja instituutiot, jonka täysivaltaisia jäseniä ainoastaan ne olivat. Siirtymälle eurooppalaisesta globaaliin kansainväliseen yhteisöön onkin ollut ominaista eurooppalaisten valtioiden ylivallan mureneminen. (Anderson & Hurrell 2000, 174–6.)

Nykyisen globaalin kansainvälisen yhteisön muodostumisprosessia voidaan pitää yksikeskustaisena (*engl. monocentric*). Yksikeskustaisessa mallissa kansainvälinen yhteisö muodostuu yksittäisen sivilisaation ”vallattua” muut sivilisaatiot osaksi omaa yhteisöään sekä sen normeja ja instituutiota. Yhteisöön liittyvät valtiot ovat tällöin epätasa-arvoisessa asemassa, sillä niiden on mukauduttava johtavan – tässä tapauksessa eurooppalaisen – sivilisaation tapoihin. Buzanin mukaan eurooppalainen kansainvälinen yhteisö käytti laajetessaan valtion sivistyksen tasoa (*engl. standard of civilization*) sekä nykyaikaisuutta (*engl. modernity*) keskeisinä sisäänpääsykriteereinään. Hierarkiat ja epätasa-arvoisuus eivät ole nykyiselläänkään kadonneet kansainvälisestä yhteisöstä, joskin valtioiden väliset voimasuhteet ovat kyllä muuttuneet. (Buzan 2014, 60–1.) Lisäksi synkretistinen malli osoittaa, että vaikka laajeneminen on ollut yksikeskustaista, se on pitänyt sisällään myös sivilisaatioiden ja kulttuurien välistä ajatustenvaihtoa.

Kuten todettu, kansainvälinen yhteisö on jatkuvasti altis muutokselle. Vaikka eurooppalainen kansainvälinen yhteisö laajentui globaaliksi, sen kehitys ei kuitenkaan pysähtynyt. Nykyinen globaali kansainvälinen yhteisö ei sekään ole valmis.⁹ Lisäksi sen alla toimii edelleen useita alati kehittyviä alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä (Buzan 2014, 57). Jatkuvasta muutoksestaan huolimatta kansainvälisen yhteisön luonteesta voidaan tehdä havaintoja. Englantilaisen koulukunnan sisällä on oltu suhteellisen yksimielisiä siitä, että nykyinen globaali kansainvälinen yhteisö on yhteisönä ”ohut”

⁹ Globaali kansainvälinen yhteisö ei ole valmis, mutta sen laajentuminen on mahdollisesti kuitenkin tullut päätökseensä – ainakin, jos oletetaan, että koko maailma on jo osa kyseistä yhteisöä (Buzan 2014, 60–1).

siten, että se on koostumukseltaan hyvin heterogeeninen ja sen jatkuvan kanssakäymisen taso on suhteellisen heikko (Stivachtis 2015, 70).¹⁰ Kansainvälisten yhteisöjen sosiaalista rakennetta voidaan havainnoida tarkemmin niille määriteltyjen primääri- ja sekundääri-instituutioiden kautta (Buzan 2004, 161). Primääri-instituutioiksi voidaan käsittää kansainväliselle yhteisölle vakiintuneet tavat, lait tai suhteet. Sekundääri-instituutioilla taas tarkoitetaan johonkin tiettyyn tarkoitukseen perustettuja konkreettisia organisaatioita tai laitoksia. Nykyisessä järjestelmässä sekundääri-instituutioksi voidaan käsittää esimerkiksi Yhdistyneet kansakunnat (YK) ja sen turvallisuusneuvosto. (Buzan 2014, 16–17.) Primääri-instituutiot ovat kansainvälisen yhteisön teoretisoinnin kannalta sekundääri-instituutioita olennaisempia. Sekundääri-instituutiot eivät kuitenkaan nekään ole merkityksettömiä, sillä niiden kautta primääri-instituutioita voidaan vakiinnuttaa osaksi kansainvälisen yhteisön toimintaa (Navari 2015, 18–19). Juuri primääri-instituutiot ovat tämän tutkielman analyysin kohteena. Paneudun primääri-instituutioihin ja niiden keskinäiseen hierarkiaan tarkemmin luvussa 3.5.

Primääri-instituutioiden avulla voidaan hahmottaa kuinka kansainväliset yhteisöt ovat historiallisesti kehittyneet. On olemassa luonteiltaan toisistaan eroavia primääri-instituutioita, joten on luonnollista, että myös kansainvälinen yhteisö voi olla luonteeltaan monenlainen. (Buzan 2014, 78–79.) Lisäksi globaali kansainvälinen yhteisö ja sen alla toimivat alueelliset muodostelmat voivat erota primääri-instituutioiltaan, joskin niillä voi olla yhteisiäkin instituutioita. Nähdäkseni tarkastelemalla nimenomaan alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä on mahdollista saada uudenlaisia näkökulmia erilaisiin globaaleihin kysymyksiin.

3.3. Alueelliset kansainväliset yhteisöt

Kansainvälisen yhteisön alueellisille muodostumille on annettu englantilaisen koulukunnassa toistaiseksi suhteellisen vähän huomiota. Pohdittaessa kansainväliseen järjestykseen liittyviä kysymyksiä alueelliset muodostumat ovat jääneet suurelta osin globaalin kansainvälisen yhteisön varjoon. Tähän ovat osaltaan vaikuttaneet muun muassa kylmän sodan päättyminen ja sen jälkeinen globalisaatiokehitys sekä koulukunnan suuri kiinnostus aiemmin mainittuun laajenemistarinaan (Stivachtis 2015 68.) On huomionarvoista, että alueellisia järjestelmiä on ollut olemassa jo ennen globaalia kansainvälistä yhteisöä. Ne eivät kuitenkaan olleet samalla tavalla alueellisia, sillä niillä ei ollut globaalia järjestelmää, jonka alla toimia. Sen sijaan ne olivat hyvin löyhästi toisiinsa kiinnittyneitä

¹⁰ Kansainvälisen yhteisön luonnetta voidaan tarkastella kanssakäymisen syvyyden kautta. Syvyyttä tarkastellaan usein janalla ohut-paksu. (Weinart 2011). Aiheesta tarkemmin luvussa 3.4.

yhteisöjä, joista kukin käsitti oman yhteisönsä oikeaksi ja kaikkia koskevaksi. Vasta globaalin kansainvälisen yhteisön ilmettyä nykyisen kaltaisia alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä alkoi tosiasiallisesti kehittyä. (Buzan 2014, 57.) Osa tutkijoista on pitänyt lähes väistämättömänä, että globaalin kansainvälisen yhteisön sisälle on muodostunut sitä kulttuurisesti huomattavasti homogeenisempia, uusia alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä. (Riemer & Stivachtis 2002; Buzan 2014, 58 mukaan.)

Globaalin kansainvälisen yhteisön sisällä voidaan siis havaita eräänlaisia, usein globaalia tasoa ”paksumpia” ja solidaristisempia, alueellisia klustereita. (Stivachtis 2015 69–70.) Buzan on osoittanut alueellisella tasolla voivan ilmetä jopa maailmanyhteisöllisiä muodostumia (Buzan 2005, 5). Esimerkiksi EU:ssa on tulkittu olevan läsnä samanaikaisesti sekä kansainvälisen yhteisön, että maailmanyhteisön piirteitä (Diez & Whitman 2002, 51). Buzanin (1993, 343–5) mukaan alueellisten muodostumien solidaristisempaan luonteeseen saattaa vaikuttaa ennen kaikkea valtioiden välinen etäisyys toisistaan. Anarkian vaikutuksen voi käsittää lyhyellä välimatkalla vahvemமாகsi ja toisaalta, lähellä toisiaan olevat valtiot saattavat jakaa yhteistä kulttuuria helpottaen yhteistyön syventämistä. Yhteinen kulttuuri ei kuitenkaan ole välttämätön piirre (Buzan 1993, 344–5). Alueelliset kansainväliset yhteisöt eivät myöskään ole täysin maantieteellisesti määriteltäviä, mutta valtioiden lähekkäisyydellä ja rinnakkaisuudella on kuitenkin niiden muodostumisen kannalta keskeinen rooli. EU:ta voidaan pitää hyvänä esimerkkinä tästä. (Webber 2011, 142.) Alueelliset muodostelmat kehittyvät epätasaisesti, minkä vuoksi jotkut globaalin kansainvälisen yhteisön rajoissa toimivista alueellisista kansainvälisistä yhteisöistä ovat muodoltaan pidemmälle kehittyneitä kuin toiset. (Buzan 1993, 344–5.) Esimerkiksi EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen välillä ilmenee jonkinlaisia eroja jaettujen normien, instituutioiden sekä itse yhteisöjen syvyydessä.

Kuten todettu, tietyt instituutiot voivat olla samanaikaisesti vallitsevia sekä globaalissa että alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Alueellisella tasolla instituutioita voidaan kuitenkin tulkita eri tavoin ja tällöin niille saatetaan myös antaa globaalista tasosta eriäviä merkityksiä. (Stivachtis 2015, 80–1.) Buzanin (2014, 57–8) mukaan alueelliset kehitykset saattavat aiheuttaa globaalin tason hallintaa koskevia konflikteja, mutta tämä ei ole kuitenkaan missään määrin väistämätöntä. Alueelliset kansainväliset yhteisöt saattavat yhtä hyvin kehittyä sovussa globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa. Alueelliset kansainväliset yhteisöt voivat myös olla kanssakäymisessä globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa pyrkien edistämään keskeisiä normejaan ja arvojaan paitsi oman yhteisönsä sisällä, myös globaalissa kansainvälisessä yhteisössä (Diez & Whitman 2002, 59).

Kiinnostus alueellisiin kansainvälisiin yhteisöihin onkin englantilaisen koulukunnan parissa kasvanut, kun on ymmärretty globaalin kansainvälisen yhteisön olevan tekemisissä myös vähemmälle huomiolle jääneen alueellisen tason kanssa (Stivachtis 2015, 69). Esimerkiksi Stivachtis (Mt, 71) on pyrkinyt selvittämään edistävätkö tai heikentävätkö alueelliset kansainväliset yhteisöt globaalia kansainvälistä yhteisöä jollakin tapaa. Varsinkin kylmän sodan päättymisen jälkeen alueelliset kansainväliset yhteisöt näyttäytyivät osalle tutkijoista maailmaa jakavina ja turhan konfliktisina. Jos alueelliset kansainväliset yhteisöt käsitetään puhtaasti toisiaan vastaan vallasta kilpailevina toimijoina, onkin varsin luonnollista ajatella niiden heikentävän globaalia kansainvälistä yhteisöä ja sen toimintakykyä. (Buzan 2014, 57.) Nähdäkseni todellisuus ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen. Vaikka alueellisilla yhteisöillä olisi toisilleen vastakkaisia intressejä, ne myös varmasti hyötyvät monelta osin globaalin kansainvälisen yhteisön olemassaolosta. Globaalin kansainvälisen yhteisön voi nähdä tuovan maailmanpolitiikkaan esimerkiksi ennakoitavuutta, hallittavuutta sekä vakautta. Toki eri alueellisten kansainvälisten yhteisöjen näkökulmista globaalin kansainvälisen yhteisön tuomat hyödyt ja haitat saattavat vaihdella. EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen suhde globaaliin kansainväliseen yhteisöön on hyvin erilainen. Näin ollen niiden halukkuudessa osallistua globaalin kansainvälisen yhteisön toimintaan voidaan havaita mahdollisesti merkittäviäkin eroja.

Tarkastelen seuraavaksi EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen rakenteita. Rakenteen tarkastelu on tarpeen, jotta voin tehdä vertailua yhteisöjen välillä. Buzanin (2014, 58) mukaan alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä onkin mahdollista verrata toisiinsa riippumatta ajasta ja paikasta. Alustavan vertailun myötä on helpompi analysoida, onko ja jos on, niin kuinka, EU:n kansainvälinen yhteisö on pyrkinyt vaikuttamaan Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan.

3.3.1. Euroopan unionin alueellinen kansainvälinen yhteisö

Alueellisen tason tarkasteluista suuri osa on kohdistunut Eurooppaan. Myös Euroopan sisäisiä osajärjestelmiä, kuten Pohjoismaista alueellista kansainvälistä yhteisöä, on tutkittu aikaisemmin (ks. esim. Schouenborg 2017). Tutkielmalleni kuitenkin Eurooppaa, ja erityisesti EU:ta, koskevat tarkastelut ovat oleellisimpia. Stivachtisin (2015, 71–2) mukaan Eurooppa muodostaa oman heterogeenisen alueellisen kansainvälisen yhteisönsä. Hän perustaa näkemyksensä Buzanin esitykseen, jonka mukaan myös alueelliset kansainväliset organisaatiot saattavat todentaa alueellisen

kansainvälisen yhteisön olemassaoloa. Euroopan alueelliselle kansainväliselle yhteisölle (ERIS)¹¹ on määritelty neljä ydinorganisaatiota: Euroopan unioni, Nato, Euroopan neuvosto (CoE) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (OSCE). Nato eroaa muista organisaatioista selkeästi siten, ettei se ole puhtaasti eurooppalainen organisaatio. Natolla on kuitenkin varsin keskeinen rooli osana Euroopan kansainvälistä puolustusta, minkä lisäksi sitä voidaan pitää myös tärkeänä transatlanttisen yhteistyön välineenä. (Webber 2011, 145–46.)

Vaikka Stivachtis (2015, 72) laskee EU:n yhdeksi Euroopan alueellisen kansainvälisen yhteisön organisaatioksi, hän käsittää unionin muodostavan sen alle myös oman, tiiviimmän, alueellisen kansainvälisen yhteisönsä. Myös Thomas Diezin ja Richard Whitmanin (2002, 48) mukaan EU:lla on suhteellisen laaja yhteinen normisto, jonka pohjalta se muodostaa alayhteisön globaalin kansainvälisen yhteisön sisälle. Toisaalta taas Robert Jackson (1999, 451–52) esittää EU:ta voitavan tarkastella myös vain puhtaasti valtiojäsenistä koostuvana kansainvälisenä organisaationa. Tämän näkemyksen mukaan EU:n lainsäädäntö on ainoastaan suvereenien valtioiden tietyn organisaation alle luomaa oikeutta, jolloin valtaapitäviksi voidaan käsittää jonkin korkeamman tahon sijasta edelleen suvereenit valtiot. Nähdäkseni EU on kuitenkin rakenteena kansainvälistä organisaatiota syvempi. Buzanin mukaan (2014, 58) EU muodostaakin varsin erityislaatuisen alueellisen kansainvälisen yhteisön, jota englantilaisen koulukunnan parissa on tutkittu aivan liian vähän. Hän korostaa EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön tarjoavan oivan välineen tarkastella erityisesti kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön välistä suhdetta. (Buzan 2001, 485.) Nojaankin tutkielmassani käsitykseen EU:sta suhteellisen homogeenisena alueellisena kansainvälisenä yhteisönä, joka sijaitsee Euroopan alueellisen kansainvälisen yhteisön sisällä. Lisäksi molemmat alueelliset kansainväliset yhteisöt toimivat edelleen globaalin kansainvälisen yhteisön sisällä (Stivachtis 2008, 81; Diez & Whitman 2002, 57–8).

Vaikka EU onkin luonteeltaan suhteellisen ainutlaatuinen kansainvälinen yhteisö, jolla on omia instituutioitaan, ei sekään ole irrallinen historiallisista kehityskuluista. Erityisesti EU:n virallisissa jäsenyysehdoissa voidaan nähdä jälkiä vanhasta eurooppalaisesta kansainvälisestä yhteisöstä (Stivachtis 2008, 71). Tokikaan EU:n virallinen jäsenyys ja EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön jäsenyys eivät ole sama asia. Vaikka EU:n jäsenyys tekeekin valtiosta EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön jäsenen, se ei kuitenkaan yksinään riitä selittämään jäsenyyden muotoutumista. Alueellisen kansainvälisen yhteisön jäsenyyteen vaikuttaa aina vahvasti myös yhteisön intresseihin ja arvoihin

¹¹ European Regional International Society (Stivachtis 2015, 72).

kohdistuva itseidentifikaatio sekä normien ja instituutioiden sitovuuden hyväksyminen. (Diez & Whitman 2002, 56.) Näin ollen muutkin kuin EU:n jäsenet voivat käytännössä kuulua EU:n alueelliseen kansainväliseen yhteisöön (Aalto 2007, 467).

Virallinen jäsenyys ja siihen liittyvät ehdot eivät kuitenkaan ole missään nimessä merkityksettömiä. Kuten sanottu, eurooppalainen kansainvälinen yhteisö käytti laajentumisvaiheessaan tärkeimpänä sisäänpääsykriteerinään valtion sivistyksen tasoa. Eurooppalaisten tekemä jaottelu sivistyneisiin, barbaareihin ja villeihin kansoihin synnytti merkittävän hierarkian valtioiden välille (Buzan 2014, 17). Stivachtis (2008, 71) onkin todennut sivistyksen tason olevan vahvasti läsnä myös EU:n jäsenyysehdoissa. Hän näkee vanhan eurooppalaisen jaottelun ja nykyisten jäsenyysehtojen (*engl. membership conditionality*) välillä selkeän historiallisen jatkumon. Jaottelu ei ole enää yhtä karkea, mutta sivistyksen tasoa kuitenkin käytetään edelleen eräänlaisena portinvartijana pohdittaessa voiko jokin valtio päästä osaksi EU:ta. Stivachtisin (Mt, 81) mukaan EU pyrkii keskeisimpien normiensä ja käytäntöjensä avulla yksinkertaisesti varmistamaan, että sen toiminta on tehokasta. Käytössä olevat normit ovat kuitenkin hyvin samankaltaisia sivistyksen tasoon sisältyneiden normien kanssa. Tämän kaltainen normitus homogenisoi valtioita huomattavalla tavalla. Laajentuessaan EU:n voikin nähdä muokkaavan oman yhteisönsä lisäksi myös koko Euroopan alueellista kansainvälistä yhteisöä aikaisempaa homogeenisemmaksi.

EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteen voi ymmärtää asteittaiseksi. Sen ydin muodostuu EU:n virallisista jäsenmaista. Ytimen ulkopuoliset, erityisesti jäseniksi pyrkivät, valtiot ovat EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön sisällä alisteisessa asemassa suhteessa ytimeen. Valitsemalla tietynlaisia kaupankäynti- ja avustusinstrumentteja EU itse määrittelee kolmannelle maalle tietynlaisen, alisteisen, aseman osana sen asteittaista rakennetta. Toisaalta EU:n toimien tehokkuus kuitenkin perustuu pitkälti siihen missä määrin niiden kohde tunnistaa EU:n arvot ja normit omikseen sekä hyväksyy sen säännöstön ja instituutiot itseään sitoviksi. Ilman minkäänlaista itseidentifikaatiota, EU:n käyttämä valta olisi varmasti huomattavasti tehottomampaa. Valtasuhteen voikin käsittää heikkenevän siirryttäessä kauemmaksi ytimestä kohti yhteisön laitoja. Kaksisuuntainen suhde on kuitenkin EU:lle keino laajentaa hallintajärjestelmäänsä yli sen virallisten rajojen. Asettamalla erilaisia ehtoja jäsen ehdokkailla ja kolmansille osapuolille, EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön voi nähdä pyrkivän omien ydinarvojensa rakentamiseen ja vahvistamiseen Euroopan alueellisen kansainvälisen yhteisön sekä globaalin kansainvälisen yhteisön sisällä. EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön

rakenteen asteittaisuus ilmeneekin siinä, kuinka jotkin valtiot pystyvät mahdollisesti vastustamaan sen asettamia ehtoja. (Diez & Whitman 2002, 57–59).

Kaiken kaikkiaan EU:n jäsenyysehdoilla voidaan nähdä olevan ainakin kolmenlaisia kansainvälispoliittisia vaikutuksia. Ensinnäkin sen liberaaleja arvoja, kuten demokratiaa ja markkinataloutta, edistämään pyrkivät valtiot ja organisaatiot saattavat luoda holhoavan suhteen valtioihin, jotka tarvitsevat apua tai hakevat jäsenyyttä kyseisiltä organisaatioilta. Toisekseen kyseiset organisaatiot ovat usein historiallisesti kytköksissä juuri läntiseen maailmaan, joten jäsenyysehdot ovat vain entisestään vahvistaneet lännen ja muun maailman välistä hierarkiaa. Kolmanneksi jäsenyysehtojen voi nähdä helpottavan nykyisen kansainvälisen liberaalin, poliittisen ja taloudellisen järjestyksen ylläpitämistä. (Stivachtis 2008, 87.)

EU:n laajentumispyrkimyksiä vasten voidaan havaita, että yhteisöä varjostaa valtiotason ja kansalaistason välille syntynyt jännite. Toisaalta yhteisöä pyritään syventämään integraation muodossa, mutta toisaalta yhteisön kansalaisilta puuttuu sellainen vahva eurooppalainen identiteetti, joka legitimoisi integraatiokehityksen. Vaikka EU sisältää myös ihmisten välisiä ja ylikansallisia piirteitä, alueellisen kansainvälisen yhteisön kehitys on silti ollut pitkälti valtiojohtoista. Tämä selittäneekin osaltaan valtiotason ja kansalaistason välisen kuilun syntyä. (Buzan 2004, 198.) Kokonaisuudessaan EU:n kansainvälisen identiteetin, sen institutionaalisten järjestelyjen sekä koko integraatioprosessin, voidaan nähdä kuvastavan juuri niitä arvoja, joita se pyrkii levittämään läsnäolollaan globaalissa kansainvälisessä yhteisössä (Diez & Whitman 2002, 59).

3.3.2. Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö

Sekä globaali kansainvälinen yhteisö että EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö rakentuvat pohjimmiltaan länsimaisten liberaalien arvojen varaan. Globaali kansainvälinen yhteisö on toki EU:n alueellista järjestelmää heterogeenisempi, mutta sen juuret ovat vankasti eurooppalaisessa kulttuurissa ja arvoissa. Vaikka englantilainen koulukunta onkin keskittynyt paljolti liberaalien arvojen tarkasteluun, on muistettava, etteivät kyseiset arvot ole täysin universaaleja. Globaalin kansainvälisen yhteisön alla toimii myös muita kuin länsimaisia yhteisöjä. Buzanin ja Gonzalez-Pelaezin (2009) mukaan Lähi-itä muodostaa oman alueellisen kansainvälisen yhteisönsä. On huomionarvoista, että länsimaistumisen vastustamista esiintyy erityisen paljon juuri Lähi-idässä. Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön tarkastelu monipuolistaakin näkemystä globaalin kansainvälisen yhteisön luonteesta. (Buzan 2005, 10–12.)

Lähi-itä on alueena varsin laaja ja sille on annettu useita erilaisia maantieteellisiä määritelmiä. Alue ei ole kovinkaan selvärajainen, sillä etelässä se sulautuu Pohjois-Afrikkaan ja pohjoisessa taas Turkin kautta Eurooppaan. Lisäksi useimmiten myös Israel käsitetään siihen kuuluvaksi. Tässä yhteydessä läheisyys Eurooppaan on kuitenkin erityisen keskeistä. Muiden alueiden tapaan myös Lähi-itä on joutunut omaksumaan eurooppalaisen kansainvälisen yhteisön laajentumisen mukana tuomat normit ja instituutiot. Laajentuminen ei ole sujunut Lähi-idässä ongelmitta. Islamilaista sivilisaatiota voidaan nähdä vaivanneen jopa tietynlainen tappiomieliala länsimaisen vallan vahvistuttua sen ympärillä. Se muodosti pitkään 1800-luvulle asti vahvan ja valtavasti laajenneen imperiumin, mutta lännen vahvistuttua sen valta oli samanaikaisesti laskussa. Islamilaisen vallan heikkenemiseen voi nähdä vaikuttaneen esimerkiksi sunni- ja shiiamuslimien välisten erimielisyyksien kärjistyminen. Vallan heikentyminen pitkälti mahdollisti sen, että lännen suorittamat kolonisaatio ja dekolonisaatio ulottuivat lopulta myös suurimpaan osaan arabialaista ja islamilaista maailmaa. (Mt, 17–18.)

Joidenkin arvioiden mukaan eurooppalainen valtiomuoto ei ole koskaan onnistunut samaan vakaata perustaa Lähi-idässä (Tibi 1993; Buzan 2005 mukaan). Buzanin (2005, 19) mukaan jonkinlaisia yksinkertaisia westfalenilaisia rakenteita ja instituutioita on kuitenkin siirtynyt suhteellisen onnistuneesti alueelle. Erityisesti käsitys suvereenista valtiosta on omaksuttu Lähi-idässä – siitäkin huolimatta, että se on jossain määrin ristiriidassa sekä arabinationalismin että islamilaisen umman kanssa. Lähi-idän alue koostuukin suurimmaksi osaksi suvereenista valtioista, jotka tunnustavat diplomatian ja kansainvälisen lain luomat rakenteet sekä käsittävät nationalismin poliittisen legitimitetin kannalta keskeiseksi voimaksi. Alueella toimii myös valtioiden välisiä järjestöjä. Vaikka useat sisällissodat ja kansojen kohtaama sorto osoittavat kyseisen valtiojärjestelmän olevan varsin puutteellinen ¹², se on kuitenkin pystynyt vahvistamaan itseään tarpeeksi hallitakseen alueen kansainvälistä politiikkaa. Tästä yhtenä osoituksena voidaan pitää monien johtajien ja poliittisten järjestelmien pitkää toimintaikää Lähi-idässä. Kaiken kaikkiaan Lähi-idässä on tulkittu toimivan jokseenkin alkeellinen, valtioiden rinnakkaiselon mahdollistava, valtiojärjestelmä. Valtiomuoto kuitenkin muistuttaa enemmän laajenemista edeltäneiden eurooppalaisten valtioiden rakennetta kuin nykyisten länsimaiden valtiomuotoa. Lähi-idän valtioiden välillä on myös jonkin verran eroja niiden suhtautumisessa globaalin kansainvälisen yhteisön sisältämään liberaaliin yhteistyökulttuuriin. (Mt, 20.)

¹² Eurooppalaisella valtiomuodolle ominaiset piirteet, kuten ihmisoikeudet ja demokratia, eivät toteudu kovinkaan hyvin (Buzan 2005, 19).

Lähi-idän valtiot ovat osa globaalia kansainvälistä yhteisöä, mutta niiden osallisuuteen liittyy kuitenkin syviä ristiriitaisuuksia. Eurooppalaisen järjestelmän laajentuminen tapahtui suurelta osin väkivalloin ja muita kulttuureja alistaen. Länsimaiset siirtomaavallat levittivät westfalenilaisen valtiomuodon muualle maailmaan käytännössä yksinapaisesti. Voidaankin esittää, että juuri laajenemisen väkivaltaisuus ja alistava luonne on vaikuttanut alueiden, kuten Lähi-idän, epävakaiseen rakenteeseen. (Buzan & Gonzalez-Pelaez 2009, 18–19; 36) Vaikka Lähi-idän valtiot ovat osittain omaksuneet länsimaisen valtiojärjestelmän, se ei ole koskaan täysimittaisesti asettunut alueelle. Kuten todettu, Lähi-idässä länsimaistumisen vastustus on vahvempaa kuin ehkä missään muualla maailmassa. Vastustukseen liittyy suuresti länsimaiden ja erityisesti Yhdysvaltain pitkä historia Lähi-idän asioihin sotkeutumisessa. Globaalien suurvaltojen voi nähdä vaikuttaneen Lähi-idän historiaan merkittävällä tavalla. Toisaalta Lähi-idän valtiot ovat myös itse pyrkineet käyttämään niin sanottua suurvaltahallintaa hyväkseen. Paikoin globaaleja valtoja on esimerkiksi pyydetty avustamaan konflikteissa, joihin alueelliset toimijat eivät ole kyenneet löytämään ratkaisua. (Mt, 100–1). Joka tapauksessa Lähi-idän alisteinen asema globaalissa yhteisössä sekä Israelin saama erityiskohtelu ovat tulehduttaneet suhteita läntiseen maailmaan. Huomionarvoista on myös se, ettei Lähi-idässä ole suurvaltoja. Suurvalloilla on edelleenkin keskeinen asema globaalissa kansainvälisessä yhteisössä ja ne saavat merkittäviä etuoikeuksia yhteisön sisällä. Nykyisessä globaalissa kansainvälisessä yhteisössä suurvaltojen asema korostuu esimerkiksi osana YK:n turvallisuusneuvostoa sekä G7- ja G8-kokouksia. Kun huomioidaan suurvaltojen merkitys osana globaalia kansainvälistä yhteisöä, Lähi-idän dekolonisaatio voidaan ymmärtää myös lännen pyrkimyksenä estää yksittäisen suurvallan syntyminen alueelle. (Buzan 2005, 21.)

Buzanin ja Gonzalez-Pelaezin vuonna 2009 tekemän tarkastelun jälkeen Lähi-idässä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joiden valossa alueen valtiojärjestelmän voi tulkita olevan tosiasiaa varsin epävakaa. Lähi-itä nähtiin pitkään helposti ennakoitavana alueena, jossa tietyt toimijat toistavat tiettyjä samoja strategioita. Vuoden 2011 arabikevään jälkeinen Lähi-itä näyttää kuitenkin monella tapaa toiselta ja ennen kaikkea aiempaakin epävakammalta. Epävakauden pohjalla vaikuttaa erityisesti ailahteleva taloudellinen kasvu yhdistettynä verrattain nopeisiin väestönrakenteellisiin ja sosiaalisiin muutoksiin. (Černý & Jones 2017, 9–10; 424–27). Sosiaalinen ja poliittinen epävakaus näkyy alueella muun muassa epälegitiimien hallintojen pitkittyneinä kriiseinä, niitä vastustavien ideologisten vastaliikkeiden nousuna, poliittisen väkivallan lisääntymisenä ja sisällissotina, vallankumouksina, sosiaalisen järjestyksen heikentymisenä sekä romahtaneina valtioina. (Mt, 9). Näyttäisikin siltä, että monet westfalenilaisen valtiojärjestelmän piirteistä ovat verrattain heikolla pohjalla Lähi-idässä.

Buzanin ja Gonzalez-Pelaezin (2009, 114–15) mukaan Lähi-idän alueellisella yhteisöllä on selkeitä rakenteellisia ja institutionaalisia eroja verrattuna globaaliin kansainväliseen yhteisöön. Erot ovat tarpeeksi merkittäviä osoittamaan, että Lähi-idässä todella sijaitsee oma alueellinen kansainvälinen yhteisönsä. Samanaikaisesti se jakaa globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa tiettyjä instituutioita tehden siitä selkeästi osan globaalia järjestelmää. Yhteisön rakenteen tarjoamat puitteet valtioiden väliselle rinnakkaiselolle vaikuttavat kuitenkin olevan heikot. Etenkin arabikevään ja sitä seuranneen Syyrian konfliktin kontekstissa Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö näyttäytyy erittäin riitaisana. Alueelliset vallat, kuten Israel, Saudi-Arabia, Turkki ja Iran, ovat pyrkineet hyödyntämään valtioiden, kuten Syyrian ja Libyan, heikentynyttä asemaa. Juuri heikkojen ja romahtavien valtioiden määrän nopea kasvu on lisännyt epäjärjestystä Lähi-idässä. (Kamrava 2018, 598–99.) Heikkojen ja romahtavien valtioiden määrällinen kasvu osoittaa valtion toiminnan kannalta keskeisten instituutioiden olevan Lähi-idässä hauraalla pohjalla. Autoritääriset hallinnot, kuten Assadin hallinto Syyriassa, osaltaan rapauttavat esimerkiksi nationalismin asemaa legitimizeettiä valtiolle tuovana instituutiona. Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön tarkastelulle on nähdäkseni tarvetta, sillä sen rakenteessa voi tapahtua merkittäviäkin muutoksia epäjärjestyksen mahdollisesti vielä pahentuessa.

Toisin kuin valtiojohtoisella EU:lla, Lähi-idän alueellisella kansainvälisellä yhteisöllä ei ole yhtä selkeää johtavaa tasoa. Sen sijaan sillä on määrittäviä piirteitä niin valtioiden välisellä, ihmisten välisellä kuin ylikansallisellakin tasolla. EU:n tapaan sen rakenne on myös asteittainen, mutta sillä ei kuitenkaan ole samanlaista yksittäistä ydintä. (Buzan & Gonzalez-Pelaez 2009, 229.) Nähdäkseni kansainvälinen yhteisö voi toimia ilman yhtä ydintäkin, joskin sillä voi parhaimmillaan olla yhteisön toimintaa selkeyttävä ja yhtenäistävä vaikutus. Valtiotasolla globaalien suurvaltojen avulle on ollut ajoittaisesta vihamielisyydestä huolimatta selvästi kysyntää, mutta ylikansallisella tasolla Lähi-idän asioihin sekaantumisen voi nähdä aiheuttaneen pääasiassa epävakautta (Mt, 101). Epäjärjestyksestä huolimatta Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö voi pyrkiä omien intressiensä edistämiseen globaalissa yhteisössä. Se voi olla kuitenkin vaikeaa, kun otetaan huomioon yhteisöjen väliset erot ja ristiriitaisuudet. EU:n alueellisella kansainvälisellä yhteisöllä onkin enemmän yhteistä tarttumapintaa globaalin tason kanssa. Kaiken kaikkiaan Lähi-idän ja EU:n alueelliset kansainväliset yhteisöt eroavat merkittävästi sekä toisistaan että globaalista kansainvälisestä yhteisöstä. Ymmärtääkseen paremmin niiden eriäviä rakenteita, on hyödyllistä tarkastella myös kansainvälisiin yhteisöihin liittyviä normatiivisia kysymyksiä. Normatiivisiin kysymyksiin usein liitettävän pluralismin ja solidarismin välisen debatin kautta voidaan tarkastella primääri-instituutioiden luonteita sekä tarkoituksperiä ja sitä

kautta hahmottaa, miten eri primääri-instituutiot mahdollisesti vaikuttavat kansainvälisen yhteisön järjestykseen.

3.4. Pluralismi ja solidarismi

Kansainvälisessä yhteisössä ilmenevä järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen jännite on herättänyt englantilaisen koulukunnan sisällä kiivasta keskustelua. Debatin keskiössä on ollut erimielisyys siitä kumman tulisi ottaa kansainvälisessä yhteisössä etusija. Normatiivisia argumentteja on esitetty muun muassa ihmisoikeuksien tärkeydestä kansainvälisessä yhteisössä. Järjestyksestä ja oikeudenmukaisuudesta käytävä keskustelu on synnyttänyt kaksi toisistaan eriävää positiota, pluralismin ja solidarismin. Positioiden kannalta oli keskeistä, että kansainvälinen yhteisö eroteltiin käsitteellisesti kansainvälisestä järjestelmästä. Karkeistaen järjestystä korostavien näkökulmien on nähty edustavan pluralismia, kun taas solidarismi nostaa oikeudenmukaisuuden ensisijaiseen asemaan. Yleisesti ottaen pluralismin ja solidarismin voi ymmärtää pohtivan minkälaisen normien, sääntöjen ja instituutioiden pohjalle kansainvälinen yhteisö voi rakentua ilman, että se irtautuu määrittävistä piirteistään. (Buzan 2014, 11; 16.) Edelleen kansainvälisen yhteisön luonnetta voidaan havainnoida sen keskeisten normien, arvojen ja käytäntöjen, eli primääri-instituutioiden, pluralistisuuden ja solidaristisuuden kautta.

Olennaisen osan pluralismin ja solidarismin välisestä jännitteestä luo keskustelu kansainvälisen yhteisön keskeisistä toimijoista. Bullin esityksen mukaan pluralismissa ensisijaiseksi toimijaksi asetetaan valtio, kun taas perinteisesti solidarismissa yksilö on nähty yhteisön tärkeimpänä toimijana. Solidarismin sisältämät oletukset yksilön keskeisyydestä voidaan ymmärtää myös kehityksenä kohti maailmanyhteisöä. (Bellamy & McDonald 2004, 308–315.) Tällaisia maailmanyhteisöllisiä piirteitä voidaan havaita esimerkiksi EU:n alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä unionin antaessa jäsenmaiden ihmisille eräänlaisen alueellisen kansalaisuuden (Diez & Whitman 2002, 51). Bull kuitenkin erottaa kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön selvästi toisistaan. Hän päätyy pohdinnoissaan suhteellisen pluralistiseen näkemykseen, jossa valtiot ovat ainoita kansainvälisen yhteisön toimijoita. Hän korostaa ihmiskunnan olevan olennainen toimija ainoastaan puhuttaessa maailmanyhteisöstä. (Buzan 2014, 92–93.)

Toimijuuden lisäksi pluralismissa ja solidarismissa suhtaudutaan kansainvälisen yhteisön kehitykseen eri tavoin. Pluralismissa keskitytään pääasiassa valtioiden rinnakkaiseloon, joka mahdollistetaan

järjestyksen ylläpitämisellä. Kansainvälisen yhteisön kannalta merkittävimpiä ovat tällöin primääri-instituutiot, jotka mahdollistavan järjestyksen maailmassa, jossa valtiot ovat hierarkkisesti korkeimman tason toimijoita. Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö voidaan käsittää tällaiseksi ainoastaan rinnakkaiseloon pyrkiväksi, pluralistiseksi yhteisöksi (Yurdusev 2009, 91). Solidarismissa taas liikutaan selvästi yhteiseloä syvemmälle yhteistyön tasolle. (Mt, 90; 114–116.) EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö on hyvä esimerkki yhteisöstä, jossa valtioiden välistä yhteistyötä on syvennetty merkittävästi.

Vaikka englantilaisen koulukunnan keskusteluissa esiintyykin usein vain yhdenlaista solidarismia, se voidaan tosiasiallisesti jakaa kahteen eri tyyppiin: valtiokeskeiseen ja kosmopoliittiseen solidarismiin. Valtiokeskeinen solidarismi on kahdesta tyypestä huomattavasti pragmaattisempi. Siinä kansainvälinen yhteisö on edennyt rinnakkaiseloa pidemmälle erilaisine jaettuine normeineen, sääntöineen ja instituutioineen asettamatta kuitenkaan kansainväliselle yhteisölle minkäänlaista universaalia agendaä. Kosmopoliittisessa solidarismissa sen sijaan uskotaan ihmisillä itsessään olevan joitakin universaaleja, valtiot ylittäviä, oikeuksia. Tämä ajatus konkretisoituu esimerkiksi ihmisoikeuksissa. EU:n alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä on havaittavissa piirteitä molemmista solidarismin muodoista. Kosmopoliittinen solidarismi on suuntauksista se, joka lähentelee ajatuksellisesti maailmanyhteisöä, sillä siinä annetaan ensisijaisuus ihmiskunnasta muodostuvalle ”yhteisölle”. Ihmiskunta käsitetään eräänlaisena moraalisena vertauskohtana, jota vasten valtioiden toimintaa ja tarkoitusta tulisi arvioida. Valtiokeskeisen solidarismin edustaessa käytännönläheisempää näkemystä, kosmopoliittisen solidarismin voi nähdä toimivan eräänlaisena moraalisena ohjenuorana solidaristisen suuntauksen sisällä. (Buzan 2014 114–116.)

Pluralistien näkemyksen mukaan nimenomaan kansainvälinen yhteisö mahdollistaa valtioiden välisen sopuisan rinnakkaiselon tarjoamalla mahdollisuuden järjestyksen ylläpitämiseen. Pluralistisen kansainvälisen yhteisön keskiössä ovat valtioiden vapaus ja niiden välillä vallitseva järjestys. Pluralismista ja solidarismista käytävään keskusteluun liittyykin vahvasti kysymykset esimerkiksi yksilöitä koskevien ihmisoikeuksien ja valtion suvereniteetin välisestä suhteesta (Buzan 2014, 83). Valtioille annettu vapaus näyttäytyy pluralismissa suvereniteetin ja puuttumattomuuden korostamisena (Welsh 2011, 1201). Onkin mielenkiintoista, että Syyriaan on konfliktin myötä jalkautunut useiden ulkovaltojen aseellisia joukkoja. Tämän voi nähdä osaltaan heikentäneen Syyrian valtion suvereniteettia. Samanaikaisesti EU on pyrkinyt edistämään ihmisoikeuksien toteutumista paitsi

humanitaarisen apunsa kautta, myös korostamalla Syyrian valtion vastuuta yksilöiden oikeuksien takaajana (Berg 2012, 77; 79).

Kysymys järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden rooleista kansainvälisessä yhteisössä asettaa pluralismin ja solidarismin selkeästi vastakkain. Pluralismin korostaessa järjestyksen merkitystä kansainvälisen yhteisön kulmakivenä, solidarismissa painotetaan oikeudenmukaisuutta. Solidaristisen näkemyksen mukaan valtiosuvereniteetti juontuu ennen kaikkea kansalaisten edustamisesta (Hurrell 2007, 65–67). Suvereniteetti on olemassa ennen kaikkea valtiossa eläviä kansalaisia varten, ei toisinpäin. Kun solidarismissa yksilö sijoitetaan poliittisen ja moraalisen maailman keskiöön, liitetään samalla suvereniteetti vastuuseen (Bellamy & McDonald 2004, 317–318.) Suvereniteetti siis edellyttää valtiolta oikeudenmukaisia toimia (Buzan 2004, 121). Bettina Ahrensin mukaan (2018, 28) EU:ssa suvereniteetti on sidottu nimenomaan osaksi valtion vastuita. Vastuusuhte on läsnä erityisesti ihmisoikeuksiin liittyvissä diplomaattisissa ja kansainvälisoikeudellisissa toiminnaissa.

Pluralismissa järjestyksen katsotaan olevan välttämätön ennakkoehto oikeudenmukaisuudelle. Oikeudenmukaisuus nähdään tässä suhteessa lähinnä toivottavana asiana. (Buzan 2014, 114.) Lähi-idän alueellisessa yhteisössä suvereniteetilla on ihmisoikeuksia vahvempi institutionaalinen asema. Syyrian konfliktissa Assadin hallinto on pyrkinyt ylläpitämään suvereniteettiaan paljolti ihmisoikeuksien kustannuksella. Solidarismin näkemys on lähes päinvastainen, sillä sen mukaan maailmassa ei voi olla järjestystä, jos kansainvälinen yhteisö ja sen valtiot eivät ota ihmisten oikeuksia ja tarpeita huomioon. Lisäksi solidaristit uskovat kansainvälisen yhteisön pystyvän luomaan jaettuja normeja, sääntöjä ja instituutioita esimerkiksi väkivallan rajoittamiseksi. Tämä ei välttämättä tarkoita valtion suvereniteetin alasajoa, sillä suvereniteetin on mahdollista mukautua kansainvälisen yhteisön kehitykseen. (Ibid.) EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö on oiva esimerkki kehityksestä, jossa valtion suvereniteetti on joutunut mukautumaan yhteisön kehitykseen. Mukautumisesta huolimatta suvereniteetilla on kuitenkin edelleen paikkansa ja merkityksensä osana yhteisöä.

EU:n kaltainen, vahvasti tiettyjä normeja korostava, homogeeninen kansainvälinen yhteisö saattaa näyttäytyä osalle toimijoista poissulkevana. Pluralistinen kansainvälinen yhteisö mahdollistaa selvemmin erilaisten ihmisten ja toimijoiden rinnakkaiselon, sillä se ei pidä sisällään varsinaisesti minkäänlaista universaalia arvomaailmaa. Solidarismia onkin kritisoitu sen arvottavasta lähtöasetelmasta. Pluralismin logiikan mukaisesti jokaisella kansainväliseen yhteisöön kuuluvalla valtiolla voi olla omanlaisensa yhteiskuntajärjestelmä. Solidaristit sen sijaan saattavat ajatella, että jokin tietty arvot sisältävä yhteiskuntajärjestelmä, kuten demokratia, on universaali instituutio, jota

ilman kansalaiset eivät voi elää. Ajatus on jokseenkin ristiriitainen, sillä demokratian toimivuus perustuu juuri ihmisten vapaaseen tahtoon osallistua. (Dunne 2001, 236.) Historiasta löytyy lukuisia esimerkkejä muun muassa Yhdysvaltojen pyrkimyksistä asettaa demokratia keinotekoisesti tiettyihin Lähi-idän maihin (Hassan 2012, 101). Samoin EU on pyrkinyt vahvistamaan demokratiaa lähialueillaan – muun muassa Turkissa ja Syyriassa (Koca 2017, 43; Berg 2012, 79). Tämän kaltaiset pyrkimykset voivat perustua samanaikaisesti sekä toimijan poliittisiin intresseihin, että aitoon uskoon oikeudenmukaisesta ja universaalista instituutiosta. Jacksonin mukaan (2003, 366–7) demokratia on pohjimmiltaan uskomusjärjestelmä, minkä takia se ei voi tosiasiallisesti kukoistaa ilman kansainvälistä pluralismia ja vapautta. Lännen demokratian ja ihmisoikeuksien edistämisyhtymien voi nähdä aiheuttavan jännitteitä Lähi-idän valtiohallintojen ja globaalin kansainvälisen yhteisön välille. Toisaalta, jos länsi tukee Lähi-idässä toimivia aristokraattisia hallintoja, jännitteitä voi syntyä Lähi-idän kansalaisten ja globaalin kansainvälisen yhteisön välille. (Yurdusev 2009, 91.)

Kaikista poikkeavuuksistaan huolimatta, pluralismia ja solidarismia ei pidä tulkita toisensa poissulkevana nollasummapelinä. Pluralismi ja solidarismi ovat makrotason päätelmiä kansainvälisestä yhteisöstä ja tällaiset päätelmät usein suosivat liiankin vahvasti tiettyjä faktoja ja normatiivisia näkemyksiä toisten sijasta. Liiallinen yleistäminen ja yksinkertaistaminen hankaloittavat pluralismin ja solidarismin välistä keskustelua sekä todellisuuden hahmottamista. Matthew Weinertin (2011, 22–23.) mukaan pluralismia ja solidarismia tulisi käyttää ainoastaan analyttisinä ideaalityyppeinä. Suuntauksista ei tulisi puhua vastakkaisina, vaan ennemminkin rinnakkaisina. Koska sekä pluralismin että solidarismin erilaisia muotoja on lukuisia, kansainvälistä yhteisöä voidaan tarkastella paksuuden ja ohuuden käsittein (*engl. thick and thin*). Käsitteellisesti paksuus kuvastaa yhteisön pluralistisuuden tai solidaristisuuden syvyyttä. Paksussa kansainvälisessä yhteisössä sen normit ja instituutiot ovat laajasti hyväksyttyjä ja käyttöönotettuja yhteisön sisällä. Myös arvojen jakamisen syvyydellä on merkitystä. (Buzan 2014, 141.) EU:n progressiiviset kehitykset voidaan käsittää paksuksi solidarismiksi (Weinert 2011, 38.).

Solidarismi ei kuitenkaan yksinoikeutetusti tarkoita jotakin normatiivista ja ihanteellista, vaan todellisuudessa molemmat positiot sisältävät sekä normatiivisia toiveita että havaintoja todellisuudesta. (Weinert 2011, 35–38.) Näin ollen solidarismi ei myöskään automaattisesti tarkoita maailmanyhteisökehitystä, eikä pluralismi ainoastaan minimaalista kanssakäymistä. On teoreettisesti täysin mahdollista, että maailmanyhteisö olisikin luonteeltaan pluralistinen. (Williams 2005, 19.) Olemassa olevat kansainväliset yhteisöt sisältävä aina piirteitä molemmista. Olennaisempaa onkin

tarkastella, minkälainen painotus kussakin yhteisössä on. Pluralismi ja solidarismi muodostavat ikään kuin janan, jolle kansainvälinen yhteisö asettuu. (Weinert 2011, 38.) Rakenteistaan riippumatta kaikkien kansainvälisten yhteisöjen on tasapainoteltava oikeudenmukaisuuden ja järjestyksen välillä (Buzan 2014, 84). Näin ollen myös EU:n ja Lähi-idän alueelliset kansainväliset yhteisöt koostuvat erilaisista pluralismin ja solidarismin yhdistelmistä. Kansainvälisten yhteisöjen rakennetta, sekä rakenteen asettumista pluralismin ja solidarismin muodostamalle janalle, voidaan tarkastella yhteisössä legitimitetin saavuttaneiden ja jaettujen käytäntöjen, normien ja instituutioiden kautta (Buzan 2004, 161).

3.5. Kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot

Primääri-instituutioiden avulla kansainvälistä yhteisöä on mahdollista tarkastella sosiaalisena rakenteena. Kansainvälinen yhteisö voidaan tunnistaa ja määritellä juuri sen primääri-instituutioidensa kautta. Buzanin hahmottelema strukturaalinen lähestymistapa perustuu nimenomaan primääri-instituutioiden tarkasteluun. Hän tekee selkeän erottelun puhtaan strukturaalisen lähestymistavan ja normatiivisten lähestymistapojen välille. (Buzan 2014, 78.) Kyse ei ole siis normatiivisesta teoriasta, vaikka teoria käsitteleekin normeja (Buzan 2004, 14). Sen vuoksi hän ei normatiivisessa mielessä itse asetu kummankaan, solidarismin tai pluralismin puolelle, vaan keskittyy pääasiassa kansainvälisen yhteisön systemaattiseen ja teoreettiseen tarkasteluun. Primääri-instituutioita Buzan käyttää ennen kaikkea erottaakseen alueelliset kansainväliset yhteisöt toisistaan sekä globaalista kansainvälisestä yhteisöstä (Buzan 2014, 130; 79). Alueellisille kansainvälisille yhteisöille onkin varsin ominaista globaalista tasosta eroavat painotukset primääri-instituutioissa.

Vaikka kansainväliset yhteisöt ja niiden instituutiot kokevat jatkuvasti muutoksia ajassa, primääri-instituutioita on teoretisoitu jonkin verran englantilaisen koulukunnan sisällä. Eniten määrittelyjä on tehty globaalissa kansainvälisessä yhteisössä sijaitsevista primääri-instituutioista. Toisin kuin sekundääri-instituutiot, primääri-instituutiot eivät ole materiaalisia rakenteita tai konkreettisia organisaatioita. Ne ovat ennemminkin perustavia ja aikaa kestäviä tapoja toimia kansainvälisellä kentällä. Pääsääntöisesti ne kehittyvät ajansaatossa irrallaan toimijoiden tietoisista päätöksistä muuttaa niitä. Primääri-instituutiot voidaan ymmärtää syvinä, konstitutiivisina käytäntöinä, jotka olennaisella tavalla vastaavat muiden instituutioiden synnystä tai muodostumisesta. Ne muodostavat myös oman sisäisen hierarkiensa, sillä osa instituutioista voidaan käsittää keskeisimpien primääri-instituutioiden johdannaisiksi. On siis olemassa sekä johtavia (*engl. master*) primääri-instituutioita että niiden

johdannaisia (*engl. derivate*). Johdannaiset toimivat pääosin itsenäisesti, mutta niiden merkittävyys kuitenkin pohjautuu johtaviin primääri-instituutioihin. (Buzan 2004, 167; 176.)

Buzan on hahmotellut aikaisempien teoretisointien pohjalta nykyisen globaalin kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioita. Bullin kansainvälistä yhteisöä ja sen primääri-instituutioita koskeva määrittely on antanut pohjan teoretisoinnille. Bullin mukaan turva väkivaltaa vastaan, sopimusten pitävyys sekä oikeus pysyvään omistukseen ovat kansainvälisen yhteisön perustavanlaatuisia käyttäytymismalleja, jotka mahdollistavat valtioiden rinnakkaiselon (Mt, 169). Käyttäytymismallien pohjalta hän määrittelee globaalille kansainväliselle yhteisölle viisi primääri-instituutiota: diplomatia, kansainvälinen laki, voimatasapaino, sota ja suurvaltahallinta (Bull 2002, 74).¹³ Bullin listaamia primääri-instituutioita voidaan pitää luonteeltaan pluralistisina, joskaan ne eivät ole sitä absoluuttisesti, sillä kyseisten instituutioiden on mahdollista saada myös solidaristisia muotoja (Buzan 2004, 169). Bullin määritelmässä kuitenkin esimerkiksi kansainvälinen laki käsitetään ennen kaikkea pluralistiseen tapaan valtioiden välisenä ja niiden luomana positiivisena oikeutena (Buzan 2014, 24) Listaus ei ole myöskään täydellinen. Huomionarvoista on erityisesti suvereniteetin puuttuminen. (Buzan 2004, 170.) Suvereniteetin lisäksi myös siihen vahvasti linkittyvä alueellisuus on jätetty pois. Puute johtunee siitä, että Bull määrittelee kansainvälisen yhteisön yksiselitteisesti valtioiden väliseksi. Näin ollen suvereniteetti, ja sen mukana alueellisuus, on Bullin kuvaaman pluralistisen kansainvälisen yhteisön sisäänrakennettu ominaisuus. (Buzan 2014, 98.)

Useat muutkin teoreetikot, kuten Wight, Mayall, Holsti, James ja Jackson, ovat tarjonneet oman esityksensä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista. Esitysten laajuuden vuoksi en käy kaikkia primääri-instituutioita koskevia kuvauksia yksityiskohtaisesti läpi tässä yhteydessä. Tarkasteluilla voidaan kuitenkin todeta olevan joitakin selkeitä yhtäläisyyksiä. Diplomatia ja kansainvälinen laki on laskettu primääri-instituutioiksi kaikkien edellä mainittujen teoreetikkojen esityksissä. Bullia lukuun ottamatta myös suvereniteetti löytyy kaikista kuvauksista. Eroavaisuuksiakin löytyy. Esimerkiksi Wight ja Holsti laskevat muista poiketen kaupankäynnin primääri-instituutioksi. Kyseiset listaukset eivät kata kaikkia englantilaisen koulukunnan primääri-instituutioita koskevia teoretisointeja, mutta niiden perusteella voidaan kuitenkin päätellä primääri-instituutioita olevan mahdollisesti laajakin joukko, joka saattaa myös muuttua ajassa. Lisäksi lähes kaikissa teoretisoinneissa on esiintynyt tarve

¹³ “States collaborate with one another, in varying degrees, in what may be called the institutions of international society: the balance of power, international law, the diplomatic mechanism, the managerial system of the great powers, and war” (Bull 2004, 74).

muodostaa primääri-instituutioille jonkinlainen oma sisäinen hierarkiansa. Esimerkiksi Mayall tekee jaottelun instituutioihin ja periaatteisiin. Holsti taas jakaa instituutiot perustaviin ja proseduraalisiin instituutioihin. (Buzan 2004, 171–176.) Buzan on pyrkinyt muodostamaan edellä mainittujen sekä muiden koulukunnassa esiintyneiden kuvausten pohjalta kattavan listauksen kaikista (mahdollisista) globaalin kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista. Kuten todettu, myös hän on tehnyt jaon eriasteisiin, johtaviin ja johdannaisiksi luokiteltaviin, primääri-instituutioihin (Taulukko 1). (Mt, 187.)

Taulukko 1. Buzanin esittämä listaus kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista ja niiden hierarkiasta. Mukana myös esimerkkejä sekundääri-instituutioista.

Primääri-instituutiot		Sekundääri-instituutiot
Johtavat	Johdannaiset	(Esimerkkejä)
Suvereniteetti	Puuttumattomuus Kansainvälinen laki	YK:n yleiskokous Useimmat regiimit, ICJ, ICC
Alueellisuus	Rajat	Osa rauhanturvajärjestöistä
Diplomatia	Bilateralismi Multilateralismi	Suurlähetystöt Yhdistyneet kansakunnat Konferenssit Useimmat valtioiden väliset järjestöt, regiimit
Suurvaltahallinta	Liittoumat Sota Valtatasapaino	NATO YK:n turvallisuusneuvosto
Ihmisten välinen tasa-arvo	Ihmisoikeudet Humanitaarinen interventio	UNHCR
Markkinat	Kaupan vapauttaminen Talouden vapauttaminen Hegemoninen vakaus	GATT/WTO, MFN-sopimukset IBRD, IMF, BIS
Nationalismi	Itsemääräämisoikeus Kansansuvereniteetti Demokratia	Osa rauhanturvajärjestöistä
Ympäristönsuojelu	Lajien eloonjääminen Ilmaston vakaus	CITES, UNFCCC, Kioton pöytäkirja, IPCC, Montrealin pöytäkirja, jne.

Buzan on määritellyt johtaviksi primääri-instituutioiksi suvereniteetin, alueellisuuden, diplomatian, suurvaltahallinnan, ihmisten välisen tasa-arvon, markkinat, nationalismin sekä ympäristönsuojelun. Johtavien primääri-instituutioiden johdannaisiksi hän määrittelee muun muassa multilateralismin (*engl. non-intervention*), kansainvälisen lain, sodan, voimatasapainon, ihmisoikeudet ja demokratian.¹⁴

¹⁴ Lista kaikista johdannaisista löytyy taulukosta 1. On huomioitava, ettei listaus ole absoluuttinen, sillä asiasta voidaan esittää eriäviä näkemyksiä ja lisäksi todelliset primääri-instituutiot voivat muuttua ajassa (Buzan 2004, 170–171).

(Buzan 2004, 176; 186–7.) Osa primääri-instituutioista on pohjimmiltaan pluralistisia ja osa solidaristisia instituutioita. Pluralistisiksi primääri-instituutioiksi voidaan luokitella ainakin alueellisuus, diplomatia, suvereniteetti, puuttumattomuus, kansainvälinen laki, voimatasapaino, suurvaltahallinta ja sota. Solidaristisiksi instituutioiksi voidaan puolestaan käsittää markkinat, ihmisten välinen tasa-arvo, ympäristönsuojelu, ihmisoikeudet sekä demokratia. Lisäksi suvereniteetilla ja kansainvälisellä lailla voidaan nähdä olevan solidaristisiakin ulottuvuuksia. (Buzan 2014, 100–112; 136–163.) Nationalismi on primääri-instituutiona monitulkintainen ja sen synnyn voikin käsittää muodostavan tietynlaisen sillan pluralismin ja solidarismin välillä. Nationalismi vaikutti merkittäväällä tavalla muun muassa ihmisoikeuksien syntyyn. Sen suurin anti solidarismille onkin ajatus ihmisten tasa-arvoisuudesta. Itsessään nationalismi on primääri-instituutiona verrattain pluralistinen, mutta sen johdannaisista esimerkiksi demokratia ja kansansuvereniteetti voidaan käsittää solidaristisiksi instituutioiksi. (Buzan 2014, 94–6; 122.) Tarkastelemalla kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiota voidaan tehdä tulkintoja kyseisen yhteisön asettumisesta pluralismin ja solidarismin väliselle janelle. Primääri-instituutiot kertovat myös siitä, mikä on oikeudenmukaisuuden ja järjestyksen välinen suhde tarkasteltavassa yhteisössä.

Buzanin määrittely koskee nimenomaisesti nykyistä globaalia kansainvälistä yhteisöä. Alueellisten kansainvälisten yhteisöjen primääri-instituutiot eroavat jonkin verran tästä listauksesta. Diez, Whitman ja Ian Manners ovat yhdessä verranneet Bullin kuvausta globaalista kansainvälisestä yhteisöstä EU:n alueelliseen kansainväliseen yhteisöön ja huomanneet niiden keskeisissä instituutioissa eroavaisuuksia. Heidän mukaansa EU:n omassa eurooppalaisessa järjestyksessä keskeisiä instituutioita ovat ainakin yhteisön säännöstö (*acquis communautaire*), monitasoinen multilateralismi, pasifistinen demokratia, jäsenvaltiokoalitiot sekä moniperspektiivisyys. (Diez, Manners & Whitman; Stivachtis 2014, 155 mukaan.) Kyseisessä kuvauksessa korostuu näkemys EU:n tietynlaisesta post-westfalenilaisesta, solidaristisesta luonteesta. Voidaan kuitenkin havaita, että osa edellä mainituista instituutioista löytyy myös Buzanin listauksesta. Esimerkiksi multilateralismi on listattu johtavana primääri-instituutiona toimivan diplomatian johdannaiseksi. Demokratia taas löytyy nationalismien johdannaisista. (Buzan 2004, 187.)

EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot eivät nähdäkseni muutenkaan täysin eroa globaalin kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista. On totta, että esimerkiksi voimatasapaino ja sota eivät ole EU:ta vahvimmin määrittäviä instituutiota, mutta esimerkiksi suvereniteetti on sen luonteen muutoksesta huolimatta edelleen yksi EU:n keskeisistä instituutioista. Samoin kansainvälinen

laki, ihmisten välinen tasa-arvo, ympäristönsuojelu sekä markkinat ovat EU:lle ominaisia instituutiota. (Aalto 2007, 466). EU:n sisällä suvereniteettia, alueellisuutta ja rajoja on muokattu sopimaan yhteen erityisesti markkinoiden synnyttämien tarpeiden kanssa (Buzan 2014, 138). EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioissa sekä oikeudenmukaisuudella että järjestyksellä on paikkansa. Oikeudenmukaisuuteen pohjautuvat primääri-instituutiot on selvästi sisäistetty EU:n alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä globaalia tasoa syvemmin, mutta myös järjestystä korostavilla käytännöillä, kuten suvereniteetilla ja rajoilla, on edelleen merkitystä.

Buzan ja Gonzalez-Pelaez (2009, 115) ovat määritelleet Lähi-idän alueelliselle kansainväliselle yhteisölle primääri-instituutioita. Lähi-idän yhteisö jakaa suurimman osan instituutioista globaalin tason kanssa, mutta sillä on myös omia ja vain sille ominaisia, instituutioita. Kaikki globaalin kansainvälisen yhteisön johtavat primääri-instituutiot ovat sellaisia myös Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Poikkeuksena on kuitenkin sota, joka globaalista tasosta poiketen on Lähi-idässä johdannaisen sijaan johtava primääri-instituutio. Lisäksi Buzan on määritellyt Lähi-idälle ominaisiksi johdannaisinstituutioiksi Israel–Palestiina-konfliktin, arabinationalismin ja hallitsevat eliitit (*engl. ruling elites*). Vaikka globaalin tason primääri-instituutiot määrittävätkin Lähi-idän yhteisöä, on kuitenkin huomioitava, että monet instituutioista on omaksuttu alueella varsin löyhästi. Kuten sanottu, Lähi-idän yhteisö jakautuu yhden ytimen sijaan kolmeen päätoimintatasoon: valtioiden väliseen, ihmisten väliseen ja ylikansalliseen tasoon. Kullekin tasolle on mahdollista määritellä sen toimintalogiikan kannalta keskeisiä primääri-instituutioita. Ihmisten väliselle ja ylikansalliselle tasolle voi nähdä syntyneen kaksi valtiotasosta irrallista instituutiota: anti-imperialismi ja islam. Anti-imperialismi on primääri-instituutiona varsin mielenkiintoinen, sillä sen voidaan nähdä syntyneen vastareaktionä globaalia tasoa vahvasti määrittävälle voimatasapainolle (Mt, 227–236). Nähdäkseni tämä on osoitus juuri siitä ristiriidasta, joka Lähi-idän yhteisön ja globaalin tason välillä vallitsee. Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot näyttäisivät pyrkivän pääasiassa järjestyksen ylläpitämiseen. Rinnakkaiseloon pyrkivälle yhteisölle onkin luonnollista nojata vahvimmin käytäntöihin, jotka eivät vaadi syvää valtioiden välistä yhteistyötä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että tarkasteleman alueelliset kansainväliset yhteisöt toimivat eroistaan huolimatta globaalin kansainvälisen yhteisön alaisuudessa ja sen rakenteiden vaikuttaessa niiden toimintaan. Alueelliset yhteisöt voivat kommunikoida toistensa kanssa globaalin tason kautta, joskin länsimailla voi nähdä olevan tähän paremmat edellytykset niiden jakaessa suuremman osan primääri-instituutioista globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa. Länsimaat, EU mukaan lukien, toimivat

edelleen globaalin kansainvälisen yhteisön ytimessä sen tietynlaisena etujoukkona ja sen keskeisiä instituutioita tukien. Ne voivat käyttää tätä asemaansa levittäääkseen omia arvojaan ja instituutioitaan, kuten demokratiaa, ihmisoikeuksia ja markkinataloutta, muihin yhteisöihin. (Buzan 2004, 237). Onkin nähdäkseni perusteltua, että käytän tarkastelussani globaalin kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioita pääsiallisena analyysityökalunani. Kyseiset primääri-instituutiot ovat läsnä myös Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä määrittäen sen rakennetta. Vaikka EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö pyrkisi edistämään myös omia primääri-instituutioitaan Lähi-idässä, se todennäköisesti pyrkii ensisijaisesti vahvistamaan primääri-instituutioita, jotka ovat jo jollakin tasolla omaksuttu alueella. Näin ennen kaikkea siksi, että edes kaikki nykyiset primääri-instituutiot eivät ole vielä täysin asettuneet osaksi Lähi-idän alueellista kansainvälistä yhteisöä, eikä siten uusien, globaalista tasosta solidaristisempien, primääri-instituutioiden levittäminen ole kovinkaan helppoa tai tehokasta.

4. Menetelmä: laadullinen sisällönanalyysi

Käytän analyysini toteuttamiseksi menetelmänä laadullista sisällönanalyysiä. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on moninaisen todellisuuden kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Todellisuutta ei voi jakaa haluamallaan tavalla osiin, sillä todellisuuden tapahtumat muotoutuvat pysähtymättä ja jatkuvasti toisiinsa vaikuttaen. Useimmiten tutkimusnäkökulma määrittää sen minkälaista laadullista tutkimusta, ja minkä menetelmän keinoin, tutkija tekee. Laadullisesti tutkittavat ilmiöt ovat usein laajuudessaan vaikeasti operationalisoitavissa eli muutettavissa mitattavaan muotoon. (Hirsjärvi ym. 2015, 162–3.) Vaikka etenkin Yhdysvalloissa on kansainvälisten suhteiden alalla edelleen vahva positivistinen perinne, suuri osa kansainvälisten suhteiden tutkimuksesta on laadullista (Chernoff 2007, 179–180; 2). Kaiken kaikkiaan laadullisen tutkimuksen voidaan ymmärtää liittyvän erilaisten merkitysten tarkasteluun ja tulkintaan (Klotz 2008, 1–3).

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan yleisesti ottaen dokumenttien systemaattista ja objektiivista analyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Käytännössä mikä tahansa dokumentti, joka sisältää jonkinlaisten viestin, sopii aineistoksi sisällönanalyysiin. Analysoitava aineisto voi siis koostua esimerkiksi lehtiartikkeleista, raporteista tai puheista. (Hermann 2008, 152.) Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tehdään päätelmiä tekstin lähettäjistä, tekstistä itsestään tai yleisöstä, jolle teksti on kohdistettu. Analysoidessani EU:n asiakirjoja ja puheita, tekstin lähettäjä tai sen vastaanottaja eivät tiedä, että tekstejä analysoidaan. Sisällönanalyysin yhtenä vahvuutena voidaankin pitää sitä, ettei se vaikuta analysoitavan aineiston luonteeseen. (Weber 2011, 2–3). Analyysillä on tarkoitus luoda sekalaisesta aineistosta selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus, joka tuottaa tutkittavasta ilmiöstä jonkinlaista uutta tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–118).

Sisällönanalyysiä voidaan tehdä sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisessä sisällönanalyysissä keskistytään useimmiten sanojen esiintyvyyteen eli siihen, kuinka usein tietyt kategoriat esiintyvät analysoitavassa tekstissä. (Krippendorff 2013, 87; 24–8.) Laadullisessa sisällönanalyysissä taas aineisto järjestetään uudelleen aineiston tai teorian pohjalta luotujen kategorioiden avulla. Aineistoa tiivistettäessä on kuitenkin oltava tarkkana, ettei sen keskeistä sisältöä kadoteta. Sisällönanalyysi sopii yleisen luonteensa vuoksi tutkimusmenetelmäksi monenlaisiin tutkimuksiin. On kuitenkin huomattava, ettei pelkkä aineiston uudelleen järjestäminen tuota vielä varsinaisia tuloksia, vaan tutkijan on tehtävä sen pohjalta omat johtopäätöksensä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–113; 117–18.) Kategorioiden

esiintymismäärän sijaan olen kiinnostunut ennemminkin kategorioiden kontekstuaalisista merkityksistä sekä niiden välisistä suhteista. Näin ollen juuri laadullinen sisällönanalyysi on luonteva valinta menetelmäksi. (Hsieh & Shannon 2005, 1278.)

Riippuen laadullisen tutkimuksen lähtökohdista menetelmäksi voidaan valita joko aineisto- tai teorialähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on luonteeltaan induktiivista, sillä siinä aineistosta tehtyjen yksittäisten havaintojen pohjalta luodaan teoreettinen kokonaisuus. Teorialähtöinen sisällönanalyysi toimii päinvastaisen logiikan mukaisesti. Siinä tutkija käyttää jo olemassa olevaa käsitejärjestelmää analyysinsä pohjana. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä siis edetään yleisestä yksityiseen. Teoriaan pohjautuvan käsitejärjestelmän perusteella muodostetaan analyysirunko, joka toimii analyysin pohjana. Teorialähtöinen sisällönanalyysi sopii menetelmäksi etenkin silloin, kun jonkin teorian paikkansapitävyyttä tai soveltuvuutta halutaan testata uudessa kontekstissa. Laadullinen sisällönanalyysi on kuitenkin harvoin pelkkää teorian testaamista, sillä teoria usein myös kehittyy tutkimuksen tuloksena. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–10; 128.) Koska tutkielmani pohjautuu vahvasti englantilaisen koulukunnan luomiin teoreettisiin käsitteisiin, teorialähtöinen sisällönanalyysi on aineistolähtöistä sisällönanalyysiä parempi vaihtoehto menetelmäksi.

Sisällönanalyysin taustasitoumuksista ei ole täyttä selvyyttä, minkä vuoksi sen on paikoin hieman virheellisestikin käsitetty olevan positivismin pohjaava eksakti ja rationalistinen menetelmä. Tämä koskee etenkin määrällistä sisällönanalyysiä. (Dieronitou 2014, 1–3.) Ontologialtaan sisällönanalyysin voidaan kuitenkin todeta oleva sosiaalisen todellisuuden havainnointiin pohjautuva menetelmä (Krippendorff 2013, 31). Epistemologialtaan se on sen sijaan varsin moninainen. Vaikka osa tutkijoista mieltää sisällönanalyysin pohjimmiltaan positivistiseksi, sen voi tulkitsevan luonteensa perusteella käsittää yhtä lailla interpretivismiin kuuluvaksi. (Dieronitou 2014, 8–15.) Sisällönanalyysi ei siis aseta vahvoja metodologisia rajoituksia tutkimuksen tekemiselle. Englantilainen koulukuntakaan ei aseta sisällönanalyysin käyttämiselle rajoituksia sen ollessa metodologiselta pohjaltaan varsin pluralistinen.¹⁵ Teoria ja menetelmä ovat ontologisestikin yhteensopivia koulukunnan ontologisen pohjan ollessa sosiaalisen todellisuuden tarkastelussa; kansainvälisen politiikan nähdään muodostavan joukon

¹⁵ Metodologisen pluralismin ei pidä ymmärtää johtavan epistemologiseen pluralismiin. Kansainvälisen yhteisön käsite on pääasiallisesti ideaalityyppi, jota käytetään todellisuuden tarkasteluun. Englantilaisen koulukunnan teoriassa esimerkiksi normeilla ei käsitetä olevan *kausaalista voimaa* (*causes*), vaan niiden ymmärretään ennemminkin *vaikuttavan* (*effects*) sosiaaliseen todellisuuteen. (Navari 2009, 5–6.)

sosiaalisia suhteita, jotka ilmenevät muun muassa kansainvälisen yhteisön muodossa. (Navari 2009, 1–2.).

Englantilaisen koulukunnan metodologista pluralismia on myös kritisoitu, sillä koulukunnan sisällä on perinteisesti käyty hyvin vähän metodologiakeskustelua, minkä on nähty heikentäneen sen uskottavuutta. (Mt, 5–6.) Se on kohdannut ”vaikenemisestaan” paikoin vahvaakin kritiikkiä (ks. esim. Spegele 2005; Finnemore 2001). On huomattava, ettei varsinaisen metodologiakeskustelun jääminen vähäiseksi kuitenkaan tarkoita, etteikö koulukunnan parissa tosiasiaassa tehtäisi tutkimusta laajalla menetelmien kirjolla (Navari 2009, 4). Nähdäkseni keskeisintä on olla metodologiavalintojen suhteen aina avoin. Analyysissäni nojaan Buzanin strukturaaliseen tapaan hahmottaa kansainvälisen yhteisön rakenne primääri-instituutioiden kautta. Menetelmänä sisällönanalyysi soveltuu hyvin analyysiin, jossa systemaattisesti tarkastellaan tiettyjen analyysiluokkien – tässä tapauksessa primääri-instituutioiden – esiintyvyyttä aineistossa. Seuraavassa luvussa esittelen tutkielmani analyysirungon, jonka jälkeen siirryn aineiston esittelyn kautta aineiston analyysiin.

4.1. Analyysirunko

Teorialähtöisen sisällönanalyysin toteuttamiseksi tutkijan on muodostettava käyttämänsä teorian pohjalta analyysin luokittelu eli analyysirunko. Analyysirungolle ei ole yhtä oikeaa rakennetta, sillä kulloinenkin tutkimusasetelma ja käsitejärjestelmä vaikuttaa aina sen muodostamiseen. Väljään analyysirunkoon voidaan muodostaa kategorioita teorian lisäksi myös aineistosta. Tutkielmassani käytän puhtaasti teoriaan pohjautuvaa analyysirunkoa. Analyysirunko kostuu siis teoriasta muodostetuista luokista, jotka jaetaan edelleen ala- ja yläluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127–8.) Analyysirungon muodostaminen aloitetaan tunnistamalla teoriasta sellaisia tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä, jotka voisivat sopia analyysiluokiksi (Hsieh & Shannon 2005, 1281). Jos esimerkiksi jokin teoreettinen määritelmä asetetaan analyysin kärjeksi, sen esiintyvyyttä tekstissä voidaan tulkita sen sisältämien piirteiden kautta (Potter & Levine-Donnerstein 1999, 264). Tällöin valittu teoreettinen käsite tai määritelmä muodostaa analyysirungon yläluokan, kun taas sen eri piirteet ovat sille alisteisia alaluokkia. Analyysirungolla voi myös olla useita yläluokkia.

Analyysirungon muodostamisen jälkeen voidaan aloittaa varsinainen aineiston analyysi. Ensin valittu aineisto käydään kokonaan läpi analyysiluokat mielessä pitäen. Läpikäynnin tarkoituksena on pelkistää aineisto siten, että se koostuu ainoastaan analyysin kannalta tärkeistä osista. Toisin sanoen analyysin

ulkopuolelle jätetään ne osat aineistosta, joissa analyysiluokat eivät ilmene millään tavalla. Jäljelle jäävä aineisto luokitellaan analyysirungon luokkien mukaisesti osiin. Aineistosta siis poimitaan lausumia, jotka kuvaavat analyysirungon eri luokkia. Poimitut lausumat voidaan vielä pelkistää yksinkertaistettuun muotoon, jotta niiden sijoittaminen analyysirunkoon on helpompaa. Aineistosta voidaan poimia ensin vain alaluokkia kuvaavia lausumia, mutta tämä ei kuitenkaan ole ehdotonta. Myös yläluokkia kuvaavia lausumia voidaan poimia suoraan aineistosta. On kuitenkin huomioitava, että teorialähtöisen sisällönanalyysin perustuessa pitkälti deduktiiviseen päättelyyn, yläluokat on kyettävä palauttamaan alaluokkiin. Aineiston analyysin perustuessa jo olemassa olevaan teoriaan, on varsin tärkeää, ettei analyysirunkoa unohdeta missään analyysin vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127–30; 146.) Kaikki aineistosta poimitut lausumat, jotka esitetään suoran lainauksen muodosta, ovat itseni kääntämiä. Lausuma esitetään sen alkuperäiskielellä alaviitteessä.

Tutkielmassani käytän analyysirungon pohjana Buzanin luokittelua kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioista. Buzan luokittelee primääri-instituutiot johtaviin instituutioihin ja niiden johdannaisiin. Otan jaottelun analyysissäni huomioon, mutta analyysirungossani kaikki primääri-instituutiot ovat kuitenkin samanarvoisia. Sen sijaan jaan primääri-instituutiot alaluokkiin sen mukaan perustuvatko ne järjestyksen ylläpitämiseen vai oikeudenmukaisuuteen kansainvälisessä yhteisössä. Tämän jaottelun voisi tehdä monella tapaa, sillä kuten todettu, joillakin primääri-instituutioilla voi olla kontekstista riippuen joko järjestystä tai oikeudenmukaisuutta ylläpitäviä vaikutuksia. Esimerkiksi kansainvälinen laki on tällainen monitulkintainen primääri-instituutio. Otan instituutioiden monimuotoisuuden tarvittaessa huomioon analyysissäni. *Järjestys* ja *oikeudenmukaisuus* muodostavat siis analyysirunkoni yläluokat. Järjestyksen alaluokiksi olen määritellyt *suvereniteetin*, *kansainvälisen lain*, *alueellisuuden*, *rajat*, *diplomatian*, *multilateralismin*, *suurvaltahallinnan ja sodan*. Oikeudenmukaisuuden alaluokkia ovat *ihmisten välinen tasa-arvo*, *ihmisoikeudet*, *humanitaarinen interventio*, *itsemääräämisoikeus*, *demokratia*, *kansansuvereniteetti*, *markkinat ja kaupan vapauttaminen*. Analyysirunko löytyy kokonaisuudessaan alla olevasta taulukosta (Taulukko 2).

Markkinat on primääri-instituutiona hieman poikkeuksellinen, sillä sen ensisijaisen funktion voi käsittää olevan, järjestyksen tai oikeudenmukaisuuden vahvistamisen sijaan, transaktiokustannusten vähentäminen. Toimiakseen markkinat vaativat rinnalleen järjestystä ylläpitäviä primääri-instituutioita, kuten suvereniteetin, diplomatian ja suurvaltahallinnan (Aalto 2014, 7–8). Transaktiokustannuksia minimoitaessa markkinat syventävät valtioiden välistä keskinäisriippuvuutta merkittävästi. Valtioiden avatessa rajojaan talouden tarpeisiin, globaalit markkinat ovat myös asettaneet haasteita alueellisuuden

primääri-instituutiolle. Mikäli alueellisuus heikkenee entisestään, globaalit markkinat saattavat jopa haastaa valtioiden asemaa kansainvälisen yhteisön keskeisimpänä toimijana. Globalisaation ja globaalien markkinoiden avautumisen myötä ihmisten ympäri maailman on myös helpompi ymmärtää olevansa sidoksissa toisiinsa. Tämä puolestaan voi vahvistaa käsitystä ihmisten tasa-arvoisuudesta ja tarpeesta oikeudenmukaiseen menettelyyn kansainvälisessä yhteisössä. (Buzan 2014, 123; 142.) Vaikkei kumpikaan määrittelemistäni yläluokista olekaan markkinoiden ensisijainen funktio, sillä voi nähdäkseni olla oikeudenmukaisuutta vahvistavia vaikutuksia. Etenkin EU:n yhteydessä markkinatalouteen liitetään usein käsitys oikeudenmukaisuudesta. EU:n pyrkimyksenä on edistää ihmisten taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia ympäri maailman (Euroopan komissio 2019a). Taloudellisten oikeuksien edistämiseksi EU kehottaa yhteistyökumppaneitaan kehittämään talouksistaan inklusiivisempia ja kestävämpiä (Euroopan komissio 2019b). Lisäksi kauppasopimuksia käytetään välineenä EU:n periaatteiden ja arvojen, kuten demokratian ja ihmisoikeuksien, välittämiseen (Euroopan unionin neuvosto 2019b). Nähdäkseni tutkielman kontekstissa markkinat sopivat kahdesta yläluokasta paremmin oikeudenmukaisuuden kuin järjestyksen alle. Jaottelu ei ole täysin mutkaton, joten markkinoiden vaikutuksia kansainvälisen yhteisön oikeudenmukaisuuteen on tarkasteltava vielä laajemmin analyysissä ja johtopäätöksissä.

Kuten voi huomata, kaikki Buzanin määrittelemät primääri-instituutiot eivät löydy analyysirungostani. Jätän pois analyysirungostani ympäristönsuojelun, puuttumattomuuden, bilateralismin, nationalismien ja hegemonisen vakauden. Suurin syy tiettyjen primääri-instituutioiden pois jättämiseen on niiden näkymättömyys aineistossa tai havaitsemisen vaikeus. Kaiken kaikkiaan siihen, miksi jotkut primääri-instituutiot eivät näy EU:n toimissa on monia syitä ja niiden näkymättömyys onkin jo itsessään tietynlainen tutkimustulos. Varsinaisessa analyysissä tarkastelen kuitenkin vain sellaisia analyysiluokkia, joita ilmentäviä lausumia aineistosta löytyy. Näin analyysi pysyy tasapainoisempana.

Taulukko 2. Analyysirunko.

Alaluokat	Yläluokat
Suvereniteetti, kansainvälinen laki	<i>Järjestys</i>
Alueellisuus, rajat	
Diplomatia, multilateralismi	
Suurvaltahallinta, sota	

Ihmisten välinen tasa-arvo, ihmisoikeudet, humanitaarinen interventio	<i>Oikeudenmukaisuus</i>
Markkinat, kaupan vapauttaminen	
Itsemääräämisoikeus, demokratia, kansansuvereniteetti	

Analyysirungon avulla voidaan tarkastella mitkä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot esiintyvät EU:n Syyrian konfliktia koskevissa toimissa. Nostettuani aineistosta ala- ja yläluokkia edustavia lausumia, analysoin mitä niiden voidaan tulkita tarkoittavan kussakin kontekstissa. Tämän pohjalta voidaan analysoida, suosiiko EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö Syyrian konfliktissa enemmän järjestystä vai oikeudenmukaisuutta edistäviä toimia sekä miten EU:n toimissa esiintyneet primääri-instituutiot suhteutuvat Lähi-idän alueelliseen kansainvälisen yhteisöön. Siten voidaan tarkastella toimien mahdollista vaikutusta Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan.

4.2. Aineisto

Tarkastellakseni Euroopan unionin Syyrian konfliktia koskevia toimia, käytän aineistona unionin tuottamia Syyriaa koskevia asiakirjoja ja muita dokumentteja. Tutkielmassa toimilla tarkoitetaan sekä suoria konkreettisia toimenpiteitä, kuten sanktioita ja rahoitusta, että puheakteja ja unionin tuottamia päätelmiä ja julkilausumia. Valtaosa aineistosta on kirjallisessa muodossa yhtä haastattelua ja kahta julkilausumaa lukuun ottamatta. Litteroin nämä aineiston osat tekstimuotoon. Kaiken kaikkiaan aineisto koostuu 29 analysoitavasta tekstistä, jotka sijoittuvat vuosille 2015–2018.¹⁶ Valitsin aineiston täysin sen relevanssin mukaan; kaikki tekstit käsittelevät Syyrian konfliktia. Aineisto on julkista ja vapaasti saatavilla Euroopan unionin verkkosivuilta. Merkittävä osa asiakirjoista löytyy unionin ylläpitämältä *Neuvoston toimenpiteet Syyrian kriisissä – keskeiset vaiheet* -verkkosivustolta (Euroopan unionin neuvosto 2019a). Sivustolle on koottu EU:n keskeisimmät Syyrian konfliktia koskevat toimenpiteet vuodesta 2015 lähtien. Lisätyt asiakirjat ovat lehdistötiedotteita, julkilausumia, neuvoston päätelmiä ja kansainvälisissä konferensseissa tehtyjä sitoumuksia. Ne käsittelevät muun muassa EU:n strategisia toimia, sen asettamia pakotteita ja sen antamaa humanitaarista apua. Vuonna 2015 julkaistu

¹⁶ 29 analysoitavasta tekstistä viisi on vuodelta 2015, seitsemän vuodelta 2016, yhdeksän vuodelta 2017 ja kahdeksan vuodelta 2018.

ja 2016 tarkistettu Syyriaa, Irakia sekä Daeshin uhkaa koskeva alueellinen strategia on tärkeä osa aineistoa, sillä se esittelee systemaattisesti EU:n toimia ja tavoitteita alueella. Samoin EU:n vuonna 2017 hyväksymää Syyria-strategiaa voidaan pitää erityisen keskeisenä, sillä se antaa päivitetyn yleiskuvan unionin toimista ja tavoitteista nimenomaan Syyrian konfliktissa.

EU:n strategiapapereissa ja muissa virallisissa asiakirjoissa käytetty kieli on verrattain teknistä ja tarkkaan harkittua. Virkamiestekstin tulkinta on paikoin haasteellista, sillä se paljastaa varsin rajallisesti esimerkiksi toimien taustasyitä. Tämän vuoksi otan analysoitavaan aineistoon mukaan myös unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan, Frederica Mogherinin, puheita, haastatteluja ja julkilausumia. Niissä käytetty kieli on tulkinnanvaraisempaa ja inhimillisempää. Korkea edustaja toimii ensisijaisesti unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtajana sekä ulkoasianneuvoston puheenjohtajana. Lisäksi hän vastaa EU:n ulkoisten suhteiden ja toimien johdonmukaisuudesta ja yhteensovittamisesta. Häntä avustaa Euroopan ulkosuhdehallinto, joka taas vastaa diplomaattisuhteista ja kumppanuuksista muiden kuin EU-maiden kanssa (EUR-Lex 2019). Toimijana korkean edustajan voi käsittää sijoittuvan ylikansallisen ja valtioiden välisen areenan välimaastoon (Viceré 2018, 7). Korkeaa edustajaa voi pitää unionin merkittävimpänä yksittäisenä ulkopoliittisena toimijana ja näin ollen hänellä on varsin merkittävä rooli unionin Syyriaa koskevien toimien koordinoijana. Muita tarkasteltavia toimijoita voisivat olla esimerkiksi Euroopan komission puheenjohtaja tai Euroopan neuvoston puheenjohtaja. He eivät ole kuitenkaan antaneet juurikaan lausuntoja Syyrian konfliktista, kun taas korkea edustaja on ollut lausuntojen suhteen huomattavan aktiivinen. Tarkastelemalla Mogherinin lausuntoja saadaan laajempi ja tarkempi näkemys EU:n toimista, niiden luonteesta ja tavoitteista.

Kaikki aineiston dokumentit ovat EU:n julkaisemia ja niiden voidaan katsoa edustavan nimenomaan EU:n kantaa ja toimia Syyrian konfliktissa. Ne eivät ole täysin yhteismitallisia, mutta nähdäkseni tämä ei ole ongelma. Aineistojen ei tarvitsekaan olla keskenään täysin verrannollisia, sillä sisällönanalyysissä aineistosta joka tapauksessa rajataan kaikki analyysin kannalta tarpeeton pois. Varsinaiseen analyysiin päätyy ainoastaan ne osat, joissa esiintyy analyysirungon luokkia. Käytännössä siis tarkastelen mitä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioita esiintyy EU:n Syyrian konfliktia koskevissa asiakirjoissa ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan lausunnoissa. Aineiston analyysillä vastaankin kolmeen tutkimuskysymykseeni, jotka ovat seuraavat:

1. Mitkä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiot määrittävät EU:n Syyrian konfliktia koskevia toimia? Mikä on EU:n toimia määrittävien primääri-instituutioiden keskinäinen hierarkia?

2. *Mikä on järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen suhde EU:n toimissa esiintyvissä primääri-instituutioissa?*
3. *Mitä vaikutuksia EU:n Syyriaa koskevilla toimilla mahdollisesti on Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan?*

5. Aineiston analyysi

Jaan aineiston analyysin kahteen tarkastelujaksoon: vuosiin 2015–16 ja 2017–18. Jako perustuu Syyrian konfliktissa tapahtuneisiin muutoksiin, joihin EU on toimillaan reagoinut. Vuonna 2015 julkaistu EU:n Irakia, Syyriaa ja Daeshin uhkaa koskeva alueellinen strategia ja vuonna 2017 julkaistu Syyria-strategia sijoittuvat jaottelun mukaisesti näille vuosille. EU on laatinut kyseiset toimintastrategiat vastaamaan Syyrian konfliktin muuttuviin haasteisiin ja näin ollen ne muodostavat hyvän perustan EU:n toimien tarkastelulle kumpanakin ajanjaksona. Lisäksi EU omaksui vuonna 2016 julkaisemassaan Globaalistrategiassa uudenlaisen toimintamallin, periaatteellisen pragmatismen (Euroopan unioni 2016). Mogherinin erityisavustajanakin toimineen Nathalie Tocin (2017, 64) mukaan EU haluaa nähdä maailman sellaisena kuin se todellisuudessa on, eikä sellaisena kuin EU sen haluaisi olevan. Periaatteellisen pragmatismen on nähty paikoin johtavan periaatteiden, kuten EU:n ydinarvojen, sivuuttamiseen (Juncos 2016, 2–3). Nähdäkseni EU:n on mahdollista perustella toimiansa ja prioriteettiensa muutosta uudella toimintamallilla.

Daesh kasvatti alueellista valtaansa merkittävästi vuosina 2014–15. Syyria oli Daeshille tärkeä paikka, sillä Assadin heikentynyt kyky hallita maata tarjosi ääriliikkeen johdolle hedelmällisen kasvualustan liikkeen toiminnan kehittämiseksi. Daeshin nousua pidettiin kansainvälisellä kentällä yllättävänä, sillä Syyrian sisällissota ja muut terroristijärjestöt, kuten al-Qaeda, olivat vieneet aiemmin kaiken huomion. (Ganguly & al-Istrabadi 2017, 3–4.) Syyrian konflikti oli jatkunut neljä vuotta ja näköpiirissä oli terrorismin synnyttämä uudenlainen uhka. EU:n alueellinen strategia luotiin vastaamaan tähän terroristiseen uhkaan. (Euroopan komissio 2015a.) Se pitää sisällään paljon muutakin, mutta järjestyksen takaamiseen tähtäävä terrorismin torjunta on strategiassa hyvin keskeisessä roolissa. Lisäksi EU:n alueelle kohdistui merkittäviä muuttoliikeaaltoja juuri vuosina 2015–16. Myös tämän voi nähdä vaikuttaneen EU:n toimiin Syyrian konfliktissa.

Vuosien 2015–16 aikana Daesh koki merkittäviä tappioita Syyriassa ja Irakissa. Vuoden 2017 loppuun mennessä se oli menettänyt käytännössä kaikki suuret aluevaltauksensa kyseisissä maissa (CNN 3.11.2017). Vuonna 2016 Syyriassa nähtiin myös erityisen tuhoisana muistettavan Aleppon taistelun päättyminen (Euroopan komissio 2017a). Neljä vuotta kestänyt piiritys päättyi Syyrian hallinnon onnistuttua valtaamaan Aleppon kaupungin takaisin itselleen kapinallisjoukoilta. Taistelussa ei välttytty siviiliuhreilta. (BBC 23.12.2016.) Aleppon menettäminen oli suuri tappio oppositiolle ja siten

eräänlainen käännekohta Syyrian konfliktissa (Carnegie Middle East Center 2016). Lisäksi Venäjä, Iran ja Turkki järjestivät vuonna 2017 ensimmäistä kertaa Astanassa Syyrian konfliktia koskevat rauhanneuvottelut. YK osoitti tukensa neuvotteluille, mutta kuitenkin korosti, ettei niiden tulisi sivuuttaa Geneven prosessia. EU ja YK ovat korostaneet Geneven neuvotteluiden olevan ensisijainen ja tarvittava areena poliittiseen sopimukseen pääsemiseksi. (RFE 20.1.2017; 24.4.2018.) Nämä muutokset Syyrian konfliktissa näkyvät EU:n Syyria-strategiassa sekä muissa vuosille 2017–18 sijoittuvissa dokumenteissa. Syyria-strategia keskittyy alueellista strategiaa enemmän muun muassa poliittisen ratkaisun löytämiseen, konfliktin jälkeiseen aikaan ja Syyrian kansalaisten oikeuksien turvaamiseen. Jaotteleamalla analyysi kahteen ajanjaksoon onkin helpompi tarkastella valituissa toimissa ja tavoitteissa tapahtunutta muutosta. Aloitan molemmat analyysiluvut esittämällä tiivistetysti mitä analyysiluokkia aineistossa esiintyy. Tämän jälkeen siirryn aineiston tarkempaan analyysiin, ja lopuksi esitän analyysin pohjalta tekemäni johtopäätökset.

5.1. 2015–16: Terrorismin torjunta ensisijaisena tavoitteena

Vuosina 2015–16 EU:n Syyrian konfliktiin kohdistuvissa toimissa korostuu erityisesti terrorismin torjunta. Vuonna 2015 julkaistussa Syyriaa, Irakia ja Daeshin uhkaa koskevassa alueellisessa strategiassa terrorismin, ja erityisesti Daeshin, kukistaminen määritellään yhdeksi EU:n keskeisistä tavoitteista. Terrorismi nähdään uhkana paitsi alueelliselle ja kansainväliselle vakaudelle, myös ihmisyydelle ja Syyrian kansalaisille. (Euroopan komissio 2015a.) Tässä suhteessa EU:n toimissa yhdistyy tarve sekä ylläpitää alueellista järjestystä että taata oikeudenmukaisuuden toteutuminen. EU toimii pääasiallisesti kahdella tapaa: multilateraalisen diplomatian ja humanitaarisen avunannon keinoin. Ensin mainitun voi käsittää edustavan analyysiluokista järjestystä jälkimmäisen edustaessa oikeudenmukaisuutta. Multilateralismi on läsnä EU:n toimissa etenkin sen pyrkiessä tekemään diplomaattista yhteistyötä alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Konkreettisia ratkaisuja diplomatian raiteella esitetään kuitenkin vähän. Järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen jännite on jatkuvasti läsnä, joskaan sitä harvoin tuodaan eksplisiittisesti dokumenteissa esille. Järjestystä edustavina toimina aineistossa esiintyy diplomatian lisäksi etenkin alueellisuuden ja rajojen korostamista. Pelko epävakauden leviämisestä EU:n alueelle näyttäytyy yhtenä syynä toimia Syyrian konfliktissa. Turvallisuuskysymyksiin pyritään vastaamaan yhdessä globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa. Lisäksi suurvaltahallinta esiintyy aineistossa EU:n toimien vaikuttavuuden kannalta tarpeellisenä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiona. Kokonaisuudessaan järjestys korostuu oikeudenmukaisuutta hieman vahvemmin unionin vuosille 2015–16 sijoittuvissa toimissa.

Daeshin luoma terroristinen uhka oli suurimmillaan vuonna 2015. Vuonna 2016 painopiste muuttuu terrorismin torjunnasta hieman, kun poliittiselle prosessille aletaan keskittää aiempaa enemmän huomiota. Tähän on monia syitä, joista merkittävimmäksi voidaan mainita Daeshia vastaan saadut voitot Syyriassa. Palaan asiaan tarkemmin myöhemmin analyysissä ja johtopäätösluvussa. Joka tapauksessa Daeshin nousu ja lasku näkyy EU:n valitsemisissa toimintatavoissa. Samanaikaisesti EU korostaa ihmisoikeuksien takaamisen ja humanitaarisen avunannon tärkeyttä. Oikeudenmukaisuus on toimissa läsnä ja etenkin unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkeana edustajana toimivan Mogherinin lausunnoissa juuri syyrialaisen auttaminen nostetaan syyksi toimia konfliktissa. Se kuitenkin näyttäytyy enemmänkin läpileikkaavana teemana kuin ensisijaisena tavoitteena terrorismin viedessä suurimman huomion. Vuoden 2016 loppua kohden Syyriassa tehdyt ihmisoikeusrikkomukset kuitenkin nostavat humanitaarisen raiteen EU:n toiminnan keskiöön. Kärjistyneiden väkivaltaisuuksien ja etenkin opposition häviämisen Aleppon taistelun voi nähdä vaikuttaneen EU:n priorisointiin konfliktissa. Ihmisoikeuksien lisäksi oikeudenmukaisuus näkyy EU:n poliittiseen prosessiin liittyvissä vaatimuksissa. EU:n vaateet prosessin inklusiivisuuden ja demokraattisuuden suhteen voi käsittää edustavan analyysiluokista erityisesti itsemääräämisoikeutta ja demokratiaa. Jo mainittujen luokkien lisäksi harvemmin esiintyviä, mutta kuitenkin aineistossa läsnä olevia, analyysiluokkia ovat kansainvälinen laki ja suvereniteetti. Näistä kansainvälisellä lailla on kaksinainen rooli, sillä sen voi käsittää järjestyksen ylläpitämiseen pohjaavaksi ja valtioiden suvereniteetista juontuvaksi instituutioksi, mutta samanaikaisesti se usein liitetään EU:n toimissa ihmisoikeuksien takaamiseen ja siten oikeudenmukaisuuteen.

Syyriaa, Irakia ja Daeshin uhkaa koskevassa alueellisessa strategiassa EU:n todetaan olevan tärkeä toimija Lähi-idän alueella, minkä vuoksi sen on käytettävä vaikutusvaltaansa ja instrumenttejaan ”ihmishenkien, -arvon ja -oikeuksien puolustamiseen sekä kriisien ratkaisemiseen yhdessä alueellisten ja kansainvälisten kumppaniensa kanssa”.¹⁷ Yllä olevassa lausumassa esiintyy EU:n toiminnan kannalta kaksi keskeistä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutiota: multilateralismi ja ihmisten välinen tasa-arvo. Ihmisarvon ja -oikeuksien sekä ihmisten välisen tasa-arvon kunnioittaminen on yksi unionin ydinarvoista (Lissabonin sopimus 2007). Se korostaa EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön solidaristista luonnetta. EU pyrkii edistämään

¹⁷ As an important actor in the region, the EU has a responsibility to ensure that it uses its influence and its numerous instruments effectively and coherently to defend human lives, human dignity and rights, and help resolve these crises, in close coordination with regional and international partners (Euroopan komissio 2015a).

oikeudenmukaisuuden toteutumista Syyrian konfliktissa ja sitä kautta koko Lähi-idän alueella juuri ihmisoikeuksien ja -henkien puolustamisen kautta. Sen asema Syyrian konfliktin suurimpana humanitaarisen avun antajana korostaa tätä pyrkimystä. EU on myös itse painottanut roolinsa merkitystä ja pyrkinyt käyttämään sitä avuksi diplomaattisissa toimissaan. Yksi unionin käyttämistä toimintakeinoista onkin niin sanottu humanitaarinen diplomatia (Euroopan komissio 2015b). Humanitaarisella diplomatialla tarkoitetaan käytännössä vaikutusvallan käyttämistä johtavassa asemassa olevien toimijoiden painostamiseen, jotta ne kunnioittaisivat humanitaarisia periaatteita kaikessa toiminnassaan (IFRC 2019).

EU:n mukaan sillä on Lähi-idässä vaikutusvaltaa, jota se on käytettävä Syyrian konfliktin ratkaisemiseen. EU ei kuitenkaan näe pystyvänsä ratkaisemaan konfliktia yksin, vaan sen on toimittava yhdessä muiden merkittävien alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Diplomatian johdannaiseksi luokiteltu multilateralismi edustaa järjestyksen ylläpitämistä. Vaikka nykyisellään myös ei-valtiolliset toimijat voivat toimia osittain diplomaattisesti, diplomatia perustuu edelleen järjestykseen, jossa valtiot ovat kansainvälisen yhteisön keskeisimpiä toimijoita (Buzan 2014, 128–9). Multilateraalin diplomatian avulla suuri määrä valtioita voi pyrkiä yhdessä ratkaisemaan kansainvälispoliittisia ongelmia. EU:n mukaan kansainvälisen yhteisön on tehtävä yhteistyötä kahdella toisiaan täydentävällä ja toisiinsa liittyvällä raiteella: poliittisella raiteella, jolla pyritään löytämään ratkaisu konfliktiin sekä turvallisuusraiteella, jolla kamppaillaan Daeshia vastaan (Euroopan komissio 2015b). Lisäksi erityisesti unionin korkean edustajan tehtävänä on löytää keinoja, joilla EU voi ”aktiivisesti edistää rakentavampaa alueellista yhteistyötä”.¹⁸ Tekemällä yhteistyötä alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa EU voi pyrkiä sitouttamaan muut hyväksi katsomiensa arvojen ja normien noudattamiseen. Samanaikaisesti multilateralismi vähentää sen riskiä, että konfliktisuus leviää muidenkin kuin nykyisten osapuolien välille. Tämä koskee erityisesti Lähi-idän alueen valtioita. Edellä mainitut toimet edustavat järjestyksen yläluokkaa.

Alueellisesta yhteistyöstään huolimatta EU näkee Lähi-idän alueen toimijoilla olevan suurin vastuu konfliktin ratkaisemisessa: ”EU:n on aktiivisesti rohkaistava alueellisia toimijoita ottamaan erityistä vastuuta Daeshin uhkaan vastaamisesta ja rauhan edistämisestä alueella –”.¹⁹ Lähi-idän alueelliselle

¹⁸ The Council recalls its decision to task the HRVP to explore ways in which the EU could actively promote more constructive regional cooperation (Euroopan komissio 2015b).

¹⁹ Regional actors must be actively encouraged by the EU to take special responsibility for addressing the Da’esh threat and promoting peace in the region – (Euroopan komissio 2015a).

kansainväliselle yhteisölle siis asetetaan perimmäinen vastuu alueensa tilanteesta. Alueellisilla toimijoilla ja etenkin Syyrian naapurimailla on EU:n mukaan vastuu toimia väkivaltaisuuksien hillitsemiseksi ja poliittisten neuvotteluiden mahdollistamiseksi (Euroopan unionin neuvosto 2016a). Alueellisten toimijoiden vastuuttaminen korostaa mielestäni alueellisuuden primääri-instituutiota. Alueelliset kansainväliset yhteisöt koostuvat valtioista, joita määrittävät niiden rajat. Näin ollen myös alueellisia yhteisöjä määrittävät niiden maantieteelliset rajat. Vaikka EU kokeekin olevansa tärkeä toimija Lähi-idän alueella, se ei kuitenkaan tosiasiallisesti ole osa kyseistä aluetta, eikä näin ollen koe voivansa vastata sen tilanteesta. Osaltaan alueellisuus antaa EU:lle myös syyn olla ottamatta suurempaa vastuuta konfliktin ratkaisussa.

Lähi-idän valtioiden vastuun korostamiselle voidaan löytää useita syitä. Toisaalta EU saattaa ymmärtää vaikutusmahdollisuuksiensa olevan rajalliset. Alueen ulkopuolisena toimijana EU:n kyky vaikuttaa suoraan konfliktin juurisyihin on heikko. Esimerkiksi shia- ja sunniväestöjen väliset kiistat ovat asia, joka määrittänyt Lähi-itää hyvin pitkään. Lähi-idän valtioilla on parempi ja omakohtaisempi ymmärrys konfliktin juurisyistä ja siten myös niiden suorat vaikutusmahdollisuudet ovat paremmat. EU voi kuitenkin monenvälisen yhteistyönsä avulla koettaa saada alueelliset toimijat keskustelemaan alueen ongelmista rakentavasti (Euroopan komissio 2015b). Toisaalta saadessaan Lähi-idän valtiot toimimaan rauhanomaisemmin, EU:n olisi mahdollista vähentää omaa osallistumistaan tai ainakin pienentää rooliaan alueella. EU:n globaalistrategian mukaan unionin pyrkimyksenä on vahvistaa sen ympäröivien valtioiden ja alueiden resilienssiä (Euroopan unioni 2016). Myös alueellisessa strategiassa yhdeksi tehtäväksi asetetaan ”paikallisten sietokykyjen vahvistaminen Syyriassa”.²⁰ Resilienssi ei ole käsitteenä yksiselitteinen, mutta yleisesti ottaen sillä voidaan ymmärtää tarkoitettavan juuri toimijan kykyä sietää muutosta ja selvitä konfliktitilanteista.²¹ EU on itse määrittelyt resilienssin seuraavasti: ”yksilön, kotitalouden, yhteisön, maan tai alueen kyky kestää, sopeutua ja palautua nopeasti rasituksista ja shokeista”.²² Vahvistettaessa valtioiden ja alueen sietokykyä niille asetetaan vastuu selvitä konfliktitilanteista aiempaa itsenäisemmin. Resilienssin vahvistamisen ensisijaisena tavoitteena voidaan ymmärtää olevan pitkäaikaisen vakauden saavuttaminen konfliktisilla alueilla.

²⁰ Strengthen local resilience capacities in Syria (Euroopan komissio 2015a).

²¹ Esim. Merriam-Webster (2019): ”kyky selvitä tai mukautua helposti vastoinkäymisiin tai muutoksiin”.

²² The ability of an individual, a household, a community, a country or a region to withstand, adapt and quickly recover from stresses and shocks (Euroopan komissio 2012).

Kuten todettu, merkittävä osa EU:n Syyrian konfliktia koskevista toimista vuosina 2015–16 kohdistuu terrorismin torjuntaan. Terrorismi nähdään uhkana ennen kaikkea Lähi-idän alueelliselle vakaudelle. Terrorismin torjunta on sisällytetty EU:n alueellisen strategian toiseksi keskeiseksi tavoitteeksi poliittisen siirtymän ohella:

Tämän strategian kokonaistavoitteena on torjua Daeshin ja muiden terroristiryhmittymien alueelliselle ja kansainväliselle vakaudelle synnyttämä uhka, ja samanaikaisesti luoda olosuhteet inkusiiviselle, poliittiselle siirtymälle ja kestäväälle vakaudelle Syyriassa.²³

Terrorismin todetaan olevan alueellisen vakauden lisäksi uhka myös kansainväliselle vakaudelle ja turvallisuudelle. Sen voi ymmärtää uhkaavan kansainvälisen yhteisön perustavanlaatuisia rakenteita, esimerkiksi valtiokeskeisyyttä. Daeshin kaltaiset terroristiset ryhmittymät eivät ole valtiollisia toimijoita, eivätkä ne pääasiassa noudata valtioiden välisen yhteisön normeja, kuten suvereniteettia tai kansainvälistä lakia. Kuten Syyrian konfliktissa muutoinkin, EU toimii terrorismin vastaisessa taistelussa yhteistyössä kansainvälisten toimijoiden kanssa (Euroopan komissio 2015a; 2015b). Euroopan parlamentti esittää tukevansa Daeshin vastaista kansainvälistä kamppailua ja pyrkivänsä tekemään kansainvälistä yhteistyötä sen puolesta, että terrorismiin syyllistyneet yksilöt saadaan tuomituiksi rikoksistaan (Euroopan parlamentti 2015). Kansainväliset lait ovat valtioiden luomia sopimuksia siitä minkälainen toiminta kansainvälisessä yhteisössä on sallittua ja sellaisena se vahvistaa olemassa olevaa järjestystä. EU korostaa useaan otteeseen kansainvälisen lain ja erityisesti ihmisoikeuslakien noudattamisen tärkeyttä Syyrian konfliktissa. (Euroopan komissio 2015b; Euroopan parlamentti 2016a). Muun muassa komission Syyriaa koskevissa päätelmissä todetaan seuraavasti: ”EU muistuttaa, että kansainvälinen ihmisoikeuslainsäädäntö koskee kaikkia osapuolia, ja ihmisoikeuksia on kunnioitettava kaikessa laajuudessaan”.²⁴ Ihmisoikeuslait ovat linjassa EU:n ydinarvojen kanssa ja siten niiden mahdollisimman laaja noudattaminen globaalissa kansainvälisessä yhteisössä ja sen alueellisissa muodostumissa voidaan katsoa olevan sen eduksi.

Terrorismi näyttäytyy turvallisuusuhkana myös EU:lle itselleen. Turvallisuusuhka muodostuu erityisesti Daeshin riveihin vierastaistelijoiksi lähteneistä eurooppalaisista ja Lähi-idän alueen epävakaudesta kumpuavista muuttoliikkeistä. Barroson vuonna 2013 maalaileman uhkakuvan voidaan

²³ The overall objectives of this strategy is to counter the threat posed by Da’esh and the other terrorist groups to regional and international stability, and simultaneously to create the conditions for an inclusive political transition in Syria and lasting stability in Syria (Euroopan komissio 2015a).

²⁴ The EU recalls that international humanitarian law applies to all parties, and human rights need to be fully respected (Euroopan komissio 2015b).

käsittää ainakin osittain toteutuneen konfliktin vaikutusten levittyä Eurooppaan. EU pyrkii tekemään yhteistyötä Turkin, Libanonin ja Jordanian kanssa rajaturvallisuuden vahvistamiseksi ja vierastaistelijoiden tunnistamiseksi. (Euroopan komissio 2015a.) Se myös kehottaa jäsenvaltioitaan kehittämään keinoja, joilla monitoroida vierastaistelijoita ja estää heitä lähtemästä maasta (Euroopan parlamentti 2015). EU:n toimet pyrkivät rajojen ja alueellisuuden vahvistamiseen sekä omassa että Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Rajojen vahvistamisella pyritään ylläpitämään järjestystä, jotta voidaan välttää konfliktin vaikutusten, kuten terrorismin, laajempi leviäminen EU:n alueelle (Euroopan komissio 2015a).

EU:n toisena kokonaistavoitteena todetaan olevan olosuhteiden luominen inklusiiviselle poliittiselle siirtymälle (Euroopan komissio 2015a). Varsinaiselle poliittiselle prosessille annetaan kasvavissa määrin huomiota vuonna 2016. EU korostaa Syyrian konfliktiin voitavan löytää kestävä ratkaisu ainoastaan Syyria-johtoisen ja kansainvälisen yhteisön tukeman poliittisen siirtymän kautta (Euroopan parlamentti 2015; Euroopan komissio 2015b; Mogherini 2016a). Poliittiselle siirtymälle asetetaan myös ehtoja. Sen on ”otettava huomioon Syyrian kansalaisten toiveet siten, että he voivat itsenäisesti ja demokraattisesti päättää omasta tulevaisuudestaan”.²⁵ Inklusiivisella siirtymällä tarkoitetaan prosessia, joka huomioi kaikki syyrialaiset läpi yhteiskunnan. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan prosessin on oltava luonteeltaan demokraattinen ja taattava Syyrian kansalaisille itsenäinen päätöksentekovalta. EU:n toimista välittyvä ajatus siitä, että juuri Syyrian kansalla tulisi olla oikeus hallita yhteiskuntaansa. Nämä piirteet korostavat primääri-instituutioista itsemääräämisoikeutta, kansansuvereniteettia ja demokratiaa. Kyseiset instituutiot edustavat yläluokista oikeudenmukaisuutta.

Vaikka poliittinen prosessi pohjaakin osaltaan kansainvälisessä yhteisössä tehtävään diplomatiaan, sen tavoitteet ovat monelta osin oikeudenmukaisuuteen pyrkiviä. Tavoitteena on palauttaa luottamus ja keskusteluyhteys Syyrian kansalaisten välille uskottavan ja rakentavan prosessin kautta (Mogherini 2016b). Toteuttaakseen tavoitteensa EU muun muassa rahoittaa kansalaisjärjestöhankkeita, jotka tähtäävät syyrialaisien kansalaisjärjestöjen ja osallistavan poliittisen toimintaympäristön kehittämiseen paikallistasolla. Hankkeiden kautta EU pyrkii mahdollistamaan sen, että tavalliset syyrialaiset saavat aktiivisen roolin Syyrian tulevassa jälleenrakennuksessa. (Euroopan komissio 2015a). Neuvoston alueellisesta strategiasta tekemissä päätelmissä todetaan, ettei Syyriaan voida luoda rauhaa nykyisen

²⁵ —a genuine political transition that meets the legitimate aspirations of the Syrian people and enables them independently and democratically to determine their own future (Mogherini 2015a).

hallinnon alla, eikä ennen kuin ”kaikkien Syyrian yhteiskunnan osatekijöiden oikeutetut huolenaiheet ja toiveet on otettu huomioon” (Euroopan unionin neuvosto 2016). Kuten jo todettu, näillä toimilla pyritään vahvistamaan kansansuvereniteettia, itsemääräämisoikeutta ja demokratiaa Syyriassa ja sitä kautta koko Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä.

Supporting Syria and the Region -konferenssissa antamissaan huomioissa Mogherini toteaa EU:lla olevan velvollisuus toimia Syyrian konfliktissa sekä poliittisen prosessin että humanitaarisen tilanteen edistämiseksi:

Meillä kaikilla on vaikeita päätöksiä tehtävänäimme ollaksemme johdonmukaisia ja kunnioittaaksemme velvollisuuksiamme molemmilla edessämme olevilla raiteilla: humanitaarisella raiteella – sekä hauraalla, erittäin vaikealla, mutta edelleen olemassa olevalla poliittisella raiteella.²⁶

On mielenkiintoista, että Mogherini puhuu poliittisen raiteen lisäksi juuri humanitaarisesta raiteesta, eikä esimerkiksi aiemmin mainitusta turvallisuusraiteesta. Tässä yhteydessä turvallisuuskysymyksistä, kuten terrorismin torjunnasta, ei ole minkäänlaista mainintaa. Osittain tämä johtunee kontekstin vaihdoksesta. Kyseinen konferenssi järjestettiin pääasiallisena tavoitteenaan kerätä rahaa Syyrian konfliktista kärsineiden – Syyriassa asuvien ja pakolaisten – ihmisten auttamiseksi (Supporting Syria 2016). Tietynlainen laajempi linjanmuutos on kuitenkin havaittavissa muuallakin aineistossa. Vuonna 2016 ainoastaan alueellisesta strategiasta tehdyissä päätelmissä puhutaan Daeshista ja sen luomasta uhasta. Siinä poliittisen siirtymävaiheen esitetään olevan edellytys rauhan saavuttamiselle ja Daeshin kukistamiselle. Päätelmissä todetaan olosuhteiden kuitenkin muuttuneen sitten strategian käyttöönoton. Terrorismi ei näyttäydy enää välittömänä uhkana, vaan siitä puhutaan ennemminkin osana radikalisoitumisen ja ääriliikkeiden kasvun ehkäisemistä. EU toteaa olevansa ”tyytyväinen maailmanlaajuisen liittoutuman viimeaikaiseen menestykseen Daeshin vastaisissa toimissa” ja mukauttavansa toimintansa ”Daeshin muodostaman uhan muutoksiin”. (Euroopan unionin neuvosto 2016b.) Turvallisuuskysymykset ovat siis EU:n toiminnassa edelleen läsnä, mutta eivät nähdäkseni yhtä vahvasti kuin alueellisen strategian käyttöönoton aikaan. Daeshia vastaan saadut voitot antavat tilaa muiden tavoitteiden ja arvojen edistämiseksi. Poliittinen prosessi ja humanitaarisen tilanteen parantaminen näyttäytyvät aiempaa tärkeämpinä tavoitteina.

²⁶ And we all have difficult decisions to make, in order to be consistent and honour our responsibilities on both tracks we have in front of us: the humanitarian one - and the fragile, difficult, very difficult but still existent political process (Mogherini 2016b).

Aleppon taistelun eskaloiduttua EU:n voi havaita painottavan yhä vahvemmin tarvetta Syyrian humanitaarisen tilanteen parantamiseen. EU jatkaa humanitaarista diplomatiaansa kehottaen kaikkia Syyrian konfliktin osapuolia lopettamaan vihamielisyydet Alepossa ja muualla Syyriassa ihmishenkien säästämiseksi (Euroopan parlamentti 2016b; Mogherini 2016). Tämän se näkee välttämättömäksi, jotta poliittisia neuvotteluja saadaan jatkettua:

Väkivaltaisuuksien kasvu ja toimet, jotka horjuttavat vihamielisyyksien lakkaamista, erityisesti Syyrian hallinnon uusimmat hyökkäykset Aleppon lähellä ja Damaskoksen itäpuolella, vaarantavat rauhanneuvottelut --.²⁷

Viestinsä vahvistamiseksi se korostaa väkivaltaisuuksien paitsi rikkovan kansainvälistä humanitaarista oikeutta, myös täyttävän mahdollisesti sotarikosten tunnusmerkistön. (Euroopan unionin neuvosto 2016a; Euroopan parlamentti 2016a.) Vuoden 2016 lopussa Mogherini toteaa siviilien suojelemisen olevan tällä hetkellä EU:n ensisijainen tehtävä Syyrian konfliktissa: ”Keskitymme ensinnä humanitaariseen tilanteeseen. EU työskentelee yhdessä YK:n kanssa siviilien suojelemiseksi, se on tällä hetkellä ykkösprioriteettimme”.²⁸ Ihmisoikeudet ja kansainvälinen laki ovat vahvasti läsnä EU:n toimissa ja usein ne myös esiintyvät samanaikaisesti. Ihmisoikeuksien voidaan käsittää olevan oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen tähtäävä primääri-instituutio. Kansainvälisestä laista monesti puhutaankin viitaten Syyrian konfliktin eri osapuolten tekemiin ihmisoikeusrikkomuksiin ja tällöin sitä käytetään välineenä oikeudenmukaisuuden takaamiseksi. Kansainvälinen oikeus on keino asettaa ihmisoikeuksia rikkovat toimijat vastuuseen. On kuitenkin huomionarvoista, että kansainvälinen laki on suvereenien valtioiden luomaa ja suurelta osin myös niiden välistä oikeutta. Sellaisena sen merkittävyyden voidaan käsittää johtuvan valtioiden suvereniteetista (ks. Taulukko 1). Ilman suvereenia valtioita ei olisi kansainvälistä oikeuttakaan tai ainakaan sen vaikutus ei olisi yhtä merkittävä. Näin ollen korostaessaan kansainvälisen lain merkitystä EU vahvistaa myös järjestyksen yläluokkaa edustavaa suvereniteettia yhtenä kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioon.

Väkivaltaisuuksien hillitsemiseksi EU vetoaa Venäjään, jotta se pyrkisi lopettamaan Syyrian kärjistyneet väkivaltaisuuudet. Samassa yhteydessä se kehottaa Venäjää edistämään poliittisen siirtymän toteutumista ja varoittaa, ettei kansainvälisen yhteisön kärsivällisyys Venäjän omapäisyyden suhteen

²⁷ The new spike of violence and actions undermining the cessation of hostilities, notably the Syrian regime’s most recent offensive near Aleppo and east of Damascus, put the peace talks at risk – (Mogherini 2016c).

²⁸ We will focus first of all in the humanitarian situation. The EU is working together with the UN in protection of civilians that is for us priority number one at the moment (Mogherini 2016a).

ole loputonta. (Euroopan unionin neuvosto 2016a.) Ranskan, Italian, Saksan, Iso-Britannian ja Yhdysvaltain kanssa julkaistussa yhteislausumassa EU toteaa, että Venäjän on osoitettava olevansa yhteistyökykyinen: ”On Venäjän taakka todistaa sen olevan halukas ja kyvykäs ryhtymään poikkeuksellisiin toimiin diplomaattisten pyrkimysten pelastamiseksi –”.²⁹ Edistääkseen asiaansa unioni pyytää myös YK:n turvallisuusneuvostoa reagoimaan väkivaltaisuuksiin Aleppossa. (EEAS 2016.) Turvallisuusneuvosto näyttäytyy EU:n toimissa tietynlaisena kansainvälisen yhteisön auktoriteettina, jonka päätöslauselmia toimijoiden tulee arvostaa. Se nähdään myös tärkeänä kansainvälisen yhteistyön areenana; paikkana, jossa voidaan sopia kuinka Syyrian konfliktissa tulisi toimia. (Mogherini 2016b; EEAS 2016; Euroopan komissio 2015a; 2015b.) YK:n turvallisuusneuvoston funktio onkin Yhdysvaltain, Ranskan, Iso-Britannian, Venäjän ja Kiinan johdolla päättää, kuinka kansainvälinen yhteisö toimii vakavissa maailman rauhaa ja turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa (YK 2019). Venäjään ja YK:n turvallisuusneuvostoon kohdistettu painostus osoittaa, että EU näkee suurvaltahallinnalla olevan edelleen merkitystä kansainvälisessä yhteisössä. Buzanin jaottelussa YK:n turvallisuusneuvosto asettuu suurvaltahallinnan alaiseksi sekundääri-instituutioksi. Jos suurvallat, kuten Yhdysvallat ja Venäjä, eivät tee yhteistyötä, Syyrian konfliktin kaltaisten kriisien ratkaiseminen on vaikeaa. Venäjä on Syyrian hallinnon tärkein tukija, joten sen toimilla on suora vaikutus konfliktin kulkuun. EU pyrkiikin käyttämään vaikutusvaltaansa saadakseen kaikki osapuolet noudattamaan yhteistä tavoitetta.

EU ottaa toimitaan kantaa myös Syyrian valtioon ja sen asemaan osana kansainvälistä yhteisöä. Se toteaa jakavansa muiden kansainvälisten ja alueellisten toimijoiden kanssa tavoitteen suojella Syyrian valtion alueellista koskemattomuutta ja suvereniteettia (Euroopan komissio 2015a). EU korostaa Syyrian hallinnolla kuitenkin olevan pääasiallinen vastuu Syyrian väestön suojelemisesta ja tämän tehdäkseen sen tulisi osallistua Syyrian poliittisiin neuvotteluihin (Euroopan unionin neuvosto 2016a). Toisin sanoen se liittää suvereniteetin valtion vastuuseen taata ihmisoikeuksien toteutuminen. EU toteaa poliittisen prosessin tuovan paitsi vakautta Syyriaan, myös mahdollistavan ”Syyrian valtion suvereniteetin, itsenäisyyden, yhtenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden ylläpitämisen”.³⁰ Lisäksi se tuomitsee Venäjän tekemät, Syyrian naapurimaihin kohdistuvat, suvereenin ilmatilan loukkaukset (Euroopan komissio 2015b). EU:n voi nähdä pyrkivän suvereniteetin ja alueellisuuden vahvistamiseen

²⁹ The burden is on Russia to prove it is willing and able to take extraordinary steps to salvage diplomatic efforts – (EEAS 2016).

³⁰ —and maintain the sovereignty, independence, unity and territorial integrity of the Syrian State (Euroopan komissio 2015b).

Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Suvereniteetti ja alueellisuus edustavat analyysirungon yläluokista järjestystä.

5.2. 2017–18: Poliittinen sopimus tienä Syyrian jälleenrakennukseen

Vuosina 2017–18 poliittisen prosessin edistäminen ja jälleenrakennustavoitteet nousevat EU:n toimien keskiöön. Alueellisen järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välinen jännite on läsnä, mutta painopiste on muuttunut terrorismin torjunnan jäätyä taka-alalle. Oikeudenmukaisuus on järjestystä hieman vahvemmin aineistossa esillä – erityisesti itsemääräämisoikeuden, kansansuvereniteetin ja demokratian muodossa. Multilateraali diplomatia korostuu EU:n jatkaessa yhteistyötä alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Humanitaarinen apu on edelleen yksi EU:n tärkeimmistä keinoista edistää oikeudenmukaisuuden toteutumista ja siihen käytetään yhä enemmän resursseja. Humanitaarisen tilanteen parantamiseksi EU jatkaa myös humanitaarista diplomatiaa. Tavoitteet ovat kuitenkin aiempaa vahvemmin poliittisen prosessin loppuun saattamisessa ja vaikka Syyrian konflikti on edelleen käynnissä, myös jälleenrakennusvaiheeseen valmistaudutaan. EU pyrkii vaikuttamaan jälleenrakennuksen luonteeseen, minkä vuoksi se asettaa ennakkoehdot osallistumiselleen. Se haluaa Syyrian jälleenrakennuksen tapahtuvan ennen kaikkea syyrialaisien siviilien ehdoilla. Tämä tarkoittaa muun muassa ihmisoikeuksien kunnioittamista, demokraattisuutta ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. On myös mielenkiintoista havaita, että EU ajaa vahvasti tietynlaisten arvojen varaan rakentuvaa jälleenrakennusprosessia, mutta samanaikaisesti toteaa vain syyrialaisilla olevan päättäväisyyttä siitä, minkälaiseksi Syyria tulevaisuudessa rakentuu.

Diplomatian raiteella EU pyrkii edistämään erityisesti YK-vetoisia Geneven rauhanneuvotteluita. EU tuki kyseistä prosessia aiemminkin, mutta vuosina 2017–18 se korostaa aiempaakin selvemmin Geneven neuvotteluiden olevan ainoa oikea tapa löytää ratkaisu Syyrian konfliktiin. Osasyynä tähän voi olla Venäjän ja Turkin vetämät Astanan neuvottelut ja niiden Geneven neuvotteluille luoma tulospainne. On huomionarvoista, että EU tukeutuu diplomatian raiteella YK:hon ja sen johtamiin jo olemassa oleviin prosesseihin. EU:n mukaan kansainvälisellä yhteisöllä on vastuu paitsi auttaa syyrialaisia, myös löytää konfliktiin ratkaisu. Kummatkaan rauhanneuvottelut eivät ole tuottaneet haluttua tulosta, joskin Astanassa on päästy sopimukseen esimerkiksi de-eskalaatioalueista (esim. Al Jazeera 15.9.2017b). Venäjän asemoituminen näkyy myös suurvaltahallinnan merkityksen kasvussa.

EU nojaa toimissaan vahvasti YK:n turvallisuusneuvostossa hyväksyttyihin päätöslauselmiin ja korostaa, ettei edes globaalit vallat pysty ratkaisemaan konfliktia yksin. Yksittäisen suurvallan toiminta saattaa kuitenkin hankaloittaa ratkaisuun pääsemistä merkittävästi ja näin ollen EU näkee suurvaltojen asemoitumisen vaikuttavan kansainvälisen yhteisön toimintakykyyn.

Kokonaisuudessaan EU:n toimintavaihtoehdot näyttäytyvät rajallisina – etenkin, kun sen tukemissa Geneven neuvotteluissa ei olla edetty halutulla tavalla. On kuitenkin selvää, että EU pyrkii toimillaan vaikuttamaan siihen, minkälaisen arvojen varaan Syyrian yhteiskuntaa lähdetään rakentamaan tulevaisuudessa. Vaikkei se itse kykenisikään tuomaan konfliktiin ratkaisua, se pyrkii edistämään arvojensa leviämistä esimerkiksi tukemalla Syyrian kansalaisia ja kansalaisjärjestöjä. Aineiston perusteella voidaan tulkita, että EU haluaa ratkaista Syyrian konfliktin myös oman alueellisena vakautensa vahvistamiseksi. Vakaassa Syyriassa ainekset esimerkiksi radikalisoitumiselle olisivat heikommat, jolloin äärijärjestöjen olisi vaikeampi kasvaa. Rauhan saavuttaminen vähentäisi todennäköisesti myös Eurooppaan kohdistuvia muuttoliikepainetta. Aineistossa EU toteaa tukevansa Syyrian pakolaisten kotiinpaluuta heti, kun se on mahdollista (Euroopan komissio 2017a). EU:n toimet vuosina 2017–18 vahvistavat siis myös alueellisuuden ja rajojen primääri-instituutioita. Jo mainittujen primääri-instituutioiden lisäksi aineistossa esiintyy muitakin analyysiluokkia kuvaavia lausumia. Verrattain harvoin esiintyviä, mutta kuitenkin esiin nostettavia primääri-instituutioita ovat markkinat, sota humanitaarinen interventio, suvereniteetti ja kansainvälinen laki.

EU:n korkean edustajan Mogherinin mukaan kansainvälisen yhteisön on ensisijaisena toimenaan autettava syyrialaisia takamaalla heille peruselinolosuhteet sekä pääsy terveydenhuoltoon ja koulutukseen. EU on lisännyt humanitaarisen avun määrää koko tarkastelujakson ajan. EU:n toimien luonne on muuttunut konfliktin edetessä, mutta humanitaarisista sitoumuksista ei olla missään vaiheessa luovuttu. Ihmisoikeuksien vahvistamisen näyttäytyy edelleen yhtenä EU:n tärkeimmistä tavoitteista Syyriassa (Mogherini 2018f). Mogherini korostaa EU:n roolia Syyrian konfliktin ensimmäisenä ja suurimpana humanitaarisen avun antajana. Apua on annettava, jotta syyrialaiset voivat tulevaisuudessa rakentaa Syyriasta vapaan, demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan maan. (Mogherini 2017b.) Mogherinin puheissa EU näyttäytyy oikeudenmukaisena toimijana, joihin heikoimmassa asemassa olevat voivat luottaa: ”Me, Euroopan unioni, emme luovuta Syyrian kansan

suhteen, ja kehotamme muuta maailmaa tekemään samoin”.³¹ Sen tuki ei ole kuitenkaan täysin ehdotonta, sillä sen voi havaita tukevan vahvimmin toimijoita, jotka samaistuvat sen omaan arvomaailmaan. EU tukee avustusrakenteensa kautta muun muassa kansalaisjärjestöjä ja ihmisoikeuksien puolustajia (Euroopan komissio 2017a). Syyriaa käsittelevässä täysistunnossa Mogherini toteaa seuraavasti:

Syyria ei näkisi konfliktilleen loppua, eikä sitä rakennettaisi uudelleen demokraattinen Syyria mielessä pitäen, jos kansainvälinen yhteisö Euroopan unionista lähtien ei investoi niihin syyrialaisiin, jotka haluavat rakentaa demokraattisen, rauhanomaisen ja yhtenäisen maan.³²

EU kohdistaa siis tukensa syyrialaisiin, joiden se uskoo edistävän demokraattista kehitystä Syyriassa. Mogherinin mukaan EU:n on tuettava erityisesti niitä, ”jotka osoittavat solidaarisuutta” (Mogherini 2017b). Syyrian konfliktin kontekstissa solidaarisuudella voidaan tulkita tarkoitettavan toimia, jotka tähtäävät esimerkiksi viattomien siviilien auttamiseen. Se voidaan kuitenkin ymmärtää myös solidaarisuutena unionia ja kansainvälistä yhteisöä kohtaan. Toimijat, joilla on EU:n kanssa yhteinen käsitys Syyrian tulevaisuudesta saavat unionilta vahvimmin tukea. Edellä mainitut toimet edustavat analyysiluokista erityisesti demokratiaa, ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaisuutta.

Mogherinin mukaan EU:n on edistettävä myös Geneven poliittisia neuvotteluja entistä hanakammin sekä aloitettava valmistautuminen konfliktin jälkeiseen aikaan (Mogherini 2017a). Viisi vuotta Syyrian konfliktin alkamisen jälkeen julkaistussa EU:n Syyria-strategiassa hahmotellaan EU:n roolia osana Syyrian konfliktin poliittista ratkaisua: ”EU:n Syyria-strategian -- tavoitteena on määritellä, kuinka EU:lla voisi olla suurempi rooli osana YK:n puitteissa sovittua kestävästä poliittisesta ratkaisusta”.³³ Suurvaltahallinta esiintyy Lähi-idässä juuri globaalien valtojen kautta ja näin ollen EU:n pyrkimys alueellisen merkittävyytensä kasvattamiseen voidaan käsittää suurvaltahallinnan primääri-instituutiota vahvistavaksi toimeksi. Vaikka EU:n asemasta suurvaltana on ristiriitaisia näkemyksiä, globaalin vallan vahvistaessa omaa asemaansa Lähi-idässä – osittain alueellistenkin toimijoiden kustannuksella – suurvaltahallinnan piirteet nähdäkseni täyttyvät.

³¹ We, the European Union, do not give up on the Syrian people and will call to the rest of the world to do the same (Mogherini 2018a).

³² Because Syria would not see an end to its conflict and it would not be reconstructed in the sense of building a future of a democratic Syria, if the international community, starting from the European Union, does not invest in those Syrians that want to build a democratic, peaceful and unite country (Mogherini 2018a).

³³ The aim of the EU strategy for Syria – is to define how the EU can play a bigger role in contributing to a lasting political solution in Syria under the existing UN-agreed framework (Euroopan komissio 2017a).

Syyria-strategian perusteella EU:lla voidaan havaita olevan selkeä halu vaikuttaa konfliktin ratkaisun luonteeseen (Euroopan unionin neuvosto 2017c). Olemalla vahvasti mukana poliittisessa ratkaisussa EU voi varmistaa, että sen arvot ja intressit välittyvät Syyrian jälleenrakennusprosessiin. Myös Mogherini toteaa demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion olevan ”perustavalaatuisia periaatteita”, joiden toteuttamiseksi EU työskentelee jatkuvasti (Mogherini 2018b). EU:n Syyriä koskevat strategiset tavoitteet perustuvatkin sen ydinarvoihin ja -intresseihin. Syyria-strategiassa todetaan, että poliittisen ratkaisun on taattava syyrialaisille ihmisarvoinen, vapaa ja turvallinen elämä. Sen tavoitteena on yhtenäinen, monipuolinen ja demokraattinen Syyria, jossa on ”legitiimi hallitus ja pluralistinen, oikeusvaltioperiaatteita kunnioittava, poliittinen järjestelmä sekä tasa-arvoiseen kansalaisuuteen perustuvat yksilönoikeudet”.³⁴ Legitiimillä hallituksella viitattaneen hallitukseen, jonka kansa voi hyväksyä. Pyrkimykset edustavat oikeudenmukaisuuden alaluokkia demokratiaa, itsemääräämisoikeutta ja kansansuvereniteettia. Saavuttaakseen tavoitteensa EU on sitoutunut edistämään demokratiaa, ihmisoikeuksia ja sananvapautta vahvistamalla Syyrian kansalaisjärjestöjä. (Euroopan komissio 2017a). Näin EU:n voi nähdä pyrkivän oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä.

Yhtenä EU:n strategisena tavoitteena on rakentaa ”vakaa Syyria – joka ylläpitää hyviä suhteita kaikkien sen naapureidensa kanssa ja, joka on rakentavana yhteistyökumppanina integroitunut osaksi kansainvälistä yhteisöä”.³⁵ EU siis pyrkii vaikuttamaan siihen, että Lähi-idän valtioiden väliset suhteet olisivat rauhanomaisempia. Epäsuorasti tämän voi ymmärtää tarkoittavan tiettyjen primääri-instituutioiden vahvistamista toisten kustannuksella. EU:n edistämistä primääri-instituutioista multilateralismi ja demokratia³⁶ ovat sellaisia, joiden voi käsittää vahvistavan valtioiden välistä yhteistyötä ja rauhanomaisia suhteita. Sota taas on suoraan ristiriidassa kyseisen tavoitteen kanssa. Sotilaallisuuksien lopettamiseksi ja sovinnon mahdollistamiseksi EU pyrkii edistämään keskeisten alueellisten toimijoiden välistä poliittista dialogia (Euroopan komissio 2017a). Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö on historiallisesti luonteeltaan varsin konfliktinen, joten rauhanomaisen yhteistyökulttuurin luominen on hyvin haastavaa. Lähi-idän valtiot ovat kiinnittyneet verrattain heikosti

³⁴ A democratic Syria – a legitimate government and a pluralistic political system with respect for the rule of law and individual rights based on equal citizenship (Euroopan komissio 2017a).

³⁵ A stable Syria – maintaining good relations with all its neighbours and integrated into the international community as a constructive partner” (Euroopan komissio 2017a).

³⁶ Euroopan parlamentin tutkimuspalvelu on tehnyt EU:lle tarkastelun syistä edistää demokratiaa. Tarkastelussa viitataan demokraattisen rauhan teoriaan, jonka mukaan demokraattiset valtiot sotivat muiden valtioiden kanssa merkittävästi ei-demokraattisia valtioita epätodennäköisemmin (EPRS 2018).

osaksi globaalia kansainvälistä yhteisöä ja kuten todettu, länsivastaisuus on yleistä Lähi-idässä. Myös tämä heikentää EU:n vaikutusmahdollisuuksia alueella. Mikäli Syyria saataisiin kiinnittymään vahvemmin osaksi globaalia kansainvälistä yhteisöä, EU:n vaikutusmahdollisuudet saattaisivat olla paremmat. Oli EU:n toimien todellinen vaikutus mikä tahansa, sillä on pyrkimys muuttaa Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön konfliktista luonnetta vahvistamalla tiettyjen primääri-instituutioiden, kuten multilateralismin ja demokratian, asemaa Syyriassa ja muualla sen lähialueilla.

EU esittää Syyriaa koskevien toimien perimmäisen tavoitteen olevan kestävän rauhan saavuttaminen (Euroopan komissio 2018). Rauhan ylläpitämisen voi käsittää sodan primääri-instituutitota heikentäväksi ja oikeudenmukaisuutta vahvistavaksi toimeksi. Rauhalla ei kuitenkaan tarkoiteta ainoastaan väkivaltaisuuksien lopettamista. EU:n Syyria-strategiassa todetaan, että myös Syyrian säilyminen autoritäärisenä on vastoin EU:n intressejä. Poliittinen siirtymä on ainoa EU:n intresseissä oleva tapa edetä konfliktissa. Jos poliittista siirtymää ei saada aikaan, se johtaa strategian mukaan muun muassa uusiin alueellisiin ja Eurooppaan kohdistuviin pakolaisvirtoihin. (Euroopan komissio 2017a.) Syyrian konflikti onkin luonut alueellisia uhkia EU:lle erityisesti muuttoliikkeiden ja terrorismin tuoman epävakauden muodossa. On havaittavissa, ettei EU toimi rauhanomaisen Syyrian puolesta ainoastaan ollakseen oikeudenmukainen, vaan sillä on mielessä myös oma alueellinen vakautensa. EU näkee poliittisen prosessin ainoana keinona taata kestävä rauha ja vakaus Syyriaan (Euroopan komissio 2018; Mogherini 2018a). Ilman kestävää muutosta Syyrian epävakaus näkynee unionin alueella tulevaisuudessakin. Poliittista siirtymää edistävien toimien voidaan siis käsittää vahvistavan myös alueellisuuden ja rajojen primääri-instituutioita. Kyseiset primääri-instituutiot edustavat yläluokista järjestystä.

Puheet Syyrian jälleenrakennuksesta ovat EU:lle keino vaikuttaa poliittisen prosessin etenemiseen. EU:n mukaan jälleenrakennuksen käsittely voi motivoida osapuolia etenemään Geneven rauhanneuvotteluissa. Rauha toimii eräänlaisena vipuvoimana: kun siitä ja sen tuomista eduista puhutaan, toimijat näkevät sen hyödyllisyyden ja haluavat saavuttaa sen. (Mogherini 2018a.) Nähdäkseni näin EU voi myös itse parhaiten vaikuttaa jälleenrakennusprosessin sisältöön. Kun on yksi prosessin aloittajista, voi olla mukana määrittelemässä minkälaisista lähtökohdista jälleenrakentamista lähdetään tekemään. Keskeisenä lähtökohtana EU pitää kaikkien syyrialaisen toiveiden huomioonottamista (Mogherini 2017b; Euroopan komissio 2017a). Käytännössä se kuitenkin korostaa, että juuri kansalaisten demokraattiset pyrkimykset on huomioitava (Euroopan komissio 2017b). EU:n yhtenä vaikutuskeinona on vahvistaa Syyrian kansalaisten resilienssiä, sillä siten ”mahdolistetaan

kouluttautumisen ja opintojen jatkaminen, mikä taas tarjoaa heille parempia tulevaisuudennäkymiä sekä Syyrian jälleenrakentamiseen tarvittavia kykyjä”.³⁷ Tarjoamalla asianmukaista koulutusta EU voi pyrkiä vaikuttamaan siihen, että syyrialaiset näkevät unionille tärkeät arvot ja instituutiot, kuten demokratian, tavoiteltavina.

Vaikka EU haluaa osallistua Syyrian jälleenrakennukseen, se ei tee sitä ehdoitta (Euroopan unionin neuvosto 2017b). Syyria-strategiassa todetaan seuraavasti: ”EU on esittänyt selkeästi, ettei se voi avustaa maan jälleenrakennuksessa ennen kuin kokonaisvaltainen, vilpitön ja inklusiivinen poliittinen siirtymä on käynnissä”.³⁸ Myös Mogherini korostaa uskottavan ja inklusiivisen poliittisen sopimuksen olevan ennakkoehto jälleenrakennusprosessin aloittamiselle (Mogherini 2018a). Kun Geneven prosessia mukaileva poliittinen siirtymä on saatu käyntiin, EU voi aloittaa jälleenrakennusta tukevat toimensa:

EU voi jatkaa kahdenvälisiä yhteistyösuhteita Syyrian hallinnon kanssa sekä mobilisoida EU:n naapuruuspolitiikan ja muiden ohjelmien kautta sellaisia työkaluja, joita tarvitaan talouden edistämiseen sekä hallinnointiin ja vastuullisuuteen liittyvien haasteiden torjumiseen.³⁹

EU:lla voidaan siis havaita olevan selkeitä Syyrian tulevaisuuteen liittyviä intressejä. Tärkeintä on saada aikaan poliittinen sopimus, joka on linjassa EU:n tavoitteiden kanssa. Tällöin se olisi valmis elvyttämään kahdenväliset yhteistyösuhteet vahvistaen diplomatian primääri-instituutiota. Mikäli jälleenrakennus kuitenkin aloitetaan ilman poliittista sopimusta, EU:lla ei ole mitään takeita siitä, että esimerkiksi demokratiaan ja talousjärjestelmään kohdistuvia uudistuksia otetaan prosessissa huomioon lainkaan. Se korostaa Geneven neuvotteluiden olevan ainoa oikea foorumi poliittiseen ratkaisuun tähtääville neuvotteluille (Euroopan komissio 2017b, Mogherini 2018e). Tällä todennäköisesti viitataan osaltaan Venäjän, Iranin ja Turkin vetämiin Astanan neuvotteluihin. Vuonna 2017 alkaneissa Astanan neuvotteluissa on pääasiallisesti keskitytty väkivaltaisuuksien lopettamiseen, kun taas Geneven neuvotteluiden ensisijaisena tavoitteena on poliittisen sopimuksen solmiminen (France 24 5.9.2018). EU tukeutuneekin YK-vetosiin Geneven rauhanneuvotteluihin nimenomaan siksi, että se voi luottaa

³⁷ This will enable them to continue their schooling and studies, thereby providing them with the prospect of a better future and to equip them with necessary skills to contribute to Syria’s reconstruction (Euroopan komissio 2017a).

³⁸ The EU has been clear that it will not be able to assist with the reconstruction of the country until a comprehensive, genuine and inclusive political transition is under way (Euroopan komissio 2017a).

³⁹ The EU could resume bilateral co-operation relations with the Syrian Government and mobilize appropriate tools under the EU Neighbourhood Policy and other programmes to boost the economy and tackle governance and accountability challenges (Euroopan komissio 2017a).

niiden johtavan sille edulliseen poliittiseen sopimukseen. EU on tukenut Geneven prosessia paitsi poliittisesti, myös taloudellisesti. Loppuvuodesta 2017 se käynnisti yhdeksän miljoonan euron suuruisen ohjelman Syyrian rauhan ja Geneven prosessiin perustuvan poliittisen siirtymän tukemiseksi (Euroopan komissio 2017c). Huhtikuussa 2018 YK ja EU järjestivät yhdessä Syyriaa käsittelevän konferenssin Brysselissä, tarkoituksenaan löytää uusi suunta Geneven prosessille (Euroopan unionin neuvosto 2018). Sitten konfliktin alun, EU onkin pyrkinyt kasvattamaan rooliaan prosessissa. Kaiken kaikkiaan Geneven neuvottelut näyttäytyvät EU:lle tärkeänä väylänä vaikuttaa Syyrian konfliktin poliittiseen ratkaisuun. Neuvotteluiden kautta EU pyrkii vahvistamaan itselleen tärkeitä ja oikeudenmukaisuuteen pohjautuvia primääri-instituutioita, kuten demokratiaa ja itsemääräämisoikeutta, Lähi-idässä.

EU:n voi nähdä pyrkivän toimillaan myös markkinatalouden vahvistamiseen Syyriassa. Yhtenä EU:n jälleenrakennustoimena mainitaan talouden edistäminen. Sen näkemyksen mukaan vakaa poliittinen järjestelmä ja vahva talous luovat vakaan Syyrian. Lisäksi EU toteaa Syyrian jälleenrakennuksen oleva pitkällä aikavälillä mahdotonta ilman, että sen talous ”käynnistetään uudelleen”. (Euroopan komissio 2017a.) Syyrian talouden uudelleenkäynnistämiseksi kansainvälisen yhteisön on EU:n mukaan tehtävä koordinoitua, institutionaalista yhteistyötä:

Olosuhteiden salliessa ja riippuen vaatimuksista, Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) voisi johtaa makrotalouden vakauttamistoimia, yhdessä Maailmanpankin antamien lainojen sekä rakenteellisiin ja alakohtaisiin uudistuksiin liittyvien neuvojen kanssa.⁴⁰

IMF:n toimet saisivat tukea Euroopan investointipankilta (EIP) sekä Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankilta (EBRD), jotka voisivat hyödyntää asiantuntemustaan infrastruktuurin rahoittamisessa sekä yksityisen sektorin kehittämisessä. EU:n tavoitteena voidaan havaita olevan Syyrian talousjärjestelmän kehittäminen kohti vapaampaa markkinataloutta. (Euroopan komissio 2017a.) Tämä on myös keino sitoa Syyriaa vahvemmin osaksi kansainvälistä yhteisöä, sillä toimiakseen markkinatalous vaatii valtioilta rinnakkaiseloja huomattavasti syvempää yhteistyön tasoa. Vaikkei markkinoiden juuret varsinaisesti olekaan kosmopoliittissa arvoissa, sen voi silti käsittää solidaristiseksi primääri-instituutioksi, sillä se on merkittävällä tavalla syventänyt valtioiden välistä keskinäisriippuvuutta. Keskinäisriippuvuus ei kuitenkaan automaattisesti lisää oikeudenmukaisuutta

⁴⁰ Once the conditions allow and depending on requirements, the International Monetary Fund (IMF) could take the lead in a macroeconomic stabilisation effort, in conjunction with World Bank loans and advice on structural and sectoral reform policies (Euroopan komissio 2017a).

kansainvälisessä yhteisössä. Instituutiona markkinat voivat tosiasiaassa ottaa monenlaisia, epäoikeudenmukaisuuttakin kasvattavia, muotoja. Erityisesti EU:n kontekstissa markkinat kuitenkin liitetään vahvasti muiden liberaalien arvojen, kuten demokratian ja ihmisoikeuksien, edistämiseen. Näin ollen EU:n edellä mainitut markkinoita ja kaupan vapauttamista vahvistavat toimet edustavat analyysirungon yläluokista oikeudenmukaisuutta.

Euroopan unionin neuvoston mukaan yksi EU:n toimintaperiaatteista on multilateralismi, jonka keskiössä on vahva ja tehokas YK (Euroopan unionin neuvosto 2018a). Geneven neuvotteluiden tukeminen näyttäytyy tämän toimintaperiaatteen jatkeena. YK:n voi käsittää globaalia kansainvälistä yhteisöä edustavaksi organisaatioksi, jonka piirissä valtiot tekevät multilateraalia yhteistyötä. Näin ollen Geneven neuvottelujen perustan voi ymmärtää olevan samaisessa kansainvälisen yhteisön multilateralismissa. Astanan neuvotteluja sen sijaan johtaa YK:n antamasta tuesta huolimatta Iranin ja Turkin tukema Venäjä. Venäjä-johtoiset neuvottelut edustavat YK:n prosessia vahvemmin suurvaltahallintaa, jossa nimenomaan suurvallat ovat keskiössä/erityisvastuussa kansainvälispoliittisia ongelmia ratkaistaessa. Myös YK:n johtamissa neuvotteluissa on kuitenkin piirteitä suurvaltahallinnasta. Siinä globaalit vallat, kuten Yhdysvallat ja EU, pyrkivät yhdessä löytämään ratkaisun tiettyyn oman alueensa ulkopuoliseen konfliktiin. Mogherini on korostanut Syyrian sisällissodan olevan aikamme monimutkaisin konflikti, jonka ratkaisemiseksi vaaditaan ennen kaikkea yhteistyötä:

Yksikään alueellinen tai globaali valta ei pysty ratkaisemaan sitä yksin. Näemme monia, jotka yrittävät pahentaen tilannetta päivä päivältä. -- Ei pelkästään syyrialaisen tilannetta, vaan koko maailman. Yksikään osapuoli ei voi pakottaa omaa ratkaisuaan toiselle. Rauhaan Syyriassa vaaditaan paikallisten toimijoiden välinen sopimus, mutta myös tukea kaikilta alueellisilta toimijoilta ja suurvalloilta YK:n alaisuudessa.⁴¹

EU:n Geneven neuvotteluille antaman, lähes ehdottoman, tuen voi käsittää myös pyrkimykseksi vahvistaa kansainvälistä multilateralismia suurvaltahallinnan sijaan. Yksittäisten maiden tahto ratkaista konflikti ei riitä, vaan kansainvälisen yhteisön on toimittava yhdessä (Mogherini 2018a). Mogherini muun muassa varoittaa Turkia sen yksipuolisista toimista ja korostaa niiden vain heikentävän Daeshin vastaisen liittouman pyrkimyksiä ja riskeeraavan Syyrian vakautta entisestään (Mogherini 2018c).

⁴¹ No regional, no global power has the strength to solve it alone. We see many that have the attempt to worsen it by the day. – Not only for the Syrians but also for the rest of the world. No side can impose one solution to the other. Peace in Syria will require an agreement among local players but also support from all regional actors and world powers under the auspices of the UN (Mogherini 2017b).

Onnistuessaan YK:n ja EU:n edustama multilateralismi sitouttaisi Syyriaa osaksi kansainvälistä yhteisöä. Venäjä on Syyrian hallinnon tärkein liittolainen ja siten on täysin mahdollista, että Syyrian hallinto onnistuu Astanan neuvotteluiden myötä säilyttämään valtansa ja pysymään verrattain irrallaan kansainvälisestä yhteisöstä.

Myös EU:n toiminta pohjaa paikoin suurvaltahallintaan, sillä se pyrkii vaikuttamaan konfliktin luonteeseen erityisesti YK:n turvallisuusneuvoston kautta:

Olemme varoittaneet viime kuun aikana, Euroopan unionina, uuden eskalaation riskeistä ja olemme yrittäneet ehkäistä sitä, pääasiallisesti YK:n turvallisuusneuvostossa tekemällämme työllä.⁴²

Kuten todettu, turvallisuusneuvoston toiminta rakentuu viiden vaikutusvaltaisen valtion varaan. YK:n turvallisuusneuvostossa kansainväliseen yhteisöön kuuluvat valtiot tekevät yhteistyötä rauhan ylläpitämiseksi. Viidellä pysyvällä jäsenellä on erityisasema, sillä ne voivat veto-oikeudellaan estää päätöslauselman hyväksymisen. EU ei ole yksi turvallisuusneuvoston viidestä pysyvästä jäsenestä, vaan sillä on pysyvän tarkkailijan asema YK:ssa (EEAS 2018b). Se voi kuitenkin vaikuttaa jäsenvaltioidensa, joista kaksi on turvallisuusneuvoston pysyviä jäseniä, kautta neuvoston toimintaan. Vaikka multilateralismi ja suurvaltahallinta edustavat tässä tapauksessa jokseenkin erilaisia toimintamalleja, niiden molempien voi käsittää edustavan järjestyksen ylläpitämistä. On huomionarvoista, että suurvaltahallintaan pohjautuva toiminta voi, ja usein onkin, monenkeskistä eivätkä instituutiot siten millään tavalla poissulje toisiaan.

Kuten todettu, suuri osa EU:n toimista Syyrian konfliktissa tapahtuu joko humanitaarisen raiteen tai diplomatian raiteen kautta. Myös turvallisuusraiteesta on puhetta vuosina 2015–16, mutta myöhemmin tästä ei enää ole mainintoja. Koko tarkastelujakson ajan EU korostaa, ettei konfliktiin voida löytää sotilaallista ratkaisua. Se tuomitsee väkivaltaisuudet lähes kaikissa muodoissaan, eikä itse osallistu sotilaallisesti konfliktiin (Euroopan komissio 2018; Mogherini 2018a). Kemiallisten aseiden hallussapito ja käyttö on kansainvälisessä laissa kielletty, mutta siitä huolimatta Syyrian hallinto on käyttänyt kemiallisia aseita useamman kerran Syyrian konfliktin aikana (Euroopan unionin neuvosto 2018b). EU tuomitsee hallinnon toimet todeten kemiallisten aseiden käytön olevan sotarikos, josta joutuu vastuuseen. Yksi keino asettaa syylliset vastuuseen teoistaan on asettaa sanktioita (Euroopan

⁴² We have been warning last month, as the European Union, about the risks of a new escalation and we have tried to prevent it, mainly with our work in the Security Council of the United Nations (Mogherini 2018a).

unionin neuvosto 2017a; 2017b) Mogherini vetoaa myös YK:n turvallisuusneuvostoon, jotta se saisi hyväksyttyä päätöslauselman sellaisen riippumattoman mekanismin perustamiseksi, jolla voitaisiin varmistaa, että iskuihin syyllistyneet joutuvat vastamaan teoistaan. (Mogherini 2018d.) Vastuullisuuden kautta EU yhdistää kansainvälisen lain jälleen oikeudenmukaisuuteen:

EU ja sen jäsenvaltiot ovat sitoutuneita estämään rankaisemattomuuden ja tarkastelevat yhteistoiminnan mahdollisuuksia tavoitellessaan oikeudenmukaisuutta Syyrian konfliktissa tehdyistä kansainvälisen lain rikkomuksista.⁴³

Konfliktin aikana ja sen jälkeen EU tukee siirtymävaiheen oikeutta, jolla voidaan taata sotarikoksiin, ihmisoikeusrikkomuksiin ja kansainvälisen humanitaarisen lain rikkomuksiin syyllistyneiden vastuu teoistaan.⁴⁴

Lisäksi EU julkaisi G7-maiden kanssa yhteisen lausuman koskien Syyrian hallinnon kemiallisten aseiden käyttöä: ”Tuemme täysin kaikkia Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan ponnisteluja heikentää Assadin hallinnon kykyä käyttää kemiallisia aseita ja estää niiden käyttö tulevaisuudessa”.⁴⁵ Ponnisteluilla viitataan Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan Syyriassa tekemiin sotilaallisiin iskuihin (Yle 14.4.2018). Kemiallisten aseiden käyttöön kohdistetun sotilaallisen vastauksen todetaan olleen ”rajattu, oikeasuhteinen ja tarpeellinen – ja se tehtiin vasta, kun kaikki diplomaattiset vaihtoehdot oli käyty läpi”.⁴⁶ EU paitsi hyväksyy kyseisten maiden sotatoimet, toteaa niiden olleen tarpeen. Voidaan tulkita, että EU näkee sodan primääri-instituutiolla olevan edelleen merkitystä ja hyväksynnällään osaltaan vahvistaa sen olemassa oloa paitsi globaalissa kansainvälisessä yhteisössä myös Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä, jossa sodan primääri-instituutiolla on jo valmiiksi suhteellisen vahva asema.

Toisaalta iskun voi käsittää myös humanitaarista interventiota edustavaksi toimeksi. Sotilaallisen iskun voi nähdä interventiona Syyrian valtion alueelle ja siten pyrkimyksenä ehkäistä uusien ihmisoikeusrikkomusten tapahtuminen. Onkin huomionarvoista, että EU tukemien sotatoimien on tarkoitus ehkäistä epälegitiimiksi katsottujen menetelmien käyttöä. Toisin sanoen sodankäynti on

⁴³ EU and its Member States are fully committed to preventing impunity and will seek to explore possibilities of concerted action in the pursuit of justice for violation of international law committed in Syrian conflict (Euroopan komissio 2018).

⁴⁴ During and after the conflict, the EU will continue to support transitional justice initiatives to help ensure accountability for war crimes, human rights abuses and violations of international humanitarian law (Euroopan komissio 2017a).

⁴⁵ We fully support all efforts made by the United States, the United Kingdom and France to degrade the Assad regime’s ability to use chemical weapons and to deter any future use (Euroopan unionin neuvosto 2018b).

⁴⁶ This response was limited, proportionate and necessary – and taken only after exhausting every possible diplomatic option to uphold the international norm against the use of chemical weapons (Euroopan unionin neuvosto 2018b).

itsessään hyväksyttävää, mutta vain kansainvälisen yhteisön sopimien sääntöjen puitteissa. Holstin (2004, 281–2) mukaan Euroopassa 1700-luvulla alkaneeseen sodan institutionalisointiin liittyi vahvasti sen menettelytapojen sääntely. Myöhemmin erityisesti kylmän sodan aikainen ydinasekilvoittelu synnytti tarpeen myös käytössä olevien aseiden sääntelylle. Sota liittyy läheisesti myös suurvaltahallintaan, jonka avulla sotia on historiallisesti ratkaistu. (Buzan 2014, 130; 90). Tästä on viitteitä myös Syyrian konfliktissa. Loppujen lopuksi kyse on yksittäisen sotatoimen tukemisesta, eikä tämän pohjalta voida sanoa EU:n varsinaisesti keskittyvän sodan primääri-instituution vahvistamiseen. On kuitenkin mielenkiintoista, että tilanteesta riippuen sota näyttäytyy EU:lle edelleen vartenotettavana toimintavaihtoehtona. Tässä tapauksessa sota esiintyy eräänlaisena suurvaltahallinnan käyttötapana edustaen analyysirungon yläluokista järjestystä. EU:n toimissa on myös viitteitä pyrkimyksestä vahvistaa oikeudenmukaisuuden toteutumista humanitaarisen intervention primääri-instituution kautta.

Vuosille 2017–18 sijoittuvien toimien voidaan sanoa olevan suurelta osin jatkumoa vuosien 2015–16 toimille, joskin myös painopistenvaihdoksia on tehty. EU on mukauttanut toimenpiteitään ja tavoitteitaan Syyrian konfliktissa tapahtuneisiin muutoksiin. Periaatteellisen pragmatismien mukaisesti EU:n on mahdollista valita toimensa tilannekohtaisesti sen sijaan, että se olisi lukittunut vain yhteen tavoitteeseen. Osa toimista, kuten humanitaarinen avunanto, on kuitenkin säilynyt suhteellisen samana koko tarkastelujakson ajan. Jos EU:n toimenpiteitä tarkastellaan kokonaisuutena, havaitaan vuosina 2017–18 yhä suuremman osan toimista kohdistuvan poliittisen siirtymän edistämiseen ja Syyrian jälleenrakennuksen valmisteluun. Kuten sanottu, EU:lla on Syyrian tulevaisuutta koskien selkeitä intressejä, jotka se haluaa huomioitavan poliittisessa prosessissa. On mielenkiintoista, että EU esittää ehtoja osallistuakseen jälleenrakennukseen, mutta samanaikaisesti korostaa Syyrian tulevaisuuden olevan ainoastaan Syyrian kansan käsissä:

Koska Syyrian tulevaisuus – tämä on pieni yksityiskohta, joka kansainvälisellä yhteisöllä on joskus tapana unohtaa – makaa ja on maattava ainoastaan Syyrian kansan käsissä, eikä kenenkään muun. Se ei ole shakkilauta.⁴⁷

Toisin sanoen kansainvälisen yhteisön toimijoiden ei pitäisi pyrkiä edistämään omia intressejään, vaan antaa päätösvalta syyrialaisille – niille, joita jälleenrakennus tosiasiallisesti koskettaa. Mogherinin mukaan EU:n on juuri tästä syystä pyrittävä tuomaan syyrialaisen äänen kuuluviin:

⁴⁷ Because the future of Syria – this is a minor detail that the international community sometimes tends to forget – lies and has to lie only in the hands of the Syrian people and no-one else. It is not a chessboard (Mogherini 2018a).

Haluamme tuoda Syyrian kansan äänet, kasvot, toiveet, haaveet, mutta myös ideat ja pyrkimykset näyttämölle. Se on demokratiaa; tähän me pyrimme. Joten se on – tulee olemaan – heidän vastuullaan päättää maansa uusista instituutioista ja tehdä niistä inklusiivisia ja demokraattisia –.⁴⁸

Nähdäkseni puheissa on havaittavissa jonkinasteinen ristiriita. Kansainvälisten yhteisön toimijat eivät saisi edistää omia intressejään Syyriassa, mutta samanaikaisesti EU pyrkii edistämään itselleen tärkeitä arvoja, normeja ja instituutioita vähintäänkin epäsuorasti poliittisen siirtymän ja Syyrian kansan kautta. Toki voidaan pitää eri asiana pyrkiä voimaannuttamaan sorrettuja kansalaisia kuin tukea sortavaa hallintoa puhtaasti valtapoliittisista syistä. Siitä huolimatta on vaikea kiistää, etteikö EU tosiasiallisesti pyrkisi edistämään myös omia intressejään vahvistaessaan tiettyjä normeja ja instituutioita Syyriassa ja Lähi-idässä. EU näkee oman toimintansa pitkälti oikeudenmukaisuuteen pohjautuvana, eikä siksi verrannollisena esimerkiksi Venäjän toimiin. Oikeudenmukaisuus liittyy oleellisella tavalla EU:n käsitykseen suvereniteetista. Sen toimille on keskeistä ajatus kansan tahtoon pohjautuvasta valtiusuvereniteetista; kansansuvereniteettiperiaatteesta. Venäjän pyrkiessä vahvistamaan Syyrian olemassa olevaa suvereniteettia, EU näkee sen epälegitiiminä juuri siksi, ettei se perustu kansan tahtoon. On mielenkiintoista pohtia, miten EU suhtautuu Syyriaan jatkossa, mikäli inklusiivinen ja demokraattinen poliittinen prosessi ei toteudu, ja se päättää jättää osallistumatta Syyrian jälleenrakennukseen. Ymmärrettävästi jälleenrakennukseen osallistumiselle asetettujen ehtojen on tarkoitus toimia kannustimena ottaa liberaalit arvot, kuten demokratia, huomioon konfliktin ratkaisussa. Vaikka EU tuskin täysin kääntäisi selkäänsä Syyrian kansalle, se saattaisi ainakin osittain tyytyä sotilaallisen konfliktin päättymiseen. Aineiston analyysin pohjalta monien EU:n toimien voidaan todeta tähtäävän alueelliseen vakauteen, ja mikä tahansa ratkaisu konfliktiin todennäköisesti vähentäisikin epävakautta – ainakin hetkellisesti.

⁴⁸ And we want to bring the voices, the faces, the hopes, the dreams, but also the ideas and aspirations of the Syrian people on the stage. That is democracy; that is the way we intend it. So it will be - it will have to be - up to them to decide on the new institutions of their country, to make them inclusive and democratic – (Mogherini 2018a).

6. Johtopäätökset

Havaitsin EU:n Syyrian konfliktia koskevissa toimissa esiintyvän useita kansainvälisen yhteisön primääri-instituutioita. Kaikki analyysirunkoon kuuluvat analyysiluokat esiintyvät aineistossa vähintään kerran. EU:n toimissa ilmennyt primääri-instituutioiden keskinäinen hierarkia ei ollut kovinkaan selvärajainen, mutta jonkinlaista jaottelua kunkin instituution tärkeyden perusteella voidaan tehdä. Keskeisimmiksi primääri-instituutioiksi havaitsin *multilateralismin, diplomatian, alueellisuuden, rajat, kansainvälisen lain, suurvaltahallinnan, ihmisten välisen tasa-arvon, ihmisoikeudet, demokratian ja itsemääräämisoikeuden*. Tulkitsin multilateralismin olevan primääri-instituutioiden hierarkiassa korkeimmalla. Multilateralismin jälkeen tärkeimmiksi primääri-instituutioiksi nousivat ihmisoikeudet, demokratia, itsemääräämisoikeus, alueellisuus ja rajat. Myös diplomatia, kansainvälinen laki ja suurvaltahallinta asettuvat verrattain korkealle hierarkiassa. Kansainvälisen lain roolia korostaa sen sidoksisuus ihmisoikeuksien primääri-instituutioon EU:n toimissa. Hieman vähemmän esiintyneitä, mutta kuitenkin tärkeitä, primääri-instituutioita ovat *suvereniteetti*, ja *kansansuvereniteetti*. Näiden lisäksi *sota, humanitaarinen interventio* ja *markkinat* esiintyivät aineistossa muutamaan otteeseen.

Suuri osa EU:n toimista Syyrian konfliktissa pohjautuu multilateralismiin. Multilateralismi näyttäytyy perustavanlaatuisena toimintamallina, jota noudatetaan lähes kaikilla toiminnan sektoreilla. Diplomatian lisäksi esimerkiksi humanitaarista toimintaa tehdään monenkeskisesti. Multilateraali toiminta voikin edustaa samanaikaisesti sekä oikeudenmukaisuutta että järjestystä. Diplomatiaan pohjaava multilateralismi perustuu kuitenkin pääasiallisesti järjestyksen ylläpitämiseen. Diplomatian raiteella EU tekee yhteistyötä kansainvälisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. EU toteaa sen yhtenä tavoitteena olevan saada tulevaisuuden Syyriasta kansainväliselle yhteisölle yhteistyökumppani, joka ylläpitää rauhanomaisia suhteita naapurimaihinsa. Kaiken kaikkiaan EU:n toimien voi käsittää pyrkivän rauhanomaisemman ja rakentavamman, monenkeskisen yhteistyökulttuurin edistämiseen Lähi-idässä. Alueellisten toimijoiden kanssa tehdyn yhteistyön kautta EU vahvistaa multilateralismia Lähi-idän alueellisessa yhteisössä. Multilateralismilla vahvistetaan järjestystä, mutta samanaikaisesti myös mahdollisesta kyseisen kansainvälisen yhteisön kehittyminen nykyistä solidaristisempaan suuntaan. Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö on luonteeltaan hyvin pluralistinen ja sellaisena sen rakenne keskittyy pääasiassa valtioiden välisen rinnakkaiselon mahdollistamiseen. EU:n visioissa Lähi-idän valtioiden välisissä suhteissa siirryttäisiin kuitenkin rinnakkaiseloa huomattavasti syvemmälle kanssakäymisen tasolle.

EU:lla on halu olla vahva diplomaattinen toimija, mutta toistaiseksi se on kyennyt vaikuttamaan konfliktin diplomaattiseen ratkaisuun varsin rajallisesti. Vaikka se on osoittanut järkkymättömän tukensa YK:n vetämille Geneven rauhanneuvotteluille, se ei ole pystynyt edistämään prosessia merkittäväällä tavalla. EU:n näkökulmasta Geneven neuvotteluiden epäonnistumista alleviivaa sen rinnalle perustetut, Venäjän, Iranin ja Turkin vetämät, Astanan rauhanneuvottelut. EU:n intresseissä voi käsittää olevan homogeenisempi globaali kansainvälinen yhteisö, jossa suuret konfliktit ratkaistaan monenkeskisesti YK:n alla. Astanassa käytävät neuvottelut edustavat nähdäkseni vahvemmin valtio vetoista konfliktinratkaisua, jossa suurvalloilla on keskeinen rooli neuvotteluiden mahdollistajina. Astanan rauhanneuvottelut ja niissä saavutetut onnistumiset ovat nähdäkseni vaikeuttaneet unionin diplomaattista asemaa entisestään. Konfliktin alettua EU totesi tukevansa Assadin hallinnon syrjäyttämistä. On kuitenkin varsin epätodennäköistä, että Venäjän tukemat neuvottelut johtavat hallinnon vetäytymiseen vallasta. Geneven prosessi onkin näyttäytynyt EU:lle keinona saada Syyriaan uusi hallinto ja luoda edellytykset kestäväälle jälleenrakennusprosessille. Vaikka EU on vuosina 2015–18 pitäytynyt näkemyksessään Assadin hallinnon vallan kestättömyydestä, Geneven prosessin etenemättömyys pakottaa sen pohtimaan myös vaihtoehtoisten ratkaisujen hyväksymistä.

Mikäli Assadin hallinto säilyttää valta-asemansa, Syyrian ihmisoikeustilanteen voi odottaa pysyvän heikkona. Ihmisoikeuksien vahvistaminen on EU:lle ensiluokkaisena tärkeä tavoite. Humanitaarisella toiminnallaan, ja erityisesti kansainväliseen lakiin tukeutumalla, se korostaa ihmisoikeuslakien noudattamisen olevan ehdotonta niin Lähi-idässä kuin koko kansainvälisessä yhteisössäkin. Humanitaarinen avunanto on ollut EU:n keskeisimpiä toimintakeinoja Syyrian konfliktin syttymisestä asti. Se on myös suurin tapa edistää oikeudenmukaisuutta alueella. Fyysisen avun lisäksi se on käyttänyt humanitaarista diplomatiaa painostaakseen konfliktin osapuolia noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeuslakeja ja suhtautumaan ihmisoikeusrikkomuksiin vakavammin. Multilateralismin tapaan myös ihmisten välinen tasa-arvo on primääri-instituutio, joka esiintyy läpileikkaavasti EU:n toiminnassa. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin todeta, ettei ihmishenkien pelastaminen ole EU:n ainoa prioriteetti. Kansainvälisen yhteisön toimijoilla on luonnollisesti lukematon määrä erilaisia intressejä, joita kaikkia ei voi edistää yhtä suurin resurssein. Näin ollen muut tavoitteet voivat toisinaan nousta ihmisoikeuksien turvaamisen edelle. Tarkastelujakson alkuun sijoittuvissa dokumenteissa etenkin terrorismin torjunta näyttäytyi ihmisoikeuksien turvaamista keskeisempänä tavoitteena. Vasta myöhemmin, vuoden 2016 lopulla, EU nimesi ihmisoikeustilanteen parantamisen ensisijaiseksi prioriteetiksi Syyrian konfliktissa.

Unionin tekemä priorisointi mielestäni kuvastaa sen toimintalogiikassa läsnä olevaa jännitettä järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välillä. Alueellisena kansainvälisenä yhteisönä EU toimii huomattavasti omaa yhteisöään pluralistisemman globaalin kansainvälisen yhteisön sisällä ja siten myös globaalit rakenteet vaikuttavat sen toimintamahdollisuuksiin. Vaikka se kykenisi ylläpitämään rauhanomaisia yhteistyösuhteita ja vakautta omalla alueellaan, se ei välttämättä riitä, sillä epävakaudesta kumpuavat konfliktit voivat levitä sen alueelle toisaalta. EU näkee itsensä oikeudenmukaisuuden edistäjänä ja monelta osin se sitä varmasti onkin; Syyrian konfliktissakin monet EU:n toimet pyrkivät oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen alueella. Kuitenkin, kun unionin oman alue on jollakin tapaa uhattuna, järjestyksen ylläpitämisen voi havaita korostuvan sen toimissa. Käytännössä siis pragmaattisten tarpeiden voi ymmärtää paikoin ohittavan sen moraaliset periaatteet (ks. esim. Al Jazeera 26.10.2018).

Demokratia ja itsemääräämisoikeus ovat primääri-instituutiota, jotka esiintyvät erityisesti EU:n konfliktin jälkeistä Syyriaa koskevissa tavoitteissa. EU:n tavoitteena on käynnistää poliittinen prosessi, jossa Syyrian kansalaiset voivat demokraattisesti ja itsenäisesti päättää maansa tulevaisuudesta. Aineistossa unioni esittää nimenomaan Syyrian kansalla olevan oikeus päättää yhteiskuntansa rakenteesta. Kansan roolia korostavien toimien voi nähdä pyrkivän kansansuvereniteetin aseman vahvistamiseen Syyriassa. Edistääkseen arvojaan EU tukee myös demokratiaa ja ihmisoikeuksia edistäviä yksilöitä ja kansalaisjärjestöjä. On tulkittavissa, että EU käsittää etenkin demokratian universaaliksi, kaikille kuuluvaksi, instituutioksi. Jacksonin (2003, 361) mukaan demokratia ja itsemääräämisoikeus voivat kuitenkin olla keskenään jopa ristiriidassa, mikäli ihmiset päättävät haluavansa elää jonkin toisen järjestelmän, kuten vallankumouksellisen Islamin, alla. Jackson esittää, että vaikka demokratia on kaikin puolin puolustamisen ja levittämisen arvoinen instituutio, sitä ei tulisi pakottaa epädemokraattisille valtioille. EU:n toiminta kuitenkin eroaa sotilaallisesta pakottamisesta, jossa toinen valtio saadaan väkivalloin muuttamaan yhteiskuntajärjestelmänsä demokratiaksi. Nähdäkseni EU on huolissaan siitä, ettei kansalaisille anneta Syyriassa todellista vaikuttamismahdollisuutta. Se haluaa poliittisen prosessin olevan demokraattinen varmistaakseen, että kansalaiset saavat äänensä kuuluviin. Äänillään he voivat kuitenkin tehdä mitä tahansa; demokraattisen jälleenrakennuksen ei tarvitse johtaa demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmään. On kuitenkin ilmeistä, että EU olettaa Syyrian kansan myös haluavan tehdä maastaan demokraattisen.

Demokratia, itsemääräämisoikeus ja kansansuvereniteetti ovat pohjimmiltaan solidaristisia, oikeudenmukaisuuteen perustuvia primääri-instituutiota. EU:n toimien laajempia tarkoituksia

voidaan havainnollistaa solidarismin ja pluralismin välisen jaottelun kautta. Kuten teoriaosiossa esitin, pluralistien mukaan oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi kansainvälisen yhteisön on aina ensin saavutettava järjestys. Järjestyksen ylläpitäminen on siis pluralismin mukaan kansainvälisen yhteisön ensisijainen tavoite oikeudenmukaisuuden ollessa vain yksi sen mahdollisista seurauksista. Solidaristit taas uskovat oikeudenmukaisuuden olevan ennakkoehto järjestyksen saavuttamiselle. Ilman oikeudenmukaisuutta kansainvälisessä yhteisössä ei voi olla kestävää järjestystä. Nähdäkseni EU:n voi ymmärtää toimivan jälkimmäisen logiikan mukaisesti. Ensinnäkin se liittyy suvereniteetin valtion vastuuseen suojella kansalaisiaan. Vaikka EU haluaa Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön koostuvan suvereenista valtioista, suvereniteetti ei ole sen vahvistamien primääri-instituutioiden hierarkiassa korkeimmalla. Suvereniteetti edellyttää kansalaisten tahdon ja oikeuksien toteutumista. Vaikka mielestäni EU:n yhtenä pyrkimyksenä onkin vahvistaa oikeudenmukaisuutta Lähi-idässä, toimien tausta-ajatuksena voidaan käsittää olevan oikeudenmukaisuuden mukanaan tuoma alueellinen vakaus ja järjestys.

Aineistosta ilmenee, että EU:n uskoo Lähi-idän alueen tilanteen säilyvän epävakaana, mikäli oikeudenmukaista ja kansalaisia kuuntelevaa poliittista sopimusta ei saada aikaiseksi. Voidaankin pohtia olisiko EU poliittisen siirtymän suhteen yhtä ehdoton, jos se uskoisi kestävä vakauden olevan mahdollista saavuttaa ilman kansainvälisen yhteisön tukea vaativaa sopimustakin. Vaikka sotilaallinen konflikti saataisiinkin loppumaan, uhkana on konfliktin uudelleensyntyminen ja epävakauden leviäminen unionin alueelle uusien muuttoliikevirtojen ja terrorismin muodossa. Daeshin ollessa vahvimmillaan vuosina 2015–16 terrorismin torjunta näyttäytyi EU:n prioriteettina, ja vasta terroristiryhmittymän kokemien tappioiden myötä painopiste siirtyi toisaalle: Syyrian huonontuneeseen ihmisoikeustilanteeseen ja tulevaan jälleenrakennusprosessiin. Vaikka Daeshia vastaan onkin saatu konkreettisia aluevoittoja, jatkuva alueellinen epävakaas tarjoaa terroristijärjestöille otollisen maaperän uudelleenjärjestäytymiseen ja toimintansa kehittämiseen. EU todennäköisesti haluaakin varmistaa, ettei Syyria toimisi enää kasvualustana terroristijärjestöille. Vuosille 2017–18 sijoittuvassa aineistossa EU korostaa terrorismin olevan edelleen todellinen uhka, johon on saaduista voitoista huolimatta reagoitava.

EU on todennut tukevansa pakolaisten kotiinpaluuta heti, kun Syyrian olosuhteet sen mahdollistavat. Väkilivaltaisuuden loppuminen tuskin kuitenkaan yksinään riittäisi takeeksi alueellisesta vakaudesta – varsinkaan Euroopasta turvaa hakeneille ja saaneille pakolaisille itselleen. Vuonna 2008 Haddad havainnoi EU:n maahanmuuttopolitiikkaa koskevassa tarkastelussaan unionin tasapainottelevan omien

ulkorajojensa vahvistamisen ja toisaalta kotimaistaan lähteneiden pakolaisten auttamisen välillä. Saman jännitteen voi havaita olevan läsnä EU:n Syyrian konfliktia koskevissa toimissa. Syyriaa, Irakia ja Daeshin uhkaa koskevassa alueellisessa strategiassaan EU esittää Eurooppaan kohdistuvat muuttoliikepaineet syyksi vahvistaa Syyrian konfliktiin kohdistuvia toimiaan. EU:n vakauserityksensä korostaa myös tavoite paikallisten resilienssin vahvistamiseen. Sen tavoitteena on vahvistaa lähialueiden ihmisten ja yhteiskuntien konfliktinsietokykyä. Kun toimijoiden kyky selvitä konflikteista on korkea, ne pystyvät selvittämään ongelmatilanteet itsenäisesti ilman ulkopuolisten toimijoiden apua. Tällöin konfliktit eivät myöskään leviä yhtä herkästi valtiosta ja alueesta toiseen. Kaiken kaikkiaan EU:n toimien voi nähdä vahvistavan rajojen ja alueellisuuden primääri-instituutioita Lähi-idässä. Alueellisuus on omaksuttu Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä primääri-instituutioksi, joskin sen asema on ollut alueen konfliktisen luonteen vuoksi suhteellisen hauras. Lähi-idässä erilaiset rajakiistat eivät ole kovinkaan epätavanomaisia ja esimerkiksi kurdien ja palestiinalaisten alueelliset vaateet haastavat olemassa olevia rajoja (Buzan & Gonzalez-Pelaez 2009, 256). EU:n voi käsittää haluavan vahvistaa paitsi valtioiden välisiä rajoja, myös alueellisten kansainvälisten yhteisön ulkorajoja.

EU vahvistaa toimillaan myös suurvaltahallinnan primääri-instituutiota Lähi-idässä. Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön ei kuulu yhtään suurvallaksi luokiteltavaa valtiota, mutta suurvaltahallinta vaikuttaa alueella ennen kaikkea globaalien valtojen kautta. Kuten todettu, Lähi-idän valtiot ovat ajoittain omaehtoisesti pyytäneet alueen ulkopuolisia valtioita apuunsa konflikteissa, joissa ne ovat joutuneet epäedulliseen asemaan. Myös Syyrian konfliktissa ulkovallat, kuten EU, ovat osallistuneet konfliktiin tukien eri osapuolia. EU haluaa kasvattaa rooliaan konfliktissa, mutta se tarvitsee tavoitteidensa edistämiseen globaalien kansainvälisen yhteisön tukea. Se ei yksinään pysty edistämään poliittista prosessia; etenäkään, kun Assadin hallinnolla on Venäjän tuki takanaan. EU vetoaa Venäjään, jotta se noudattaisi YK:n turvallisuusneuvostossa sovittuja menettelytapoja, ja jotta se omalla toiminnallaan mahdollistaisi diplomaattisten neuvotteluiden etenemisen. Venäjän ollessa turvallisuusneuvoston pysyvä jäsen sen toimien voi nähdä heikentävän YK:n uskottavuutta poliittisen prosessin vetäjänä. EU vaatii – yhdessä G7-maiden kanssa – Venäjää ryhtymään erityisiin toimenpiteisiin kansainvälisen yhteisön uskottavuuden palauttamiseksi. EU paitsi nojaa toimissaan turvallisuusneuvoston hyväksymiin päätöslauselmiin, myös pyrkii edistämään Syyriaa koskevia tavoitteitaan sen kautta. Aineistossa EU vetoaa Venäjään, turvallisuusneuvostoon ja muihin kansainvälisen yhteisön toimijoihin myös humanitaarisen tilanteen parantamiseksi ja sinällään kyseisten toimien voi ymmärtää pyrkivän oikeudenmukaisuuteen. Kokonaisuudessaan suurvaltahallinta

on kuitenkin primääri-instituutioon selvästi pluralistinen ja järjestyksen ylläpitämiseen pyrkivä instituutio.

Jo käsiteltyjen analyysiluokkien lisäksi sodan, humanitaarisen intervention ja markkinoiden primääri-instituutiot esiintyivät EU:n toimissa. Nämä primääri-instituutiot esiintyivät aineistossa vain harvakseltaan. Markkinoiden vähäiseen esiintyvyyteen todennäköisesti vaikuttaa eniten Syyrian konfliktin ratkaisemattomuus. Lisäksi muiden solidarististen primääri-instituutioiden, kuten ihmisoikeuksien ja demokratian, voi havaita saavan EU:n toimissa etusijan. Markkinatalouteen liittyviin uudistuksiin keskityttäisiin todennäköisesti suuremmin vasta jälleenrakennusvaiheessa. Sodan kohdalla kyse on nähdäkseni suurelta osin EU:n rakenteesta. EU ei ole – ainakaan toistaiseksi – sotilaallinen yhteisö, joka voisi osallistua konflikteihin oman armeijansa voimin. Unionia on luonnehdittu rauhanprojektiksi, jonka vahvuudet ovat perinteisen voimapolitiikan sijaan pehmeässä politiikassa. Vaikkei sodalla ole suurta roolia EU:n omassa toiminnassa, sen voi nähdä vahvistavan sodan primääri-instituutiota välillisesti legitimoimalla sodan asemaa hyväksyttävänä menettelytapana konfliktitilanteissa. Konfliktisen luonteensa vuoksi sodalla on valmiiksi verrattain vahva asema Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. EU:n antama hyväksyntä kohdistuu pääasiassa yksittäiseen, kemiallisten aseiden käytön rajoittamiseen tarkoitettuun, sotatoimeen. Kyseinen sotatoimi on EU:n näkökulmasta tarpeellinen, koska sillä pyritään ehkäisemään toisia, kansainvälisessä laissa kiellettyjä, sotatoimia. Sodan primääri-instituutiolla on sääntönsä ja rajansa, joita EU myös pyrkii omalla toiminnallaan vahvistamaan. Kokonaisuudessaan sota ei näyttele EU:n toimissa suurta roolia, mutta se hyväksyy sodan aseman primääri-instituutioon nykyisessä kansainvälisessä järjestyksessä ja Lähi-idän yhteisössä.

Hyväksymällä Syyrian kohdistetun sotilaallisen iskun EU:n voi nähdä vahvistavan myös humanitaarisen intervention primääri-instituutiota. Sotilaallisen iskun voi käsittää väliintuloksi, jolla pyrittiin osaltaan estämään Syyrian hallintoa tekemästä uusia ihmisoikeusrikkomuksia. Humanitaarisen intervention primääri-instituutio ei kuitenkaan muutoin esiinny EU:n toimissa. Tähän vaikuttanee globaalin kansainvälisen yhteisön ja erityisesti YK:n turvallisuusneuvoston rakenne. Turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet voivat käyttää veto-oikeuttaan itselleen hankalissa kysymyksissä ja EU tietää, että Syyriaan kohdistuvasta laajamittaisesta humanitaarisesta interventiosta olisi erittäin vaikea päästä sopimukseen. EU:n rakenteesta johtuen se tuskin myöskään yksinään kykenisi tekemään kyllin tehokasta interventiota Syyriaan. Lisäksi useat valtiot ovat jo sekaantuneet

sotilaallisesti Syyrian konfliktiin, eikä humanitaarisella interventiolla todennäköisesti enää olisi haluttua vaikutusta.

Osalla EU:n toimista voi käsittää olevan myös sodan primääri-instituutiota heikentävä vaikutus. EU:n edistäessä Lähi-idän valtioiden välistä rauhanomaista yhteistyötä, se vahvistaa esimerkiksi demokratiaa ja multilateralismia sodan kustannuksella. Mielestäni myös markkinat voivat toimiessaan heikentää sodan asemaa yhtenä Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön keskeisenä primääri-instituutiona. Globaalien markkinoiden myötä sodan on katsottu muuttuneen suurelta osin taloudellisesti kannattamattomaksi. Talouden vapautuessa valtion rajoista, vaurauden ja alueen välinen yhteys heikkenee. (Buzan 2014, 130). Jonkinasteinen yhteys on kuitenkin vielä nykyäänkin olemassa, sillä valtioilla voidaan edelleen nähdä olevan alueellisia – esimerkiksi öljyyn liittyviä – intressejä Lähi-idässä. Jos kansainväliseen yhteisöön kuuluvien valtioiden taloudet ovat syvästi sidoksissa toisiinsa, valtioiden väliset sodat eivät näyttäydy kenellekään edullisina. Toisaalta sidoksisuuden kasvaessa konfliktien vaikutukset leviävät usein nopeammin ja laajemmalle. Siitä huolimatta globaalit markkinat ovat merkittävällä tavalla edesauttaneet kansainvälisen yhteisön kehitystä puhtaasta rinnakkaiselosta kohti vahvempaa keskinäisriippuvuutta, konvergenssia. Vahvistamalla solidaristiseksi primääri-instituutioksi luokiteltavan markkinatalouden asemaa Lähi-idässä EU voikin osaltaan sitouttaa Syyriaa ja muita Lähi-idän valtioita vahvemmin osaksi globaalia järjestystä. Markkinoilla ei kuitenkaan välttämättä ole aina suurta vaikutusta oikeudenmukaisuuteen. On totta, että markkinatalous avaa yksilöille mahdollisuuksia ja parhaimmillaan vahvistaa heidän oikeuksiaan. Toisaalta markkinatalouden kehitykset voivat paikoitellen olla myös ihmisten välisen tasa-arvon vastaisia.⁴⁹ Nähdäkseni EU:n toimissa markkinat esiintyvät yhtenä keinona liberalisoida Syyrian yhteiskuntaa vahvistaen samalla sen sidettä globaaliin kansainväliseen yhteisöön. Mahdollisten bilateraalien kauppasopimusten kautta EU:n on mahdollista jatkaa solidarististen primääri-instituutioiden aseman vahvistamista Lähi-idässä.

Edellä olen käynyt läpi EU:n toimissa esiintyneet primääri-instituutiot sekä niissä havaitsemani hierarkian. Lisäksi olen esittänyt näkemyksiä oikeudenmukaisuuden ja järjestyksen suhteesta toimissa. Seuraavaksi käsittelen tätä suhdetta hieman tarkemmin. Syyrian konfliktissa EU:n järjestyksen

⁴⁹ Toimivassa markkinataloudessa yksilöt voivat toimia vapaasti ja päättää itse omasta elinkeinostaan. He voivat toimia itsenäisesti ja mahdollisesti saada aiempaa parempaa korvausta työstään. Toimivilla markkinoilla voi nähdäkseni olla vahvistava vaikutus esimerkiksi itsemääräämisoikeuteen ja yksilön oikeuteen omistaa. Toisaalta markkinat saatetaan valjastaa valtion käyttöön, eikä todellista toiminnan vapautta ole. Lisäksi voiton tavoittelu voi johtaa muun muassa ihmisoikeusrikkomuksiin, jos tehdystä työstä ei makseta oikeudenmukaista korvausta tai työolot ovat epäinhimilliset.

ylläpitämiseen ja oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen pyrkivät tavoitteet kietoutuvat syvästi toisiinsa. Tämä on nähdäkseni seurausta sekä unionin rakenteesta että sen asemasta globaalissa kansainvälisessä yhteisössä. Integraatioprosessistaan huolimatta EU:n alueellinen kansainvälinen yhteisö koostuu edelleen suvereenista valtioista, joista kullakin on omia kansallisia intressejään.⁵⁰ Konfliktitilanteessa kullakin yhteisön jäsenellä voi olla omanlaisensa näkemys vaadittavista toimista. Näin ollen EU:n on otettava laaja intressien kirjo huomioon toimiessaan kansainvälisellä kentällä. EU on asemoitunut globaalissa kansainvälisessä yhteisössä toimijaksi, jonka perimmäisenä pyrkimyksenä on edistää rauhan ja oikeudenmukaisuuden toteutumista. Pyrkimys juontuu sen itselleen määrittelemistä ydinarvoista, joita ovat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, demokratia, tasa-arvo ja oikeusvaltio (Lissabonin sopimus 2007). Englantilaisen koulukunnan teksteissä EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön on käsitetty olevan rakenteeltaan poikkeuksellisen solidaristinen. Weinertin mukaan jokainen kansainvälinen yhteisö kuitenkin koostuu jonkinlaisesta sekoituksesta pluralismia ja solidarismia. Pluralistiset instituutiot, kuten diplomatia, multilateralismi, suvereniteetti, alueellisuus ja kansainvälinen laki ovat edelleen keskeisiä EU:n toiminnalle. Kansainvälisten yhteisöjen onkin aina tasapainoteltava järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden välillä, eikä niiden kehitys koskaan ole täysin yksisuuntaista.

EU:lla on selvästi halu edistää itselleen tärkeitä solidaristisia primääri-instituutioita; ihmisten välistä tasa-arvoa, demokratiaa, itsemääräämisoikeutta ja markkinataloutta. Samanaikaisesti sen vakautta kuitenkin uhkaavat tekijät, kuten terrorismi. Terrorismin ja muuttoliikepaineiden kohdistuminen EU:n alueelle on aiheuttanut etenkin valtiotasolla vaateita tiukemmasta rajaturvallisuudesta ja maahanmuuttopolitiikasta (esim. Time 12.9.2018). Unionin sisäinen solidaarisuus on rakoillut valtioiden ollessa erimielisiä siitä pitäisikö sen toimia puhtaasti oikeudenmukaisuuteen perustuen vai tulisiko sen priorisoida omaa turvallisuuttaan ja vakauttaan. Nähdäkseni tämä on johtanut myös ulkoisen solidaarisuuden heikentymiseen. Jäsenvaltioiden erimielisyydet heikentävät EU:n kykyä toimia Syyrian konfliktissa ydinarvojensa edellyttämällä tavalla. Syyriaan kohdistuvan solidaarisuuden rinnalle on noussut unionin oman turvallisuuden ja vakauden vahvistamiseen liittyviä tavoitteita. Järjestys korostuu erityisesti alueellisuuden ja rajojen vahvistamiseen pyrkivissä toimissa. EU:n on myöskin toimittava osana kansainvälistä todellisuutta, yhdessä muiden globaalien toimijoiden kanssa.

⁵⁰ Valtion suvereniteetti on mukautunut yhteisön rakenteeseen. EU:n jäsenvaltiot ovat vapaaehtoisesti luovuttaneet osan suvereniteetista unionille, mutta niillä on edelleen lopullinen päätäntävalta omasta toiminnastaan. Äärimmäinen tapa käyttää tätä päätäntävaltaa on irtautua EU:sta. Pohjimmiltaan kyse on vapaaehtoisesta toiminnasta, vaikkei se sellaisena aina käytännön politiikassa näyntyä.

Se ei toimi tyhjiössä, eikä sen siten ole mahdollista edistää omia intressejään ottamatta huomioon muiden ulkovaltojen toimia. Järjestystä edustavien primääri-instituutioiden, kuten suurvaltahallinnan ja sodan, esiintyminen EU:n toimissa osoittaa sen edelleen jakavan monia pluralistisia primääri-instituutioita globaalin kansainvälisen yhteisön kanssa. Kokonaisuudessaan oikeudenmukaisuuden edistämisen voi havaita olevan EU:n pitkän tähtäimen tavoite, mutta lyhyellä aikavälillä järjestys voi tarvittaessa saada sen toimissa etusijan. Kasvaneen alueellisen ja kansainvälisen epävakauden voi nähdä välillisesti vahvistavan pluralististen primääri-instituutioiden asemaa sekä globaalissa kansainvälisessä yhteisössä että EU:n alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä, haastaen sen kosmopoliittisempia kehityksiä.

Tutkielmani yhtenä tarkoituksena on pohtia, miten EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön Syyrian konfliktia koskevat toimet mahdollisesti vaikuttavat Lähi-idän alueellisen yhteisön dynamiikkaan. Analyysin aikana esitin joitakin näkemyksiä unionin toimien mahdollisista vaikutuksista koko Lähi-idän alueeseen, mutta näitä näkemyksiä on syytä vielä tarkentaa. EU:n toimien vaikutusta Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan on konkreettisesti hyvin vaikea havaita. Sen suorat toimet kohdistuvat pääasiassa vain Syyriaan ja sellaisina niiden lyhyen aikavälin vaikutus koko Lähi-idän yhteisöön on parhaimmillaankin pieni. Mikäli EU kuvitteellisesti asettuisi jonkin Lähi-idän valtion puolelle ryhtyen sotimaan muita alueen valtioita vastaan, vaikutukset alueen rakenteeseen olisivat suoraviivaisempia. Ylipäättään kovan vallan vaikutukset ovat mielestäni helpommin havaittavissa. EU:n kuitenkin käyttäessä pääasiassa pehmeää valtaa sen toimien todellinen vaikutus näkyy vasta pidemmän ajan kuluttua. Tällöinkin on lähes mahdotonta osoittaa, että jonkin kehitys on tapahtunut nimenomaan EU:n toimien vaikutuksesta. Edistämällä omia arvojaan, normejaan ja instituutioitaan EU:n voi kuitenkin ymmärtää pyrkivän vaikuttamaan Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön itseymmärrykseen. Se ei siis välttämättä pyri suoraan muuttamaan alueen rakennetta, vaan tarkoituksena on saada Syyria ja muut Lähi-idän valtiot itse omaksumaan EU:n edistämät arvot osaksi yhteisöään. Tavoitetta voidaan edistää monella tapaa; esimerkiksi tekemällä yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa tai tukemalla syyrialaisia kansalaisjärjestöjä, jotka pyrkivät vahvistamaan demokratiaa ja ihmisoikeuksien asemaa alueella. Vahvistamalla valikoidusti tiettyjä primääri-instituutioita EU:n on mahdollista vaikuttaa Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteeseen välillisesti.

EU:n on reagoitava alati muuttuviin tilanteisiin paitsi Syyriassa ja omalla alueellaan, myös kansainvälisellä kentällä. Terrorismin nousut ja laskut, muuttoliikepaineet, Aleppon taistelu sekä

Geneven neuvotteluiden epäonnistumiset kaikki näkyvät EU:n toimissa vuosina 2015–18. Yhteenvedona voidaan todeta EU:n Syyrian konfliktia koskevilla toimilla olevan Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön useita vaikutuksia, mutta tosiasialliset seuraukset nähdään vasta tulevaisuudessa, Syyrian konfliktin ratkettua. EU:n toimien vaikuttavuutta haastavat muiden, sekä alueellisten että kansainvälisten, toimijoiden pyrkimykset Lähi-idässä. Syyrian konflikti voi päättyä monella tapaa, mikä voi nähdäkseni vaikuttaa merkittävästikin Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön tuleviin kehityssuuntiin. Tällä hetkellä Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön kohdistuu monesta suunnasta erilaisia vaikutuspyrkimyksiä, eikä ole lainkaan itsestään selvää, mihin suuntaan yhteisö tulevaisuudessa kehittyi. Tarkastellakseni mahdollisia kehityssuuntia, esitän analyysini pohjalta kolme skenaariota siitä, miten EU:n toimet pitkällä aikavälillä voivat vaikuttaa Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan. Skenaarioita olisi mahdollista esittää useampikin, mutta mielestäni ei ole olennaista käydä läpi jokaista mahdollista tilannetta yksityiskohtaisesti. Sen sijaan esitän kolme yleisluontoista kuvausta Syyrian konfliktin jälkeisesti Lähi-idästä. Niiden ensisijaisena tarkoituksena on havainnollistaa EU:n toimien mahdollisia vaikutuksia, ei esittää niitä ainoina vaihtoehtoina. Onkin korostettava, että kansainväliset yhteisöt kehittyvät erittäin hitaasti, eikä niiden rakenne muutu yhdessä yössä. EU:n toimet voivat kuitenkin vaikuttaa merkittävälläkin tavalla siihen, mihin suuntaan kehityksessä kallistutaan.

Ensimmäisen, oikeudenmukaisuuden vahvistumista kuvastavan, skenaarion näen vaihtoehtoisista epätodennäköisimpänä. Sen toteutumiselle on keskeistä, että Syyrian konflikti saadaan ratkaistua kansainvälisen yhteisön tuella tehtävän poliittisen sopimuksen voimin. Poliittinen siirtymä sekä Syyrian jälleenrakennusprosessi toteutetaan inklusiivisesti demokraattisia periaatteita noudattaen, ja Assadin hallinto vetäytyy vallasta. EU on vahvasti mukana jälleenrakennusprosessissa. Lisäksi sen tukemat kansalaisjärjestöt osallistuvat keskeisellä tavalla yhteiskunnan jälleenrakennukseen ja Syyrian luodaan uusia, demokraattiseen hallintotapaan perustuvia, instituutioita. Syyrian jälleenrakennus ja kansan yhtenäistyminen tapahtuu hitaasti, mutta eri ryhmittymillä on kuitenkin yhteisymmärrys muutoksen tarpeesta. Ihmisoikeusrikkomuksia tehneet osapuolet asetetaan YK:n ja EU:n johdolla kansainväliseen vastuuseen teoistaan, joskin vain osa saadaan tuomittua. Skenaariossa EU:n toimet vaikuttavat Syyrian itseymmärrykseen tarpeeksi, jotta se haluaa luoda yhteiskunnastaan, englantilaisen koulukunnan termin, oikeudenmukaisemman. Syyrian kautta solidaristiset primääri-instituutiot, kuten demokratia, itsemääräämisoikeus ja ihmisten välinen tasa-arvo, vahvistuvat hiljalleen muuallakin Lähi-idässä. Kuten arabikevät osoitti, Lähi-idässä on kysyntää oikeudenmukaisemmalle politiikalle ja yhden maan esimerkki voi antaa tarvittavaa pontta kansalaisten demokraattisille pyrkimyksille. EU:n

näkökulmasta Lähi-idän alueellinen kansainvälinen yhteisö kehittyy solidaristisempaan suuntaan luoden samalla edellytyksiä kestävämmälle alueelliselle vakaudelle. Näin myös alueellinen järjestys vahvistuu oikeudenmukaisuuden myötä.

Toinen – vuorostaan järjestyksen vahvistumista – kuvastava skenaario on mielestäni ensimmäistä todennäköisempi. Poliittisen sopimuksen epäonnistuessa Assadin hallinto säilyttää valtansa Syyriassa. Sotilaallinen konflikti saadaan ratkaistua toistaiseksi, mutta Syyrian tilanne pysyy epävakaana maan ollessa syvästi jakautunut konfliktin jäljiltä. Syyrian tilanne näkyy Lähi-idässä myös laajempana alueellisena epävakauteena. Jälleenrakennusprosessin keskittyessä pääasiassa talouden kannalta keskeisille alueille pakolaisten paluu Syyriaan on vähäistä. Alueellinen epävakauteen mahdollistaa myös terroristiryhmittymien, kuten Daeshin, uudelleenjärjestäytymisen. EU näkee Syyrian tilanteen edelleen uhkaavan sen alueellista turvallisuutta. Se ei heti palauta kahdenvälisiä suhteitaan Syyriaan, vaan keskittyy tukemaan maassa toimivia, demokratiaa edistämään pyrkiviä, kansalaisjärjestöjä. Skenaariossa EU:n Syyrian konfliktia koskeneiden toimien vaikutus Lähi-idän alueen dynamiikkaan on kokonaisuudessaan heikko, joskin sen voi käsittää vahvistaneen yhteisön nykyistä rakennetta. Lähi-idän valtioiden väliset suhteet pysyvät suhteellisen muuttumattomina. Lännen vetäytyessä Lähi-idästä Venäjän rooli alueella mahdollisesti kasvaa. EU:n toimilla on siis olemassa olevaa järjestystä vahvistava vaikutus. Sen toimet vahvistavat pluralistisista primääri-instituutioista erityisesti alueellisuutta ja rajoja, mikä näkyy muun muassa alueellisten kansainvälisten yhteisöjen ulkorajojen vahvistumisena.

Kolmas skenaario on edellisten yhdistelmä ja siten myös kaikista todennäköisin. Poliittinen siirtymävaihe saadaan käynnistettyä, mutta EU:n haluamaa poliittista sopimusta ei saada aikaan. Syyria kuitenkin sitoutuu tekemään joitakin yhteiskunnallisia uudistuksia. Myös hallintoon tehdään muutoksia, joskin ne ovat monelta osin varsin kosmeettisia. Syyrian konflikti on osoittanut Lähi-idän epävakauteen voivan vaikuttaa suuresti EU:n alueelliseen vakauteen, minkä vuoksi EU jatkaakin multilateraalia yhteistyötään alueellisten toimijoiden kanssa pyrkien samalla vahvistamaan itselleen keskeisten arvojen, normien ja instituutioiden asemaa Lähi-idässä. Skenaariossa Lähi-idän alueelliseen kansainväliseen yhteisöön kuuluvat valtiot pyrkivät tekemään aiempaa enemmän yhteistyötä uusien konfliktien ehkäisemiseksi. Alueelliset toimijat ymmärtävät nykyisen, rinnakkaiseloon perustuvan ja hyvin riittävän, yhteisön hidastavan alueen valtioiden kehitystä. EU:n toimilla on siis alueellista yhteistyötä vahvistava vaikutus. Myös alueellisten kansainvälisten yhteisöjen välinen vuorovaikutus kasvaa. EU on kuitenkin osoittanut tukevansa siviilien oikeuksia Lähi-idässä ja tämän voi nähdä

synnyttävän Yurdusevin osoittamalla tavalla jännitettä EU:n ja Lähi-idän valtionhallintojen välille. Toisaalta sen voi nähdä tukevan myös repressiivisiä hallintoja tekemällä yhteistyötä niiden kanssa. Tällöin jännite syntyy siviilien ja EU:n välille. Alueiden välinen vuorovaikutus joka tapauksessa mahdollistaa myös oikeudenmukaisuuteen pohjautuvien primääri-instituutioiden, kuten ihmisoikeuksien ja demokratian, edistämisen Lähi-idän alueellisessa kansainvälisessä yhteisössä. Kokonaisuudessaan EU:n toimilla on pääasiassa järjestystä vahvistava vaikutus. Oikeudenmukaisuuskin voi kuitenkin vahvistua, mikäli Lähi-idän alueelliseen yhteisöön kuuluvat valtiot sisäistävät EU:n ajatuksen oikeudenmukaisuuden tuomasta kestävämmästä alueellisesta vakaudesta.

7. Lopuksi

Tutkielman lähtökohtana oli kolme toisiaan tukevaa tutkimuskysymystä. Vastatakseni kysymyksiin käytin menetelmänä laadullista sisällönanalyysiä. Varsinaiset tutkimustulokset kävin tarkemmin läpi edeltävässä johtopäätökset-luvussa, eikä niitä siis ole syytä enää kerrata tässä. Sen sijaan keskityn lopuksi tarkastelemaan tutkielmassa ilmenneitä ongelmia, mahdollisia parannuskohteita sekä tutkimuksen merkitystä kansainvälisen politiikan, ja erityisesti englantilaisen koulukunnan, tutkimuskentälle. Pohdin myös, miten tutkimusta voisi tulevaisuudessa jatkojalostaa. Englantilainen koulukunta, ja erityisesti Buzanin strukturoitu tapa hahmottaa kansainvälisiä yhteisöjä, tarjosi mielenkiintoisen lähtökohdan EU:n toiminnan tarkastelulle. Keskittymällä pääasiallisesti yhden teoreetikon töihin oli mahdollista rakentaa työlle toimiva teoreettinen viitekehys. Englantilainen koulukunta on tutkimussuuntauksena varsin laaja ja monimuotoinen, joten tutkielmassa käytettävän teoriakokonaisuuden supistaminen oli tarpeen.

Inspiraationa työlle toimi pääasiassa kaksi asiaa: kiinnostukseni kansainvälisen yhteisön käsitettä sekä Euroopan ja Lähi-idän alueiden välistä vuorovaikutusta kohtaan. Kuten teoriaosiossa ilmeni, englantilaisessa koulukunnassa on keskitytty suurimmaksi osaksi globaalin kansainvälisen yhteisön tarkasteluun. Alueellisen kansainvälisen yhteisön käsitteen kautta pystyin kuitenkin yhdistämään edellä mainitut kiinnostuksen kohteeni. EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen välisen vuorovaikutuksen tarkastelu yleisellä tasolla olisi ollut aiheena liian laaja, joten päätin tarkastella EU:n alueellisen kansainvälisen yhteisön Lähi-itään kohdistuvia toimia Syyrian konfliktin kautta. Syyrian konflikti teki tutkielmasta ajankohtaisemman sitomalla sen tiettyyn aikaan ja paikkaan. Osittain se oli kontekstina kuitenkin jopa liian spesifi. EU:n Syyrian konfliktia koskevat toimet eivät välttämättä ole täysin linjassa kaikkien sen laajempien alueellisten pyrkimysten kanssa. Lisäksi toimien vaikutuksesta koko Lähi-idän yhteisöön on mahdollista tehdä varsin rajallisesti tulkintoja. Ylipäätään kolmas eli Lähi-alueen dynamiikkaa koskeva tutkimuskysymys osoittautui vaikeasti vastattavaksi.⁵¹ Kuten johtopäätöksissäni totesin, EU:n toimien vaikutus koko Lähi-idän alueeseen selvinnee vasta pidemmän

⁵¹ *Mitä vaikutuksia EU:n Syyriaa koskevilla toimilla mahdollisesti on Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön dynamiikkaan?* (ks. johdantoluku).

ajan kuluttua. Siitä huolimatta toimien vaikutusten tarkastelu oli nähdäkseni tarpeen, sillä siten oli mahdollista analysoida Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön rakennetta ja siinä tapahtuvia muutoksia.

Syyrian konfliktia on merkittävyytensä vuoksi tutkittu jo erittäin paljon. Suuri osa tutkimuksista keskittyy konfliktin syiden ja tapahtumakulkujen tarkasteluun. Englantilaisen koulukunnan liittäminen kyseisen konfliktin tarkasteluun tuokin mielenkiintoista näkökulmaa konfliktin vaikutuksesta Lähi-idän alueeseen. EU:n ja Lähi-idän alueellisten kansainvälisten yhteisöjen välistä vuorovaikutusta voisi kartoittaa laajemminkin. Tulevaisuudessa EU:n toimien vaikutuksia voisi tarkastella Lähi-idän alueen historiallisen kehityksen kautta. Historialliseen kontekstiin tukeutuminen onkin englantilaiselle koulukunnalle varsin ominaista. Tarkastelemalla EU:n Lähi-itään kohdistuvia toimia pidemmältä ajanjaksolta pystyisi paremmin havaitsemaan, miten EU:n arvot ja normit ovat välittyneet Lähi-idän alueelle. Toki tällöinkään ei olisi mahdollista tyhjentävästi sanoa onko arvojen välittyminen juuri EU:n toimien seurausta, joskin tämänkaltainen tulosten epävarmuus on varsin tunnusomaista kaikelle laadulliselle tutkimukselle.

Koska englantilaisen koulukunta on metodologialtaan hyvin moninainen, EU:n ja Lähi-idän alueellisen kansainvälisten yhteisöjen vuorovaikutusta voisi tarkastella muidenkin menetelmien kuin sisällönanalyysin kautta. Yksi mahdollinen tutkimusnäkökulma olisi tarkastella diskurssi- tai retoriikka-analyysin keinoin, miten EU:hun suhtaudutaan Arabiliitossa tai useissa eri Lähi-idän maissa. Alueiden välisten kaupp- ja diplomatiasuhteiden tarkastelun kautta voitaisiin hahmottaa, mitkä primääri-instituutiot määrittävät vahvimmin alueiden välistä kanssakäymistä. Myös esimerkiksi EU:n ja tiettyjen Lähi-idän maiden välisten kumppanuus- ja yhteistyösopimusten tarkastelu olisi mielenkiintoista. Sopimusten avulla olisi mahdollista esittää näkemyksiä vuorovaikutuksen luonteesta ja siinä esiintyvistä primääri-instituutioista. Yksi mielenkiintoinen – joskin verrattain vaikeasti toteutettava – vaihtoehto olisi tehdä tutkimushaastattelu Arabiliiton edustajien EU:ta koskevista näkemyksistä. Näkemyksiä voisi kehystää englantilaisen koulukunnan kansainvälistä yhteisöä koskevalla teoretisoinnilla.

Tutkielmani merkittävyys rakentuu osaltaan sen teoreettisiin ansioihin. Alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä, ja etenkin Lähi-idän yhteisöä, on tutkittu erittäin vähän ja siten niiden tarkastelulle on selkeä tarve. Pyrkimyksenäni oli myös yhdistää alueellisia kansainvälisiä yhteisöjä koskevaa teoretisointia pluralismi–solidarismi-keskusteluun. Lisäksi taustoitin tutkimustani Buzanin ja Waeverin turvallisuuskompleksiteorialla. Näkökulmien yhdistäminen mielestäni onnistui, joskin primääri-

instituutioiden luokittelu puhtaasti järjestyksen ja oikeudenmukaisuuden perusteella ei ole mutkatonta. Keskustelu järjestyksen tai oikeudenmukaisuuden ensisijaisuudesta on nähdäkseni teoreettinen yksinkertaistus todellisuudesta. Järjestys ja oikeudenmukaisuus tukevat toistensa olemassaoloa, eikä jompaakumpaa tulisi suosia absoluuttisesti yli toisen. Kaikki primääri-instituutiot eivät myöskään edusta ainoastaan toista käsitteistä, vaan niiden rooli voi muuttua konteksteittain.

Pyrin tutkielmassani päivittämään Lähi-idän alueellista kansainvälistä yhteisöä koskevaa teoretisointia. Arabikevään jälkeisessä maailmassa suhtaudun Buzania ja Gonzalez-Pelaezin hieman kriittisemmin Lähi-idän alueellisen kansainvälisen yhteisön rakenteen kestävyYTEEN. Muun muassa Syyrian konflikti ja sen seuraukset ovat osoittaneet yhteisön rakenteen olevan hauraalla pohjalla, enkä usko yhteisön tulevaisuuden olevan kovinkaan paljoa nykyistä vakaampi. Toivon Syyrian konfliktiin kohdistuneen tarkasteluni osaltaan monipuolistavan englantilaisen koulukunnan tutkimuskenttää. Alueellisten kansainvälisten yhteisöjen tarkastelu yhdistettynä historialliseen kontekstualisointiin voi nähdäkseni auttaa havaitsemaan laajempia alueellisia kehityskulkuja maailmassa. Samalla primääri-instituutiot tarjoavat välineen hahmottaa tämän kansainvälisen todellisuuden hiljattaista kehitystä. Koska EU on alueellisena kansainvälisenä yhteisönä suhteellisen poikkeuksellinen, myös sen toimintaa määrittäviä primääri-instituutioita tulisi mielestäni tutkia tarkemmin. Erityisesti Diez, Manners & Whitman sekä Stivachtis ovat hahmotelleet EU:ta määrittävien primääri-instituutioiden joukkoa, mutta kokonaisvaltaista määritelmää ei tietääkseni ole olemassa. Primääri-instituutiot voisivat mahdollisesti tuoda uutta näkökulmaa jo paljon tutkitun EU:n tarkasteluun. Buzanin luoma kehikko mahdollistaakin primääri-instituutioiden käyttämisen systemaattisina analyysityökaluina tehden englantilaisesta koulukunnasta nähdäkseni varsin käyttökelpoisen kansainvälisen suhteiden alan teoriakokonaisuuden.

LÄHTEET

Primääriaineisto:

EEAS (2016), "Joint Statement on Syria". Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/10431/joint-statement-on-syria_en>, luettu 20.2.2019.

Euroopan komissio (2015a), "Elements for an EU regional strategy for Syria and Iraq as well as the Da'esh threat". Saatavilla <http://ec.europa.eu/echo/files/news/20150206_JOIN_en.pdf>, luettu 30.11.2018.

Euroopan komissio (2015b), "Council conclusion on Syria". Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/10/12/fac-conclusions-syria/>>, luettu 23.2.2019.

Euroopan parlamentti (2015), "Resolution on the humanitarian crisis in Iraq and Syria, in particular in the IS context". Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0040_EN.html>, luettu 20.2.2019.

Euroopan parlamentti (2016a), "Resolution on Syria". Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2016-1090_EN.html>, luettu 15.2.2019.

Euroopan parlamentti (2016b), "Resolution on Syria 06/10/2016". Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2016-1090_EN.html>, luettu 20.4.2019.

Euroopan komissio (2017a), "Elements for an EU Strategy for Syria". Saatavilla <<https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/celex3a52017jc00113aen3atxt.pdf>>, luettu 28.11.2018.

Euroopan komissio (2017b), "Supporting the future of Syria and the region: Co-chairs declaration". Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/05/syria-conference-co-chairs-declaration/>>, luettu 1.14.2019.

Euroopan komissio (2017c), "EU strengthens its support to the Geneva peace process to end the conflict in Syria". Saatavissa <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5374_en.htm>, luettu 5.6.2019.

Euroopan komissio (2018), "Council conclusions on Syria". Saatavilla <https://www.consilium.europa.eu/media/33736/syria-conclusions-7956_18.pdf>, luettu 12.2.2018.

Euroopan unionin neuvosto (2016a), "Neuvoston päätelmät Syyriasta". Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2016/10/17/fac-syria-conclusions/>>, luettu 15.2.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2016b), ”Neuvoston päätelmät Syyriaa ja Irakia sekä Daeshin muodostamaa uhkaa koskevasta EU:n alueellisesta strategiasta”. Saatavissa <<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9105-2016-INIT/fi/pdf>>, luettu 13.2.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2017a), ”Use of chemical weapons in Syria: EU imposes sanctions against 16 additional persons”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/17/sanctions-syria/>>, 5.3.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2017b), ”Syria: EU extends sanctions against the regime by one year”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/29/syria-sanctions/>>, luettu 5.3.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2017c), ”Council adopts EU Strategy on Syria”. Saatavissa <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/03/fac-conclusions-syria/>>, luettu 28.11.2018.

Euroopan unionin neuvosto (2018b), ”G7 Leaders’ statement on Syria”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/04/17/g7-leaders-statement-on-syria/>>, luettu 24.1.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2018c), ”Supporting the future of Syria and the region - Brussels conference, 24-25/04/2018”. Saatavilla, <<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-ministerial-meetings/2018/04/24-25/>>, luettu 9.8.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2019), ”Neuvoston toimet Syyrian kriisissä – keskeiset vaiheet”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/syria/history-syria/>>, luettu 6.1.2019.

Mogherini, Federica (2015a), ”Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on the situation in the Yarmouk Palestinian refugee camp in Syria”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/delegations/nigeria/3458/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-situation-in-the-yarmouk-palestinian-refugee-camp-in-syria_en>, luettu 20.2.2019.

Mogherini, Federica (2015b), ”Mogherini chairs monthly meeting of EU Foreign Ministers”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2162/mogherini-chairs-monthly-meeting-eu-foreign-ministers_fi>, luettu 22.2.2019.

Mogherini, Federica (2016a), ”Statement on Syria (Foreign Affairs Council)”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/16983/statement-syria-foreign-affairs-council_th>, luettu 25.2.2019.

Mogherini, Federica (2016b), ”Remarks by HRVP Federica Mogherini at the ’Supporting Syria and the Region’ conference”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5238/remarks-by-hrvp-federica-mogherini-at-the-supporting-syria-and-the-region-conference_en>, luettu 10.1.2019.

Mogherini, Federica (2016c), ”Statement by the HR/VP Federica Mogherini on the situation in Syria”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2859_en>, luettu 5.5.2019.

Mogherini, Federica (2017a), ”Brussels: doorstep by Federica Mogherini, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy and President of the Council”. Saatavilla <<https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-137774>>, luettu 20.2.2019.

Mogherini, Federica (2017b), ”Opening statement by Federica Mogherini at the Brussels Conference ‘Supporting the future of Syria and the Region’”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/24204/opening-statement-federica-mogherini-brussels-conference-supporting-future-syria-and-region_en>, luettu 20.2.2019.

Mogherini, Federica (2018a), ”Speech by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the European Parliament plenary session on the situation in Syria 17/04/2018”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/43085/speech-hrvp-mogherini-european-parliament-plenary-session-situation-syria_en>, luettu 14.3.2019.

Mogherini, Federica (2018b), ”Syyria: ulkoasiainedustaja Federica Mogherinin EU:n puolesta antama julkilausuma”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2018/03/15/syria-declaration-by-the-high-representative-federica-mogherini-on-behalf-of-the-eu/>>, luettu 6.2.2019.

Mogherini, Federica (2018c), ”Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini on the announced Turkish operation in North East Syria”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/delegations/syria/55531/statement-high-representativevice-president-federica-mogherini-announced-turkish-operation_en>, luettu 18.2.2019.

Mogherini, Federica (2018d), ”Ulkoasiainedustaja Federica Mogherinin EU:n puolesta antama julkilausuma Syyrian iskuista”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2018/04/14/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-targeted-airstrikes-in-syria/>>, luettu 20.2.2019.

Mogherini, Federica (2018e), ”Speech by HR/VP Mogherini at the European Parliament plenary session on the situation in Syria 13/03/2018”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/41270/speech-high-representativevice-president-federica-mogherini-european-parliament-plenary_pl>, luettu 15.3.2019.

Mogherini, Federica (2018f), ”Statement by High Representative/Vice-President Federica Mogherini and Commissioner for Humanitarian Aid and Crisis Management Christos Stylianides on the humanitarian situation in Eastern Ghouta and Idlib, Syria”. Saatavilla <https://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-941_en.htm>, luettu 18.4.2019.

Sekundääriaineisto:

Aalto, Pami (2007), ”Russia’s Quest for International Society and the Prospects for Regional level International Societies”, *International Relations* 21 (4): 459–78.

Aalto, Pami (2014), ”Institutions in European and Asian energy markets: A methodological overview”, *Energy Policy* 74: 4–15.

Abboud, Samer (2015), ”How Syria Fell to Pieces”, *Current History* 114 (776): 337–342.

Abboud, Samer Nassif (2016), *Syria. Hot Spots in Global Politics*. Cambridge: Polity.

Al Jazeera (2017a), "Syria diplomatic talks: A timeline". Saatavilla
<<https://www.aljazeera.com/news/2017/09/syria-diplomatic-talks-timeline-170915083153934.html>>, luettu 20.2.2019.

Al Jazeera (2017b), "Final de-escalation zones agreed on in Astana". Saatavilla
<<https://www.aljazeera.com/news/2017/09/final-de-escalation-zones-agreed-astana-170915102811730.html>>, luettu 25.8.2019.

Al Jazeera (2018), "How the EU's principled pragmatism sows strife in the Middle East". Saatavilla
<<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/eu-principled-pragmatism-sows-strife-middle-east-181026135327438.html>>, luettu 5.7.2019.

Ahrens, Bettina (2018), "The European Union Between Solidarist Change and Pluralist Re-Enactment", Teoksessa: Tommy Brems Knudsen & Cornelia Navari (toim.), *International Organization in the Anarchical Society*, 265–92.

Anderson, Kai & Andrew Hurrell (2000), *Hedley Bull on International Society*. London: Macmillan.

Barroso, José M. (2013), "Statement by President Barroso following the meeting with UN leaders on humanitarian support to Syria". European Commission Press Release Database. Saatavilla
<http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-1080_en.htm>, luettu 22.2.2019.

BBC (2016), "What's happening in Aleppo?". Saatavilla <<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38132163>>, luettu 14.5.2019.

Bellamy, Alex J. & Matt McDonald (2004), "Securing international society: towards an English school discourse of security", *Australian Journal of Political Science* 39 (2): 307–330.

Berg, Carin (2012), "Lebanon & Syria", Teoksessa: Joel Peters (toim.), *The European Union and the Arab Spring: Promoting Democracy and Human Rights in the Middle East*, 77–87.

Betts, Alexander & Ali Ali & Fulya Memişoğlu (2017), "Local Politics and the Syrian Refugee Crisis: Exploring Responses in Turkey, Lebanon, and Jordan". Saatavilla
<<https://www.rsc.ox.ac.uk/publications/local-politics-and-the-syrian-refugee-crisis-exploring-responses-in-turkey-lebanon-and-jordan>>, luettu 7.5.2018.

Bull, Hedley (2002), *The anarchical society: A study of order in world politics* (3. painos). London: Macmillan.

Buzan, Barry (1993), "From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School", *International Organization* 47: 327–52.

Buzan, Barry (2001), "English School: An Underexploited Resource in IR", *Review of International Studies* 27 (1): 471–488.

Buzan, Barry (2004), *From international to world society? english school theory and the social structure of globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buzan, Barry (2005), "The Middle East Through English School Theory". Saatavilla <<https://www.bisa.ac.uk/files/Paper%20Archive/buzan05.pdf>>, luettu 9.7.2018.

Buzan, Barry (2010), "Culture and International Society.", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)* 86 (1): 1–25.

Buzan, Barry (2014), *An introduction to the english school of international relations: The societal approach*. Cambridge: Polity.

Buzan, Barry & Ana Gonzalez-Pelaez (2009), *International Society and the Middle East. English School Theory at the Regional Level*. London: Palgrave Macmillan.

Carnegie Middle East Center (2016), "A Turning Point in Aleppo". Saatavilla <<https://carnegie-mec.org/diwan/66314>>, luettu 14.5.2019.

Cenap Çakmak (2016), "Turkish–Syrian relations in the wake of the Syrian conflict: back to securitization?", *Cambridge Review of International Affairs* 29 (2): 695–717.

Černý, Karel & Phill Jones (2017), *Instability in the Middle East: Structural Changes and Uneven Modernisation 1950–2015*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press.

Chernoff, Fred (2007), *Theory and metatheory in international relations: concepts and contending accounts*. New York: Palgrave Macmillan.

CNN (2017), "ISIS ousted from last major city in Syria, state media reports". Saatavilla <<https://edition.cnn.com/2017/11/03/middleeast/syria-isis-deir-ezzor/index.html>>, luettu 14.5.2019.

Dahlman, Carl Thor (2016), "Unity Amid Barbed Wire: Asylum Restrictions, European Integration and the Migration Crisis", *Journal of Peacebuilding & Development* 11 (3): 8–22.

Dieronitou, Irene (2014), "The ontological and epistemological foundations of qualitative and quantitative approaches to research with particular reference to content and discourse analysis of textbooks". *International Journal of Economics, Commerce and Management* 2 (10): 1–17.

Diez, Thomas & Richard Whitman (2002), "Analysing European Integration: reflecting on the English School – Scenarios for an Encounter", *Journal of Common Market Studies* 40 (1): 43–67.

Dunne, Tim (2001), "New Thinking on International Society", *British Journal of Politics and International Relations* 3 (2): 223–244

EEAS (2018a), "Syria: EU, UN to co-chair second Brussels Conference on 24-25 April". Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/39966/syria-eu-un-co-chair-second-brussels-conference-24-25-april_en>, luettu 7.6.2018.

EEAS (2018)b, ”The European Union at the United Nations, fact sheet”. Saatavilla <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/9875/european-union-united-nations_en>, luettu 20.6.2019.

ERPS (2018), ”EU support for democracy and peace in the world”. Saatavilla <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628271/EPRS_BRI\(2018\)628271_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628271/EPRS_BRI(2018)628271_EN.pdf)>, luettu 5.6.2019.

Euroopan komissio (2012), ”The EU Approach to Resilience: Learning from Food Security Crises”. Saatavilla <https://ec.europa.eu/echo/files/policies/resilience/com_2012_586_resilience_en.pdf>, luettu 14.6.2019.

Euroopan komissio (2019a), ”Goals and values of the EU”. Saatavissa <https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en>, luettu 3.8.2019.

Euroopan komissio (2019b), ”The 2030 Agenda for Sustainable Development”. Saatavilla <https://ec.europa.eu/europeaid/policies/european-development-policy/2030-agenda-sustainable-development_en>, luettu 3.8.2019.

Euroopan unionin globaalistrategia (2016), ”Jaettu näkemys, yhteinen toiminta: vahvempi Eurooppa”. Saatavilla <https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_fi_version.pdf>, luettu 14.6.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2019a), ”Syyria: neuvoston toimet kriisin ratkaisemiseksi”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/syria/>>, luettu 2.5.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2019b), ”EU Trade Agreements”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/trade-agreements/>>, luettu 3.8.2019.

Euroopan unionin neuvosto (2018a), ”EU at the UN General Assembly”. Saatavilla <<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/unga/>>, luettu 16.6.2019.

EUR-Lex (2007), ”Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007”. Saatavilla <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>>, luettu 1.6.2019.

EUR-Lex (2019), ”Unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja”. Saatavilla <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/high_representative_cfsp.html?locale=fi>, luettu 7.5.2019.

France 24 (2018), ”Syria: the Astana peace process”. Saatavilla <<https://www.france24.com/en/20180905-syria-astana-peace-process>>, luettu 26.6.2019.

Ganguly, Sumit & Feisal al-Istrabadi (2017), *The future of ISIS: Regional and international implications*. Brookings Institution Press.

Güner, Serdar Ş. & Dilan E. Koç (2017), ”The Syrian Conflict: Driving Forces Of Balances And Imbalances”, *Middle East Review of International Affairs* 21 (2): 15–25.

- Haddad, Emma (2008), "The External Dimension of EU Refugee Policy: A New Approach to Asylum?", *Government and Opposition* 43 (2): 190–205.
- Hassan, Oz (2012), "American Democracy Promotion in the Middle East. Lessons for Europe?", Teoksessa: Joel Peters (toim.), *The European Union and the Arab Spring: Promoting Democracy and Human Rights in the Middle East*, 101–109.
- Havlová, Radka & Kristýna Tamchynová (2016), "The uncertain role of the EU countries in the Syrian refugee crisis", *Insight Turkey* 18 (2): 85–106.
- Hermann, Margaret G. (2008), "Content Analysis", Teoksessa: Audie Klotz & Deepa Prakash (toim.), *Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide*, 151–167.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Paula Sajavaara (2015), *Tutki ja kirjoita (20. painos)*. Helsinki: Tammi.
- Holsti, Kalevi J. (2004), *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hsieh, Hsiu-Fang & Sarah E. Shannon (2005), "Three Approaches to Qualitative Content Analysis", *Qualitative Health Research* 15 (9): 1277–1288.
- Hurrell, Andrew (2007), *On Global Order: Power, Values and the Constitution of International Society*. Oxford: Oxford University Press.
- IFRC (2019), "Humanitarian Diplomacy Policy". Saatavissa <<https://www.ifrc.org/en/what-we-do/humanitarian-diplomacy/humanitarian-diplomacy-policy/>>, luettu 20.5.2019.
- Jackson, Robert H. (1999), "Sovereignty in World Politics: A Glance at the Conceptual and Historical Landscape", *Political Studies* 47: 431–456.
- Jackson, Robert H. (2003), *The global covenant: human conduct in a world of states*. Oxford: OUP Oxford.
- Juncos, Ana E. (2016), "Resilience as the New EU Foreign Policy Paradigm: A Pragmatist Turn?" *European Security* 26 (1): 1–18.
- Kamrava, Mehran (2018), "Multipolarity and Instability in the Middle East", *Orbis* 62 (4): 598–616.
- Klotz, Audie (2008), "Content Analysis", Teoksessa: Audie Klotz & Deepa Prakash (toim.), *Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide*, 151–167.
- Koca, Metin (2017), "On the borders of cultural relativism, nativism, and international society: A promotion of islamist democracy in the Middle East after the arab uprisings", *All Azimuth* 6 (2): 43–63.
- Koenig, Nicole (2017), "Libya and Syria: Inserting the European Neighbourhood Policy in the European Union's Crisis Response Cycle", *European Foreign Affairs Review* 22 (1): 19–38.

Krippendorff, Klaus (2013), *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology* (3. painos). Los Angeles: Sage cop.

Mayall, James (2000), *World Politics: Progress and its Limits*. Cambridge: Polity.

Manciulli, Andrea (2016), "Introduction", Teoksessa: Hedwig Giusto (toim.), *Daesh and the terrorist threat: from the Middle East to Europe*. Brussels, 9–22.

Merriam-Webster (2019), "Definition of resilience". Saatavilla <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/resilience>>, luettu 18.6.2019.

Navari, Cornelia (2009), *Theorising international society: English school methods*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Navari, Cornelia (2015), "World Society and English School Methods", Teoksessa: Robert Murray (toim.), *System, Society And The World. Exploring The English School of International Relations*. Bristol, 18–23.

Olanrewaju, Faith & Segun Joshua (2015), "The Diplomatic Dimensions of the Syrian Conflict", *Jadavpur Journal of International Relations* 19 (1), 43–63.

Pierini, Marc (2016), "In Search of an EU Role in the Syrian War", Carnegie Europe. Saatavissa <http://carnegieeurope.eu/2016/08/18/in-search-of-eu-role-in-syrian-war-pub-64352>, luettu 2.3.2018.

Potter, W. James & Deborah Levine-Donnerstein (1999), "Rethinking validity and reliability in content analysis", *Journal of Applied Communication Research* 27 (3): 258–284.

Rabinovich, Itamar (2017), "The Syrian Civil War as a Global Crisis", *Sfera Politicii* 25 (1): 44–48, 84.

Radio Free Europe (2017), "UN Warns Syria Peace Talks In Astana Should Not Become Separate Initiative". Saatavilla <<https://www.rferl.org/a/un-syria-peace-talks-astana/28247489.html>>, luettu 3.5.2019.

Radio Free Europe (2018), "UN, EU Call For Return To Syria Peace Talks". Saatavilla <<https://www.rferl.org/a/eu-un-aid-conference-syria-brussels/29189686.html>>, 3.5.2019.

Schmid, A.P. (2016), "Links between Terrorism and Migration: An Exploration", *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* 7, no. 4.

Schouenborg, Laust (2012), *The Scandinavian International Society: Primary Institutions and Binding Forces, 1815-2010*. London: Routledge.

Seagle, Adriana (2014), "The European Union: a Regional International Society from the Point of View of the Romanian Governmental Elites", *The Romanian Journal of European Affairs* 14 (3): 65–83.

Serwer, Daniel (2012), "Post-Asad Syria", *Prism: A Journal of the Center for Complex Operations* 3 (4): 3–11.

Stivachtis, Yannis A. (2018), "The EU and the Middle East: The European Neighbourhood Policy", *Yerepouni Daily News*, 1–14.

Stivachtis, Yannis A. (2015), "Shifting Gears: From Global to Regional. The English School and the Study of Sub-Global International Societies", Teoksessa: Robert Murray (toim.), *System, Society And The World. Exploring The English School of International Relations*. Bristol, 68–86.

Stivachtis, Yannis A. (2008) "Civilization and international society: the case of European Union expansion", *Contemporary Politics* 14 (1): 71–89.

Stivachtis, Yannis A. & Mark Webber (2014), *Europe After Enlargement (2. painos)*. London: Routledge.

Stivachtis Yannis A. & Mike Habegger (2011), "The Council of Europe: The Institutional Limits of Contemporary European International Society?", *European Integration* 33 (2): 159–177.

Supporting Syria (2016), "Supporting Syria and the Region". Saatavilla <<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20180313172041/https://www.supportingsyria2016.com/>>, luettu 10.6.2019.

The Guardian (2015), "Russian vetoes are putting UN security council's legitimacy at risk, says US". Saatavilla <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/23/russian-vetoes-putting-un-security-council-legitimacy-at-risk-says-us>>, luettu 12.11.2018.

The World Bank (2018), "Refugee population by country or territory of asylum". Saatavilla <<https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG>>, luettu 7.5.2018.

Time (2018), "The E.U. Is Planning a 10,000-Strong Armed Force to Protect Its Borders. Here's What to Know". Saatavilla <<https://time.com/5392444/eu-border-force-migration/>>, luettu 30.7.2019.

Tocci, Nathalie (2017), *Framing the EU Global Strategy. A Stronger Europe in a Fragile World*. Rome: Palgrave Macmillan.

Trombetta, Lorenzo (2014), "The EU and the Syrian Crisis as Viewed from the Middle East", *The International Spectator* 49 (3): 27–39.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2018), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Helsinki: Tammi.

Turkmani, Rim & Mustafa Haid (2016), "The role of the EU in the Syrian conflict", *Security in transition: an interdisciplinary investigation to the security cap*, 2–22.

UNCHR (2018b), "Syria Regional Refugee Response". Saatavilla <<http://data2.unhcr.org/en/situations/syria>>, luettu 7.5.2018.

UNCHR (2017), "UNHCR report details changes in refugee and migrant risky journeys to Europe". Saatavilla <<http://www.unhcr.org/news/press/2017/11/5a168bae4/unhcr-report-details-changes-refugee-migrant-risky-journeys-europe.html#>>, luettu 7.6.2018.

- Viceré, Maria Giulia Amadio (2018), *The High Representative and EU Foreign Policy Integration. A Comparative Study of Kosovo and Ukraine*. Rome: Palgrave Macmillan.
- Webber, Mark (2011), "NATO: Within and Between European International Society", *European Integration* 33 (2): 139–158.
- Weber, Robert (2011), *Basic Content Analysis*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Weinert, Matthew S. (2011), "Reframing the Pluralist–Solidarist Debate", *Journal of International Studies* 40 (1): 21–41.
- Welsh, Jennifer M. (2011), "A Normative Case for Pluralism: Reassessing Vincent's Views on Humanitarian Intervention", *International Affairs* 87 (5): 1193–1204.
- Wheeler, Nicholas (2000), *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Wight, Martin (1991), *International Theory: The Three Traditions*. Brian Porter and Gabriele Wight (toim.), Leicester: Leicester University Press/Royal Institute of International Affairs.
- Williams, John (2005), "Pluralism, Solidarism and the Emergence of World Society in English School Theory", *International Relations* 19 (1): 19–38.
- Wilson, Peter (2016), "The English School in retrospect and prospect: Barry Buzan's An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach", *Cooperation and Conflict* 51 (1): 94–136.
- YK (2019), "United Nations Security Council". Saatavilla <<https://www.un.org/securitycouncil/>>, luettu 28.6.2019.
- Yle (2018), "Analyysi: Yhdysvallat, Britannia ja Ranska iskivät Syyriassa, mutta sodan kulku ei muutu". Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-10160016>>, luettu 20.6.2019.
- Yurdusev, Nuri A. (2009), "The Middle East Encounter with the Expansion of European International Society", Teoksessa: Barry Buzan & Ana Gonzalez-Pelaez (toim.), *International Society and the Middle East. English School Theory at the Regional Level*, 70–91.
- Zisser, Eyal (2017), "Syria – from the six day war to the Syrian civil war", *British Journal of Middle Eastern Studies* 44 (4): 545–558.
- Zunes, Stephen (2017), "Europe's Refugee Crisis, Terrorism, and Islamophobia", *Peace Review* 29 (1): 1–6.